

โครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของเทศบาลเมืองยะลา

บทนำ

การศึกษาเพื่อวางแผนการโยกย้ายถิ่นของชุมชนใด ๆ ก็ตาม บัณฑิตเบื้องต้นที่ไม่อาจละเลยได้คือ การศึกษาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน เพราะโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพ ประชากร เศรษฐกิจ การบริการสังคม และการสาธารณูปโภค สาธารณูปการก็ตาม จะเป็นตัวที่อิทธิพลถึงสภาพของชุมชนนั้น ๆ ว่าอยู่ในระดับใด และมีปัญหาอย่างไร อันจะเป็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมายในการวางแผนต่อไป การศึกษาชุมชนเทศบาลเมืองยะลา ได้กำหนดแนวการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานไว้ดังนี้

โครงสร้างทางกายภาพ ศึกษาถึงลักษณะของพื้นที่และสภาพภูมิประเทศ ซึ่งทำให้ทราบถึงข้อจำกัดทางกายภาพ อันเป็นตัวแปรหนึ่งในการจัดรูปแบบและทิศทางการขยายตัวของชุมชน

โครงสร้างประชากร ศึกษาถึงลักษณะประชากรในประเด็นต่าง ๆ เช่น ขนาดความหนาแน่น องค์ประกอบ การเปลี่ยนแปลง และท้ายสุดได้ประมาณการประชากรของชุมชนในอนาคต

โครงสร้างเศรษฐกิจ ศึกษาตัวแปรในการพัฒนาเศรษฐกิจ วิเคราะห์ฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน การจ้างงาน ฯลฯ

การบริการสังคม ศึกษาถึงประสิทธิภาพในการให้บริการสังคมแก่ประชากร เช่น การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น

การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ศึกษาศักยภาพของการให้บริการทางสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในด้านต่าง ๆ เช่น การประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ถนน ตลาด การดับเพลิง

โครงสร้างทางกายภาพ

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

ชุมชนเทศบาลเมืองยะลามีที่ตั้งตามเขตการปกครองครอบคลุมพื้นที่ของตำบลสะเตงทั้งหมด ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ภายในเขตเทศบาลทั้งหมด 19 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 11,937.29 ไร่ และเมื่อรวมกับพื้นที่ของชุมชนต่อเนื่องโดยรอบแล้ว ก็จะได้พื้นที่ทั้งหมดรวมเท่ากับ 62 ตารางกิโลเมตร หรือ 38,934.19 ไร่ จำนวนเนื้อที่ในเขตเทศบาลดังกล่าวมีที่ตั้ง โดยมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนข้างเคียง ดังนี้ (แผนที่ 18)

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลเขาตูม อ.ยะรัง จ.ปัตตานี โดยมีแนวลาห้วยแมะมาะเป็นเส้นกั้นเขตแดนตามธรรมชาติ โดยเริ่มต้นหลักเขตที่ 1 บริเวณปากห้วยแมะมาะ ลากเส้นแบ่งเขตผ่านกลางห้วยจนถึงหลักเขตที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ห่างถนนลิโรลไปทางด้านตะวันออก 120 เมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อ ต.สะเตงนอก เส้นแบ่งเขตทางด้านนี้เริ่มต่อเนื่องจากหลักเขตที่ 2 ลากลงมาทางทิศใต้จนพบกับหลักเขตที่ 3 บริเวณปากพรแมะมาะ จากหลักเขตที่ 3 ลากเส้นแบ่งเขตลงมาจนถึงหลักเขตที่ 4 (ตั้งอยู่ริมถนนไปหมู่บ้านเบอเล็ง) และสิ้นสุดที่หลักเขตที่ 6

ทิศใต้ ติดต่อกับพื้นที่ ต.สะเตงนอก โดยเริ่มเส้นแบ่งเขตจากหลักเขตที่ 6 ลากเป็นเส้นขนานกับแนวถนนสายที่ 15 ไปจนถึงหลักเขตที่ 7 ริมฝั่งแม่น้ำปัตตานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำปัตตานี เส้นแบ่งเขตจากหลักเขตที่ 7 ลากแบ่งกลางแม่น้ำขึ้นไปทางทิศเหนือจนจรดหลักเขตที่ 1

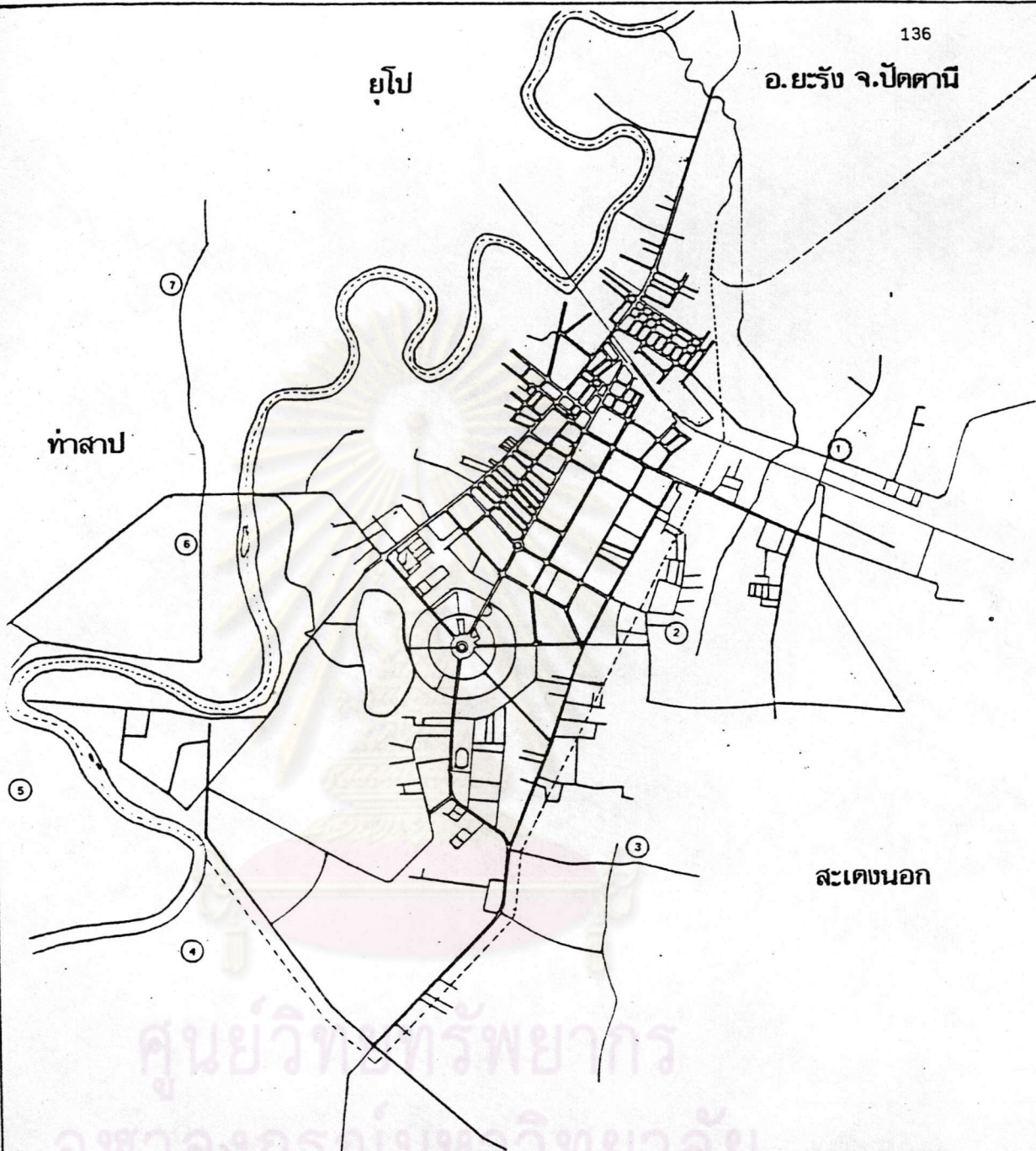
ลักษณะภูมิประเทศ

เทศบาลเมืองยะลามีที่ตั้งอยู่บนลักษณะภูมิประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากแม่น้ำปัตตานีทางทิศตะวันตก และแนวภูเขาเล็ก ๆ ทางด้านทิศใต้เป็นสำคัญ ดังนั้น ลักษณะความลาดชันของพื้นที่จึงแปรเปลี่ยนตามลักษณะภูมิศาสตร์ทั้ง 2 อย่าง คือ พื้นที่ต่อเนื่องจากแม่น้ำอันเกิดจากตะกอนน้ำพัดพามาทับถมจะมีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง ในขณะที่พื้นที่ต่อเนื่องจากภูเขาจะมีลักษณะเป็นที่ราบสูง

ยุโรป

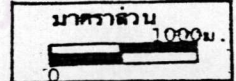
อ.ยรัง จ.ปัตตานี

ท่าสาป

สะเตงนอก

ที่ตั้งเทศบาลเมืองยะลา

ชุมชนข้างเคียง

- ๑. บ้านนิบงบารู
- ๒. บ. สะเตงนอก
- ๓. บ. เบอเส็ง
- ๔. บ. ขาโงยขาแค
- ๕. บ. ท่าสาป
- ๖. บ. ลิมุต
- ๗. บ. สาคอ

แผนที่ 18

เขตจังหวัด

เขตเทศบาล

ที่มา

เชิงเขา โดยเหตุนี้หากพิจารณาในลักษณะรวมจากแผนที่ 19 เห็นได้ว่า ลักษณะความลาดชันของพื้นที่จะมีทิศทางจากพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ไปสู่พื้นที่สูงทางทิศใต้ของเมือง ลักษณะดังกล่าวนี้ อาจแยกอธิบายพื้นที่เมืองออกได้ 4 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ที่ราบเชิงเขา เป็นพื้นที่ราบที่ต่อเนื่องจากภูเขา พื้นที่ลักษณะนี้จะมีระดับความสูงโดยเฉลี่ยแล้วสูงกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของเมือง โดยทั่วไปพื้นที่ราบเชิงเขาจะมีระดับความสูงตั้งแต่ 20 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางไปจนถึงระดับความสูง 80 เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสูงที่สุดภายในเขตเทศบาล ลักษณะพื้นที่ราบเชิงเขา ปรากฏอยู่ใน 2 พื้นที่ใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ภายในเขตเทศบาลทั้งสิ้น คือ

1.1 ที่ราบเชิงเขาทางทิศใต้ หมายถึงพื้นที่ตั้งแต่แนวถนนสายที่ 15 ซึ่งเป็นเชิงเขาทางทิศใต้ แล้วมีระดับสูงชันเข้ามาในพื้นที่เทศบาลทางทิศเหนือ โดยมีระดับสูงที่สุดที่ความสูง 80 เมตร ซึ่งเป็นที่ตั้งของส่วนทดลองการยางของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากนั้นระดับของพื้นที่ค่อย ๆ ลาดชัน ผ่านพื้นที่ของสถานีราชการเป็นส่วนใหญ่ โดยไปสิ้นสุดบริเวณวงเวียนศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ครอบคลุมพื้นที่เท่ากับ 2,321.90 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.96 ของพื้นที่ทั้งหมด

1.2 ที่ราบเชิงเขาวัดนิโรธสังฆาราม หมายถึงพื้นที่ที่ตั้งอยู่ระหว่างถนนลิโรรลกับคลองบาโกย โดยมีแนวเริ่มต้นระดับความสูงตั้งแต่ 19 เมตรขึ้นไปจนถึงระดับความสูง 33 เมตร จากนั้นก็ค่อย ๆ ลาดต่ำลงมาจนต่อเนื่องกับลักษณะพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงบริเวณคลองบาโกย มีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 303.13 ไร่ หรือ 0.78 % ของพื้นที่ ภายในเขตเทศบาลทั้งหมด

2. ที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นลักษณะภูมิประเทศที่เกิดจากตะกอนที่แม่น้ำพัดพามาทับถม ภูมิประเทศลักษณะนี้ โดยทั่วไปจะมีระดับพื้นที่ใกล้เคียงกับระดับชายฝั่งแม่น้ำ ดังนั้น จึงมักจะประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน พื้นที่ราบน้ำท่วมถึงของเทศบาลจะมีระดับความสูงตั้งแต่ 16 เมตรลงมา ซึ่งเป็นพื้นที่ริมฝั่งขวาของแม่น้ำปัตตานี โดยเริ่มต้นตั้งแต่ที่ตั้งเมืองเก่าบริเวณตลาดสี่เตงไปจนถึงเขตเทศบาลทางทิศเหนือ โดยแยกศึกษาได้ 3 พื้นที่ย่อย คือ

2.1 พื้นที่ระหว่างฝั่งขวาของแม่น้ำกับแนวถนนลิโรรลเป็นพื้นที่ลักษณะแคบและ

ยาว กล่าวคือ เริ่มจากตลาดสะพานขานานกับแนวถนนลิโรรส เรื่อยมาจนถึงคลองบาโกย (หลังพื้นที่ 1.2) และไปสิ้นสุดพื้นที่ที่ถนนลิโรรส

2.2 พื้นที่ระหว่างฝั่งขวาของแม่น้ำกับแนวถนนลิโรรส เป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากพื้นที่ 2.1 ทอดตัวยาวไปทางทิศเหนือไปสิ้นสุดบริเวณสะพานรถไฟ สำหรับความกว้างของพื้นที่ จะมีแนวครอบคลุมตั้งแต่ริมฝั่งแม่น้ำเข้ามาตอนใน จนกระทั่งสุดเขตของซอยต่าง ๆ ที่เชื่อมกับถนนลิโรรสฝั่งซ้าย (ฝั่งเดียวกับแม่น้ำ) เช่น ซอยคูหามูย เป็นต้น

2.3 พื้นที่ระหว่างฝั่งขวาของแม่น้ำกับแนวถนนลิโรรส หมายถึงพื้นที่ต่อเนื่องจาก 2.2 โดยนับจากแนวทางรถไฟไปจนสุดเขตเทศบาลทางทิศเหนือ ลักษณะพื้นที่ก็คล้ายคลึงกับข้อ 2.2 ในเรื่องของขนาดการครอบคลุมพื้นที่เพียงแต่มีข้อแตกต่างที่ว่า พื้นที่ในข้อ 2.2 จะไม่มีขอบเขตมาถึงแนวถนน แต่พื้นที่ 2.3 เมื่อพื้นที่ที่ซอยข้างโรงอิฐไปแล้ว จะมีขอบเขตครอบคลุมตั้งแต่ริมฝั่งถนนซึ่งเป็นที่ต่ำอย่างเห็นได้ชัดไปจนถึงแม่น้ำทีเดียว

3. ที่ลุ่มมีน้ำขัง (Swamp) หมายถึงลักษณะพื้นที่ลุ่มที่มีน้ำขังตลอดปี ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า พรุ พื้นที่ราบลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะโย้ประโยชน์ไม่ได้เลย คงมีแต่พืชบางชนิดที่สามารถปลูกได้ เช่น กก เป็นต้น สำหรับการโย้ประโยชน์พื้นที่ในการโย้ที่ดินรูปแบบต่าง ๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากในการปรับสภาพพื้นที่ ลักษณะภูมิประเทศนี้พบได้ 2 พื้นที่ คือ

3.1 พรุบาโกย เป็นที่ลุ่มที่อยู่ภายในเขตเทศบาลทั้งหมด มีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวงเวียนศาลหลักเมือง มีเนื้อที่เท่ากับ 207 ไร่ ปัจจุบันสำนักงานเทศบาลได้สั่งเวนคืนไว้ทำเป็นส่วนสาธารณะในอนาคต

3.2 พรุแบเมาะ เป็นที่ลุ่มที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุด โดยมีแนวเริ่มต้นจากเชิงเขาตุมซึ่งเป็นที่ตั้งของค่ายสิรินธร (อยู่ในเขตจังหวัดปัตตานี) ทอดตัวเรื่อยมาจนถึงแนวทางหลวงหมายเลข 4082 และมีลักษณะที่ลุ่มมาจนถึงริมทางรถไฟที่วัดยะลาธรรมราม ลักษณะขนาดพื้นที่ครอบคลุมอาณาเขตตั้งแต่ริมถนนลิโรรสทางตอนเหนือลงมา ครอบคลุมพื้นที่ภายในเขตเทศบาลบางส่วน

4. ที่ราบ หมายถึงพื้นที่ที่อยู่ระหว่างลักษณะภูมิประเทศ ตามข้อ 1 และ 2 โดยทั่วไปจะมีระดับความสูงตั้งแต่ 16 เมตร จนถึงระดับความสูง 19 เมตร ลักษณะพื้นที่เหล่านี้จะเป็น

พื้นที่ชุมชนเมือง (Built up Area) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ได้ 3 พื้นที่ใหญ่ ๆ คือ

4.1 พื้นที่เหนือทางรถไฟทางทิศเหนือ จะมีขนาดเล็กที่สุด โดยตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำปัดตาดินทางทิศตะวันตก และพื้นที่ของพุ่มแมงมาทางทิศตะวันออก

4.2 พื้นที่ใต้ทางรถไฟ ข้อ 4.1 ลงมาจนถึงแนวถนนเทศบาล 1 เป็นพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด แม้แนวเริ่มต้นต่อเนื่องจากที่ราบน้ำท่วมถึงในข้อ 2.2 ทอดตัวเรื่อยมาจนสุดเขตเทศบาลทางทิศตะวันออก และมีแนวต่อเนื่องเข้าไปในเขตตำบลสะเตงนอก

4.3 พื้นที่ต่อเนื่องจากข้อ 4.2 ลงมาจนถึงเขตเทศบาลทางทิศใต้ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรม คือ ทำนา เป็นส่วนใหญ่

สภาพภูมิประเทศ ของพื้นที่ทั้ง 4 ประการ เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีบทบาทต่อลักษณะชุมชนในปัจจุบัณ ทั้งนี้จากแผนที่ 19 เห็นได้ชัดว่าที่ตั้งชุมชนตกอยู่ท่ามกลางวงล้อมของข้อจำกัดทางกายภาพ ซึ่งจะมีผลต่อทิศทางการขยายตัวของเมืองที่ไม่อาจขยายไปในทางทิศใต้ได้นอกจากทางด้านตะวันออกเท่านั้น เพราะทางด้านใต้เป็นที่สูง ไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัย เนื่องจากจะประสบกับปัญหาในการรับบริการทางสาธารณูปโภค ดังนั้น พื้นที่ส่วนนี้ในปัจจุบัณเป็นที่ตั้งของหน่วยงานของราชการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับทางทิศตะวันตกและทิศตะวันออกเฉียงเหนือจะประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ดังนั้นทิศตะวันออกจึงเป็นทิศทางเดียวที่ปลอดภัยจากอุปสรรคต่าง ๆ ที่กล่าวมา อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลดีเห็นได้ว่า ลักษณะที่ราบน้ำท่วมถึงเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อลักษณะภูมิทัศน์ชุมชน (Urban Landscape) โดยเฉพาะเป็นตัวช่วยยั้งการรุกรานของมนุษย์ที่กระทำต่อธรรมชาติ ซึ่งในที่นี้คือแม่น้ำปัดตาดิน โดยผลดังกล่าวนี้แม่น้ำปัดตาดินช่วงที่ไหลผ่านชุมชนยังคงลักษณะแห่งความเป็นธรรมชาติอยู่มากที่สุด ดังนี้ หากกำหนดนโยบายจำกัดพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเป็นเขตล่งวน (river side) จะมีความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ

โครงสร้างทางประชากร

ประชากร ตัวแปรทางด้านประชากรเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทต่อการวางแผนในทุกด้านและในทุกระดับชุมชน การวางแผนการใช้ที่ดินก็ต้องให้ความสำคัญต่อประชากรเช่นเดียวกัน เพราะเป้าหมายของการวางแผนก็เพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรในพื้นที่ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตตนเอง¹

¹F. Stuart Chapin, Jr, Urban Land Use Planning, (Illinois : University of Illinois Press, 1972), pp. 3

การศึกษาเรื่องประชากรของเทศบาลเมืองยะลา ได้กำหนดหัวข้อศึกษาไว้ 4 เรื่อง คือ

1. ขนาดและการกระจายตัวของประชากร ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับการใช้พื้นที่ภายในชุมชน ผลที่ได้จะทำให้ทราบลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรกับการใช้พื้นที่ภายในชุมชน อันจะมีประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการขยายตัวของประชากร ทั้งในแนวราบและแนวตั้งสำหรับชุมชนเมืองยะลาในอนาคต

2. การเปลี่ยนแปลงประชากร ศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากรในชุมชน ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันว่ามีอัตราการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ตลอดจนพิจารณาองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงอันประกอบด้วย การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

3. องค์ประกอบประชากร ศึกษาเรื่ององค์ประกอบเพศ องค์ประกอบอายุ

4. การคาดประมาณประชากร ได้นำผลจากการเปลี่ยนแปลงมาคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคต โดยยึดถือช่วงระยะเวลา 5 ปี คือ พ.ศ. 2529 และ พ.ศ. 2534

การศึกษาทั้ง 4 เรื่อง ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกตามระดับชุมชนได้ 2 ระดับ คือ

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลในฐานะของชุมชนระดับตำบลหนึ่งกับตำบลอื่น ๆ ของจังหวัด โดยจะศึกษาเฉพาะเรื่อง ขนาด และการกระจายตัวเท่านั้น ซึ่งผลจากการศึกษาทำให้ทราบบทบาทของ ต.ละเตง (ที่ตั้งเทศบาล) ต่อจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับตำบลอื่น ๆ

2. ศึกษาประชากรภายในเขตเทศบาล และพื้นที่ต่อเนื่อง

ขนาดประชากรจังหวัดยะลา

ขนาดประชากร จากรายงานของกองการทะเบียน พบว่า จ.ยะลามีประชากรเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2524 ทั้งสิ้นจำนวน 280,816 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.73 ของภาคใต้ จำนวนประชากรดังกล่าวตั้งถิ่นฐานอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ 6 อำเภอ โดยอาศัยอยู่ใน อ.เมืองมากที่สุด (121,978 คน หรือ 43.44 %) รองลงมาได้แก่ อ.รามัน (19.03 %) อ.เบตง (13.55 %) อ.ยะหา (12.09 %) อ.บันนังสตา (8.78 %) และ อ.ธารโต (3.11 %) ตามลำดับ เมื่อ

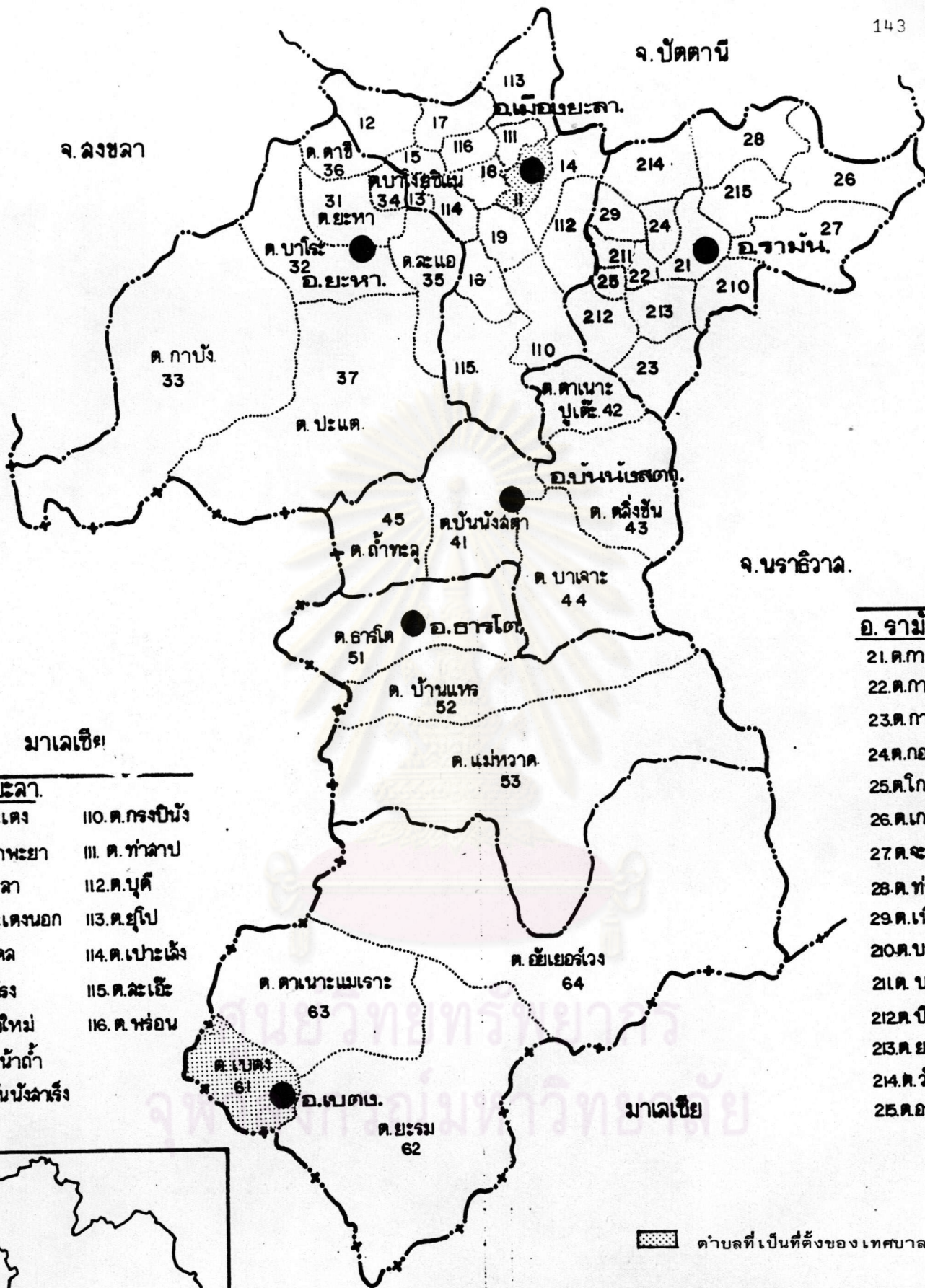

พิจารณาในลักษณะภาพรวม ๆ จะเห็นได้ว่า ประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ที่พื้นที่ตอนบนของจังหวัด โดยเฉพาะในเขต อ.เมือง และ อ.รามัน ซึ่งจะมีประชากรรวมกันแล้วเกินกว่าครึ่งหนึ่งของ ประชากรทั้งจังหวัด ในขณะที่พื้นที่ตอนกลางของจังหวัด ในเขต อ.บันนังสตา และ อ.ธารโต จะมีประชากรอาศัยอยู่เพียง 11.89 % เท่านั้นเอง สำหรับพื้นที่ทางตอนใต้ของจังหวัดเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เป็นจุดดึงดูดประชากร โดยเฉพาะในเขตของ อ.เบตง ซึ่งมีประชากรมากเป็นอันดับสาม ทั้งนี้ เพราะปัจจัยดึงดูดทางเศรษฐกิจของ อ.เบตง ในฐานะเป็นอำเภอชายแดนอำเภอหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หากศึกษาชุมชนรองลงมาในระดับตำบลนั้น อาจแสดงได้จากตารางที่ 26 ประกอบกับแผนที่ 21 ซึ่งเป็นการจัดกลุ่มตำบลตามขนาดประชากรได้เป็น 6 กลุ่ม ขนาดประชากรแต่ละตำบลดังกล่าว เป็นดัชนีตัวหนึ่งที่อธิบายลักษณะความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ เพราะพื้นที่ที่เต็มไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตย่อมจะมีประชากรอาศัยอยู่มากกว่าพื้นที่ด้อยกว่า โดยนัยนี้ อาจอธิบายกลุ่มตำบลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กลุ่มพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่มาก หมายถึง ตำบลที่มีประชากรอาศัยอยู่มากกว่า 5,000 คนขึ้นไป ซึ่งจะพบได้ใน 3 กลุ่มตำบล คือ

1.1 กลุ่มตำบลที่เป็นที่ตั้งของเขตเทศบาล เป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่สูงที่สุด ประกอบด้วย 2 ตำบล คือ ต.ละเตง ซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมือง มีประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.38 (51,608 คน) ของจังหวัด และ ต.เบตง ซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาล ต.เบตง มีประชากรเท่ากับ 17,320 คน (6.17 %) ตำบลทั้ง 2 ตำบลนี้ ถือได้ว่าเป็นชุมชนศูนย์กลางของตำบลรอบนอก โดย ต.ละเตงจะเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ตอนบนของจังหวัด ในขณะที่ ต.เบตงจะเป็นทางตอนใต้ ลักษณะดังกล่าวนี้ เนื่องมาจากปัจจัยดึงดูดอันเกิดจากความเป็นเมืองนั่นเอง

1.2 กลุ่มตำบลที่เป็นที่ตั้งของอำเภอ นอกเหนือจาก อ.เมือง และ อ.เบตง ซึ่งเป็นตำบลซ้ำกับข้อ 1.1 แล้ว ตำบลที่เป็นที่ตั้งของ อ.รามัน อ.ยะหา และ อ.บันนังสตา คือ ต.กาบอบเกาะ (อ.รามัน) ต.ยะหา (อ.ยะหา) และ ต.บันนังสตา (อ.บันนังสตา) จะเป็นจุดรวมประชากรมากรองลงมาจากกลุ่ม 1.1 ทั้งนี้ จะมีประชากรรวมกันเท่ากับ 8.22 % สำหรับ ต.ธารโต อันเป็นที่ตั้งของ อ.ธารโตนั้น เนื่องจากเป็นอำเภอที่เกิดขึ้นใหม่ จึงมีประชากรอาศัยอยู่น้อย

จ. สงขลา

จ. ปัตตานี

จ. นครราชสีมา

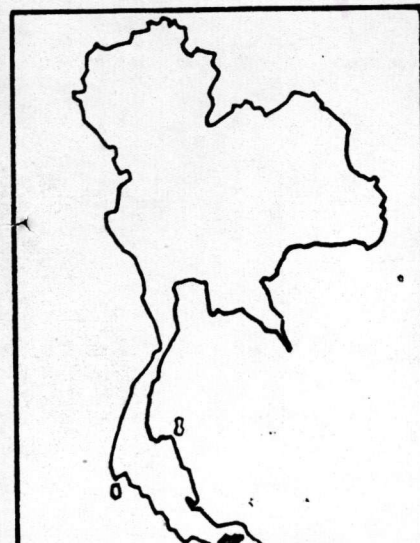
มาเลเซีย

อ. เมืองยะลา.

- 11. ต. สะเตง
- 12. ต. ลำพะยา
- 13. ต. ยะลา
- 14. ต. สะเตงนอก
- 15. ต. ลีดล
- 16. ต. ปูรง
- 17. ต. ลำใหม่
- 18. ต. หน้าถ้ำ
- 19. ต. บ้านนังลารัง
- 110. ต. กรงปินัง
- 111. ต. ท่าสาป
- 112. ต. บุดี
- 113. ต. ยูโป
- 114. ต. เปาะเน็ง
- 115. ต. ละเ็ย
- 116. ต. พร่อน

อ. รามัน

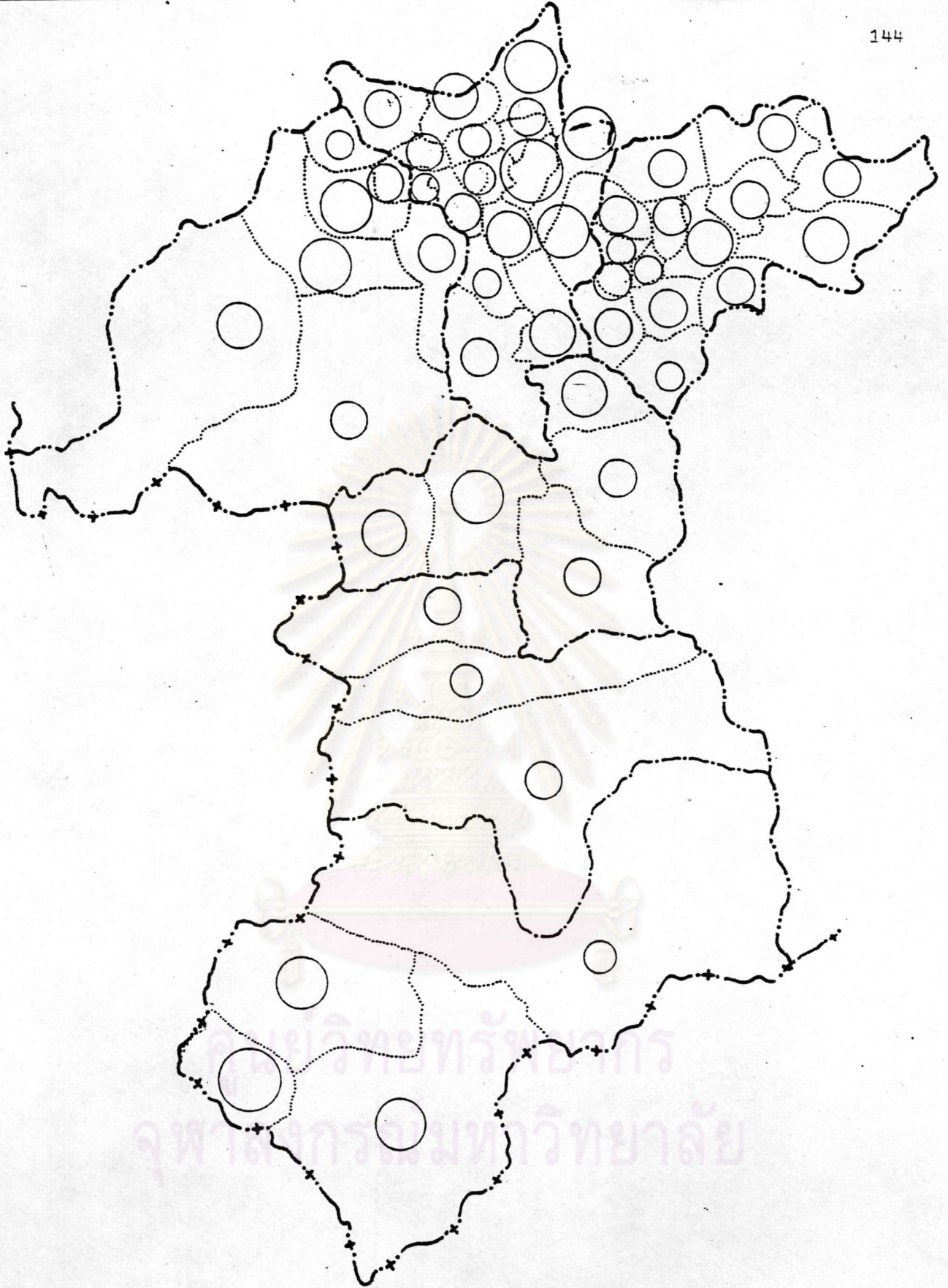
- 21. ต. กายูบเกาะ
- 22. ต. กาลูบัง
- 23. ต. กาลอ.
- 24. ต. กอคอคือระ
- 25. ต. โกลตาบารู
- 26. ต. เกะรอ
- 27. ต. ระกิวะ
- 28. ต. ท่าธง
- 29. ต. เบินงาม
- 210. ต. บาลอ
- 211. ต. บำงาย
- 212. ต. บือม้ง
- 213. ต. ยะดี๊ะ
- 214. ต. วังพญา
- 215. ต. อาห้อง

ตำบลที่เป็นที่ตั้งของเทศบาล

แผนที่แสดง เขตการปกครอง จ. ยะลา

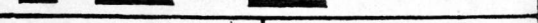
—+—+—+—+—	เขตประเทศ		
— · — · — · — · —	เขตจังหวัด		
— · — · — · — · —	เขตอำเภอ		
— · — · — · — · —	เขตตำบล		
		แผนที่ 20	

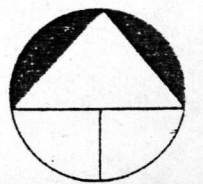
ขนาดประชากรรายตำบล

	ประชากรเกินกว่า ๑๐๐๐๐ คน		๒๕๐๐-๕๐๐๐ คน
	๗๕๐๐-๑๐๐๐๐ คน		๒๐๐๐-๒๕๐๐ คน
	๕๐๐๐-๗๕๐๐ คน		ประชากรน้อยกว่า ๒๐๐๐ คน

5 0 5 10 15 20 กม.

แผนที่ 21

1.3 กลุ่มตำบลที่เป็นชุมชนติดต่อกับชุมชนเมือง หมายถึง ตำบลโดยรอบของพื้นที่ ข้อ 1.1 และ 1.2 ซึ่งประกอบด้วย ต.ละเตงนอก ต.ท่าลำป ต.ยุโป ต.บาโระ ต.ตาเนาะปูเต๊ะ ต.ถ้ำทะลุ ต.ตาเนาะแมเราะ และ ต.ยะรม ตำบลเหล่านี้ จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของชุมชนเมือง โดยเฉพาะการเข้าใช้บริการสังคม (Social Service) ของเมือง กระทำได้สะดวกกว่าพื้นที่ห่างไกลออกไป จึงเป็นจุดดึงดูดประชากรได้อีกจุดหนึ่ง

2. กลุ่มพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง หมายถึง ตำบลที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยกว่า 5,000 คนลงมา สามารถแบ่งออก 2 พื้นที่ใหญ่ ๆ คือ

2.1 กลุ่มตำบลที่อยู่ทางตอนบนของจังหวัด โดยอยู่ในเขต อ.เมือง อ.ยะหา และ อ.รามัน ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากข้อจำกัด 2 ประการ คือ

2.1.1 ข้อจำกัดทางการปกครอง พื้นที่ของ 3 อำเภอมี มีการแบ่งเขตการปกครองระดับตำบลย่อยเกินไป ทำให้ประชากรถูกแบ่งย่อยตามไปด้วย ขนาดประชากรจึงเล็ก

2.1.2 ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ ตำบลบางตำบลครอบคลุมลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา จึงทำให้ประชากรอาศัยอยู่น้อย เช่น ตำบลทางทิศตะวันออกของ อ.เมือง บริเวณเขตต่อแดน อ.ยะหา ซึ่งภูเขาผ่าพญาเป็นเส้นกั้นเขตตำบลทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของ อ.รามัน อันเป็นที่ตั้งของภูเขาบูโด เป็นต้น

2.2 กลุ่มตำบลที่อยู่ตอนล่างของจังหวัด ในพื้นที่ของ อ.บันนังสตา อ.ธารโต และ อ.เบตง พื้นที่เหล่านี้ถูกจำกัดโดยสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาเป็นส่วนใหญ่ อันไม่เหมาะต่อการอยู่อาศัย (ลักษณะภูมิประเทศ โปรดดูหัวข้อโครงสร้างกายภาพ บทที่ 3 ประกอบแผนที่ 4)

ความหนาแน่นและการกระจายตัวประชากร

ความหนาแน่นประชากร หมายถึง จำนวนประชากรที่อาศัยบนพื้นที่หนึ่งหน่วย ซึ่งลักษณะความหนาแน่นนอกจากจะบอกความแตกต่างของแต่ละพื้นที่แล้ว ยังอธิบายการกระจายตัวประชากรได้อย่างหนึ่งด้วย จากตารางที่ 26 เห็นได้ว่า จ.ยะลา มีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยทั้งจังหวัด เท่ากับ 60.77 คน : กม² โดยมี อ.เมือง มีความหนาแน่นสูงสุด และ อ.ธารโต มีความหนาแน่นต่ำสุด ความหนาแน่นของ

ประชากรในชุมชนระดับตำบลมีลักษณะเช่นเดียวกับเรื่องขนาดประชากร กล่าวคือ ได้รับอิทธิพลจากข้อจำกัดทางการปกครอง และข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ จากแผนที่ 22 อาจสรุปพื้นที่ได้ 2 ลักษณะ คือ

1. พื้นที่ ที่มีลักษณะการกระจุกตัวประชากร หมายถึง พื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด ซึ่งหมายถึง กลุ่มตำบลของ อ.เมือง และ อ.รามัน กลุ่มตำบลเหล่านี้ มีความหนาแน่นประชากรสูงมาก โดยเฉพาะใน อ.เมือง ตำบลส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นประชากรสูงกว่า 200 คน : กม.² (ยกเว้น ต.ลำพญา กับ ต.ลิดล) ทั้งนี้ โดยมี ต.สะเตง มีความหนาแน่นสูงสุดเท่ากับ 2,716.21 คน : กม.² การที่กลุ่มตำบลเหล่านี้มีความหนาแน่นสูง เพราะการแบ่งเขตการปกครองย่อยเล็กมากมาย ประกอบกับความเหมาะสมของพื้นที่ต่อการตั้งถิ่นฐาน ไม่ว่าจะเป็นปศุสัตว์ดั้งเดิม เนื่องจากความเป็นชุมชนเมือง และลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบก็ตาม สำหรับตำบลของ อ.รามัน ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงเกินกว่า 200 คน : กม.² จะมีลักษณะการเกาะกลุ่มต่อเนื่องจากเขต อ.เมือง เช่น ต.กอตตือระ ต.กาบอเกาะ ต.โกตาบารู และ ต.เนินงาม ส่วนตำบลที่ตั้งห่างออกไปทางทิศตะวันออกจะมีประชากรอาศัยอยู่เบาบางกว่า

โดยสรุปแล้ว กลุ่มพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวประชากร จะมีจุดศูนย์กลางที่ ต.สะเตง (เทศบาลเมือง) แล้วค่อย ๆ แผ่ขยายออกไปยังตำบลรอบนอกตามแนวถนน 3 สาย คือ ทางหลวงแผ่นดินสายที่ 409 ไปยัง อ.ยะหา ทางหลวงแผ่นดินสาย 410 ไปยัง อ.เบตง และทางหลวงจังหวัดสายที่ 4066 ไปยัง อ.รามัน ตำบลที่ตั้งอยู่ตามแนวถนนดังกล่าว และอยู่ในเขตอิทธิพลของ อ.เมือง (โดยมีเทศบาลเมืองเป็นศูนย์กลาง) จะมีประชากรอาศัยอยู่มาก

2. กลุ่มตำบลที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง หมายถึง ตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยกว่า 50 คน : กม.² ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากกลุ่มพื้นที่ในข้อ 1 ลงมาทางทิศใต้จนจรดแนวเขตแดน ครอบคลุม อ.ยะหา อ.บันนังสตา อ.ธารโต และ อ.เบตง กลุ่มตำบลกลุ่มนี้ จะมีเนื้อที่เขตการปกครองใหญ่กว่ากลุ่มแรกมาก ซึ่งมีผลให้มีความหนาแน่นต่ำ ดังนี้ หากจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่ตั้งถิ่นฐานจริง ๆ แล้ว พบว่าจะมีการกระจุกตัวบริเวณบางพื้นที่เท่านั้น เช่น ชุมชนที่ตั้งของอำเภอ ที่ตั้งลูขากิบาล โดยมีตำบลเบตงเป็นศูนย์กลางสำหรับพื้นที่

ตารางที่ 26 แสดงจำนวน, ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากร จ.ยะลา พ.ศ. 2524

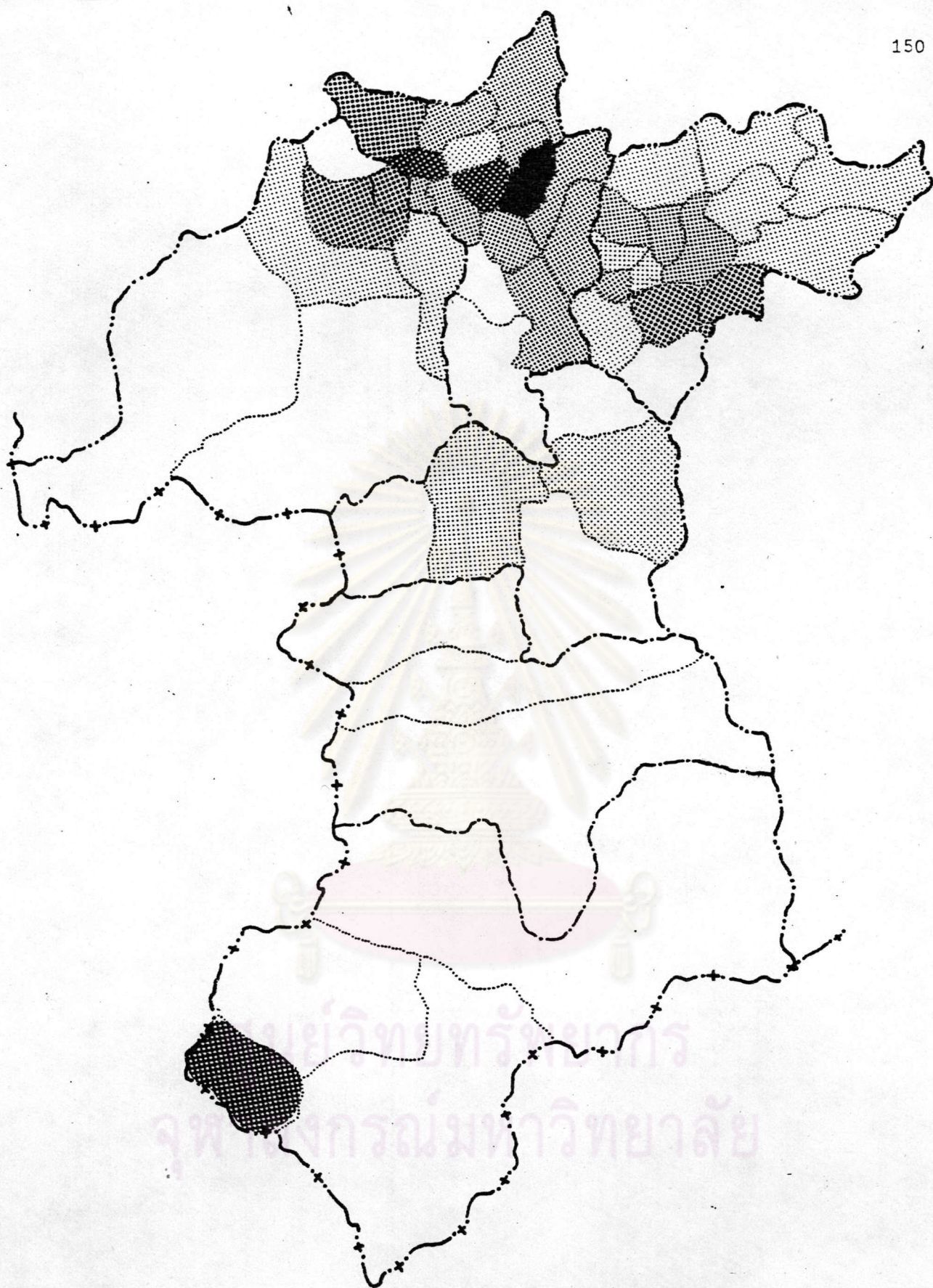
ตำบล	พื้นที่	ประชากร 2524		ความหนาแน่น	ประชากร 2520	การเปลี่ยนแปลงประชากร 2520-2524		
		จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	เปลี่ยนแปลงสัมบูรณ์	เปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์
อ.เมือง	401.15	121,978	43.44	304.08	106,723	15,255	56.34	14.29
ต.เมือง	19	51,608	18.38	2,716.21	43,670	7,938	29.31	18.17
ต.ลำพญา	44.23	4,989	1.78	112.79	4,675	314	1.16	6.72
ต.ยะลา	7.07	1,877	.67	265.48	1,602	275	1.02	17.17
ต.สะเตงนอก	24	7,671	2.73	319.62	6,507	1,164	4.30	17.89
ต.ลิคิล	9.16	4,230	1.51	461.79	3,852	378	1.39	9.81
ต.ปูโรง	17	1,745	.62	102.64	1,399	346	1.28	24.73
ต.ลำใหม่	19	5,828	2.08	306.73	5,605	223	.82	3.98
ต.หน้าถ้ำ	7.05	2,486	.88	352.62	2,264	222	.82	9.81
ต.บันนังสาเรง	22.62	5,398	1.92	238.63	4,770	628	2.32	13.71
ต.กรงปินัง	24	5,546	1.97	231.08	4,782	764	2.82	15.98
ต.ท่าสาป	12.80	4,350	1.55	339.84	3,880	470	1.73	12.11
ต.บูดี	22.67	7,769	2.77	342.69	6,988	781	2.88	11.18
ต.บูโป	36	9,762	3.48	271.16	9,138	624	2.30	6.83
ต.เปาะเล็ง	10.70	2,955	1.05	276.16	2,942	13	.05	.44
ต.สะเอะ	96	3,281	1.17	34.17	2,407	874	3.23	36.31
ต.พร่อน	29.85	2,483	.88	88.13	2,242	241	.89	.94
อ.รามัน	513.02	53,429	19.03	104.15	48,560	4,869	17.98	10.03
ต.กาบอเกาะ	26.40	6,445	2.30	244.12	6,135	310	1.14	5.05
ต.กาลูบัง	20.50	1,990	.71	97.07	1,861	129	.48	6.93
ต.ศาลอ	36.94	1,699	.61	45.99	1,526	173	.64	11.34
ต.กอตตือระ	13.40	3,492	1.24	260.59	3,181	311	1.15	9.78

ตำบล	พื้นที่	ประชากร 2524		ความหนาแน่น	ประชากร 2520	การเปลี่ยนแปลงประชากร 2520-2524		
		จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	เปลี่ยนแปลงสัมบูรณ์	เปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์
ต.โกตาบารู	17	3,607	1.28	212.17	3,309	298	1.10	9
ต.เกาะรอ	67.09	4,080	1.45	60.81	3,655	425	1.57	11.63
ต.จะก๊ะ	75.09	6,612	2.36	88.05	5,739	873	3.22	15.21
ต.ท่ารง	45.11	3,287	1.17	72.86	2,878	409	1.51	14.21
ต.เนินงาม	13.67	4,289	1.53	313.75	4,176	113	.42	2.71
ต.บาลอ	23	3,090	1.10	134.34	2,851	239	.88	8.38
ต.บาโจย	21.65	1,968	.70	90.90	1,891	77	.28	4.07
ต.บือมัง	32.45	2,957	1.05	91.12	2,722	235	.87	8.63
ต.ยะดี๊ะ	15.72	2,742	.98	174.42	2,464	278	1.03	11.28
ต.วังพญา	63.13	4,020	1.43	63.67	3,517	503	1.86	14.30
ต.อาซ่อง	41.87	3,151	1.12	75.25	2,655	496	1.83	18.68
อ.ยะหา	940	33,949	12.09	36.16	30,894	3,055	11.28	9.89
ต.ยะหา	40	7,966	2.84	199.15	7,159	807	2.98	11.27
ต.บาโร๊ะ	115	7,565	2.69	65.78	6,856	709	2.62	10.34
ต.กาบัง	430	5,505	1.96	12.80	4,876	629	2.32	12.90
ต.บาโรยซีแน	30	4,229	1.51	140.96	3,787	442	1.63	11.67
ต.ละแอ	45	2,700	.96	60	2,489	211	.78	8.48
ต.ตาฮี	55	1,620	.58	29.45	1,591	29	.11	1.82
ต.ปะแต	225	4,364	1.55	19.39	4,136	228	.84	5.51
อ.บันนังลิตา	627	24,669	8.78	39.34	22,384	2,285	8.44	10.21
ต.บันนังลิตา	132	8,645	3.08	65.49	7,914	731	2.70	9.24
ต.ตานาปะเต๊ะ	108	7,321	1.41	36.65	9,047	-1,726	-6.37	-19.08
ต.บาเจาะ	196	2,617	1.19	17.15	2,957	-340	-1.25	-11.50

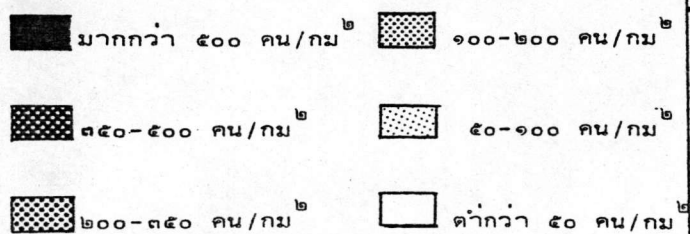
ตำบล	พื้นที่	ประชากร 2524		ความหนาแน่น	ประชากร 2520	การเปลี่ยนแปลงประชากร 2520-2524		
		จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	เปลี่ยนแปลงสัมบูรณ์	เปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์
ต.ท่าทะลุ	89	6,086	.93	29.40	2,466	3,620	13.37	146.80
อ.ธารโต	640	8,744	3.11	13.66	7,383	1,361	5.03	18.43
ต.ธารโต	170	2,814	1	16.55	2,140	674	2.49	31.50
ต.บ้านแห	151	2,281	.81	15.10	1,804	477	1.76	26.44
ต.แม่หวาด	319	3,649	1.30	11.43	3,439	210	.78	6.11
อ.เบตง	1,500	38,047	13.55	25.36	37,794	253	.93	.67
ท.ต.เบตง	40	17,320	6.17	433	16,747	573	2.12	3.42
ต.ยะรม	310	9,238	3.29	29.80	8,957	281	1.04	3.14
ต.ตาเนาะแมเราะ	182	9,065	3.23	49.80	9,781	-716	-2.64	-7.32
ต.ชัยยะอ์เวง	968	2,424	.86	2.50	2,309	115	.42	4.98
รวม	4,621.17	280,816	100	60.77	253,738	27,078	100	10.80

ศูนย์วิทยพัชกร
 ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดยะลา
 กองทะเบียนราษฎร, กรมการปกครอง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความหนาแน่นประชากรรายตำบล

5 0 5 10 15 20 ก.ม.

แผนที่ ๒๒

ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นป่าและภูเขา ไม่มีประชากรอยู่อาศัย ยกเว้นแต่พื้นที่ที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ทำป่าไม้ หรือทำเหมืองแร่ เป็นต้น จึงจะมีประชากรอาศัยอยู่บ้าง

เมื่อพิจารณาบทบาทของตำบลละเตงที่มีต่อตำบลอื่น ๆ ของ จ.ยะลา พบว่า ต.ละเตงจะเป็นศูนย์กลางที่ตั้งจุดประชากรมากที่สุด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็จำนวนประชากรหรือความหนาแน่นของประชากรก็ตาม ต.ละเตง จะอยู่ในระดับสูงที่สุดทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพราะข้อได้เปรียบในการเป็นชุมชนเมืองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ด้านเศรษฐกิจ สังคม ความปลอดภัย ตลอดจนความสะดวกในการรับบริการจากรัฐก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้ ส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางหลักของจังหวัด โดยมีเขตอิทธิพลครอบคลุมตลอดจนถึงพื้นที่ข้างเคียงทางตอนบนจังหวัด สำหรับทางตอนใต้ จะมี ต.เบตงเป็นศูนย์กลาง เพราะข้อเด่นในด้านกาเป็นชุมชนชายแดนเป็นปัจจัยสนับสนุน

ประชากรเทศบาลเมืองยะลา

เทศบาลเมืองยะลา มีประชากรเมื่อสิ้น ร.ศ. 2524 รวม 51,608 คน คิดเป็นร้อยละ 42.31 ของ อ.เมือง หรือ 18.39 % ของจังหวัด² จำนวนประชากรดังกล่าว หากรวมของพื้นที่ต่อเนื่องในเขต ต.ละเตงนอก และ ต.ท่าสาป จะได้ประชากรรวม 63,529 คน (52.08 % ของอำเภอ) ซึ่งแสดงถึงบทบาทของเทศบาลอย่างเด่นชัด บทบาทดังกล่าวนี้ ไม่ใช่จะปรากฏแต่เฉพาะในปัจจุบันี้เท่านั้น แต่หากศึกษาย้อนในอดีต พบว่า มีความต่อเนื่องมาช้านาน ทั้งนี้ แต่ละปีจะมีประชากรอาศัยอยู่ภายในเขตเทศบาล ไม่ต่ำกว่า 40 % ของประชากร อ.เมือง และหากรวมพื้นที่ต่อเนื่องด้วย ก็จะได้ประชากรเกินกว่า 50 % ทุกปี ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า จำนวนประชากรของ อ.เมือง เกือบครึ่งหนึ่ง กระจุกตัวอยู่บนพื้นที่ 19 ตารางกิโลเมตร ในขณะที่อีกครึ่งกระจายตัวบนพื้นที่ 43 ตร.กม.

ขนาดประชากร

สำหรับขนาดประชากรภายในเขตเทศบาลนั้น ได้แบ่งพื้นที่เทศบาลออกเป็น 8 เขตใหญ่ โดยที่แต่ละเขตแบ่งเป็นเขตย่อย ๆ 83 เขต ลักษณะการแบ่งเขตนี้ ได้ยึดถือตามเขตสำรวจทางสถิติของกองวิจัย สำนักผังเมืองเป็นเกณฑ์ โดยได้ปรับพื้นที่บางส่วนเพื่อความเหมาะสม

² กองการทะเบียน กรมการปกครอง, ประมวลสถิติประจำปี 2524, (ม.บ.ท. : ฮัดสำเนา, 2524), หน้า 29

จำนวนพื้นที่ทั้ง 8 เขต มีลักษณะเบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนประชากร จำนวนพื้นที่ และ อาณาเขต ดังนี้ (แผนที่ 23)

1. พื้นที่ ก มีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมือง โดยนับตั้งแต่ทางรถไฟขึ้นไป จรดเขตเทศบาลทางด้านเหนือ โดยมีถนนลิโรรสเป็นเส้นแบ่งเขตทางตะวันออกกับพื้นที่ ข ทางตะวันตกจรดแม่น้ำปัดธานี มีเนื้อที่ 1.66 ตร.กม. (1,046.89 ไร่) และมีประชากรรวม 3,245 คน แบ่งเขตย่อยออกเป็น 5 เขต คือ ก1 - ก5
2. พื้นที่ ข เป็นพื้นที่ข้างเคียงกับพื้นที่ ก มีเนื้อที่เท่ากับ 1.19 ตร.กม. (750.01 ไร่) ประชากรรวม 9,571 คน แบ่งเขตย่อยออกเป็น 13 เขต คือ ข1 - ข13
3. พื้นที่ ค พื้นที่ต่อเนื่องจากพื้นที่ ก ทางด้านเหนือจรดพื้นที่ ก ทางใต้จรดพื้นที่ ฉ โดยมีถนนลิโรรสเป็นเส้นแบ่งเขต ทางด้านตะวันตกจรดแม่น้ำ ทางด้านตะวันออกจรดพื้นที่ ข, ง, ฉ มีเนื้อที่เท่ากับ 3.13 ตร.กม. (1,965.66 ไร่) ประชากรรวม 9,575 คน แบ่งเขตย่อยได้ 8 เขต คือ ค1 - ค8
4. พื้นที่ ชม อยู่ระหว่างพื้นที่ ค กับพื้นที่ ง โดยทางเหนือจรดทางรถไฟ ทางตะวันออกจรดพื้นที่ ง โดยมีถนนพิพิธภักดีเป็นแนวแบ่งเขต ทางใต้จรดพื้นที่ ง เช่นกัน โดยมีถนนชลเสณีย์เป็นเส้นเขตแดน พื้นที่ ชม มีเนื้อที่เท่ากับ .66 ตร.กม. (421.9 ไร่) ประชากรรวม 8,444 คน แบ่งออกเป็น 8 เขตย่อย คือ ชม1 - ชม8
5. พื้นที่ ง พื้นที่ต่อเนื่องจากพื้นที่ ข ทางเหนือจรดทางรถไฟ ตะวันตกจรดพื้นที่ ชม ตะวันออกจรดเขตเทศบาล และทางใต้จรดพื้นที่ ฉ โดยมีถนนรัฐคำนิงและถนนอาคารสงเคราะห์เป็นเส้นแบ่งพื้นที่ รวมเนื้อที่ 1.79 ตร.กม. (1,128.15 ไร่) ประชากรรวม 8,655 คน แบ่งออกเป็นเขตย่อย 13 เขต คือ ง1 - ง13
6. พื้นที่ ฉ พื้นที่ต่อเนื่องจาก ง ทางใต้จรดพื้นที่ ฉ ตะวันตกจรดพื้นที่ ค และ ตะวันออกจรด ข รวมเนื้อที่เท่ากับ 3.53 ตร.กม. (2,215.70 ไร่) ประชากรรวม 4,782 คน แบ่งเป็นเขตย่อย 11 เขต คือ ฉ1 - ฉ11

7. พื้นที่ ฉ พื้นที่ต่อเนื่องจาก ฉ ทางใต้จรดพื้นที่ ช โดยมีเส้นเขตเทศบาล เป็นอาณาเขต ตะวันตกจรดแม่น้ำปัตตานี ตะวันออกจรดพื้นที่ ช รวมเป็นพื้นที่ 7.04 ตร.กม. (4,409.40 ไร่) ประชากรรวม 4,782 คน แบ่งเป็นเขตย่อย 11 เขต คือ ฉ1 - ฉ11

8. พื้นที่ ช เป็นพื้นที่นอกเขตเทศบาล ครอบคลุม 2 ตำบล คือ พื้นที่ ช1 - ช8 อยู่ในเขต ต.สะเตงนอก มีเนื้อที่ 23 ตร.กม. (14,659.39 ไร่) ประชากร 5,844 คน เขต ช9 - ช11 อยู่ในเขตของ ต.ท่าสาป มีเนื้อที่เท่ากับ 20 ตร.กม. (12,337.51 ไร่) และมีประชากรจำนวน 1,753 คน

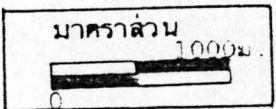
สรุป จำนวนประชากรและเนื้อที่ของพื้นที่เขตสำรวจ³

1. เขตสำรวจ แบ่งเป็น 8 เขตใหญ่ ๆ และแบ่งย่อยเป็น 83 เขต
2. จำนวนประชากรและพื้นที่ จำนวนประชากรทั้งหมด 56,839 คน เนื้อที่ 62 ตร.กม. (38,934.61 ไร่)
  - 2.1 เขตเทศบาล จำนวนประชากร 49,242 คน พื้นที่ 19 ตร.กม. (11,937.71 ไร่)
  - 2.2 นอกเขตเทศบาล จำนวนประชากร 7,597 คน พื้นที่ 43 ตร.กม. (26,996.90 ไร่)
    - 2.2.1 เขตพื้นที่ ต.สะเตงนอก จำนวนประชากร 5,844 คน พื้นที่ 23 ตร.กม. (14,659.39 ไร่)
    - 2.2.2 เขตพื้นที่ ต.ท่าสาป จำนวนประชากร 1,753 คน พื้นที่ 20 ตร.กม. (12,337.51 ไร่)

³ กองวิจัย สำนักผังเมือง, รายงานวิจัยเมืองยะลา, (ม.บ.ท : ม.บ.ป),

พื้นที่สำรวจทางสถิติ

แผนที่ 23

----- เขตจังหวัด

----- เขตเทศบาล

ที่มา กองวิจัย สำนักผังเมือง

ขนาดประชากร จำนวนประชากรทั้ง 83 พื้นที่ เมื่อนำจัดลำดับโดย Histogram (แผนภาพที่ 11) ก็จะได้ขนาดประชากรแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นดัชนีวัดศักยภาพของพื้นที่ อย่างหนึ่ง ขนาดประชากรของเทศบาลดังกล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นตามแผนที่ 24 โดยแบ่ง ประชากรออกเป็น 6 กลุ่ม ซึ่งอธิบายลักษณะพื้นที่ได้ดังนี้

1. พื้นที่ภายในเขตเทศบาล แบ่งลักษณะพื้นที่ได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 พื้นที่ ที่มีประชากรอาศัยอยู่มาก หมายถึง พื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่เกินกว่า 1,000 คนขึ้นไป ประกอบด้วย 9 พื้นที่ โดยมีเขตพื้นที่ ข2 มีประชากรสูงสุด พื้นที่กลุ่มนี้ จะมีประชากรรวมกัน 22.73 % ของประชากรภายในเขตเทศบาล ลักษณะเด่นของพื้นที่กลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะมีบทบาทในฐานะเขตที่อยู่อาศัยและเขตธุรกิจของเมือง เช่น เขต ข, ค และ ข เป็นต้น

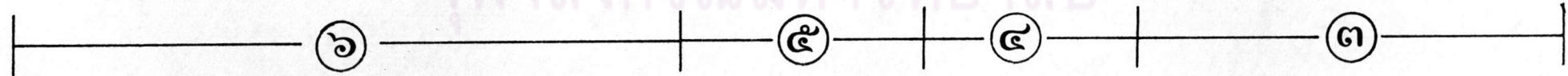
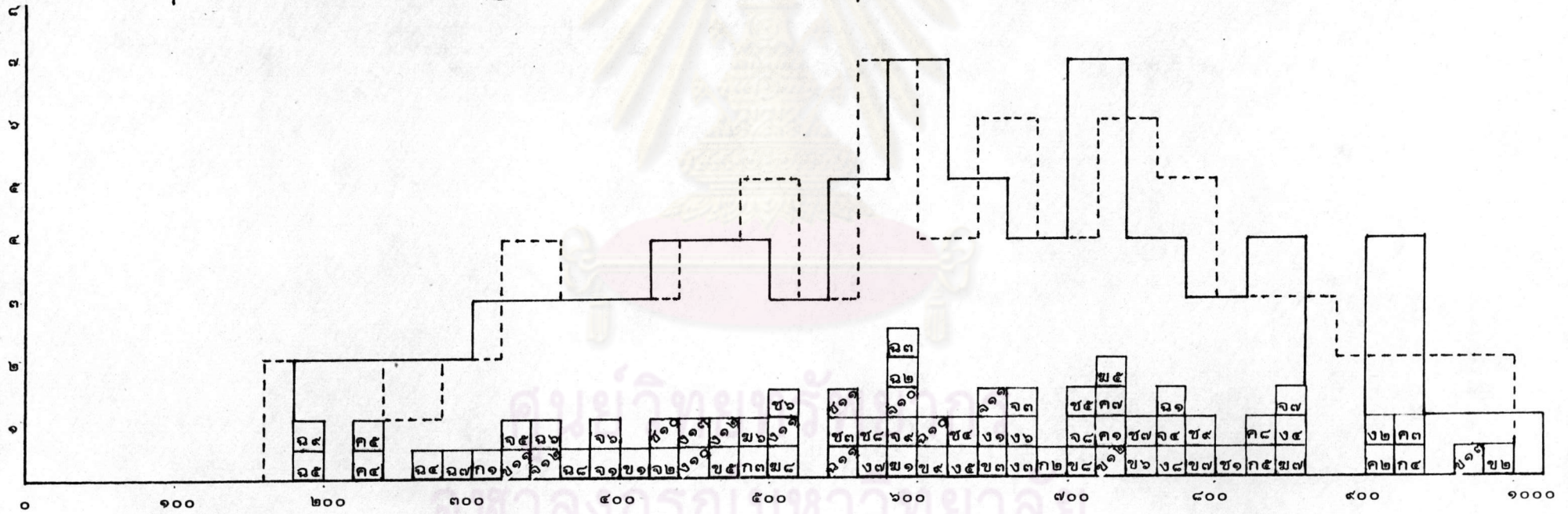
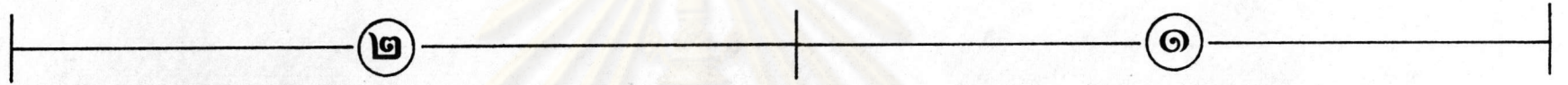
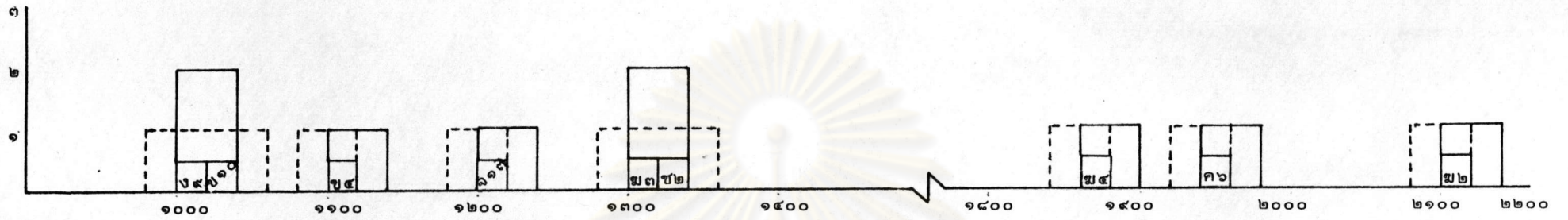
1.2 พื้นที่ ที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง พื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบางนั้นจะ พบในเขตพื้นที่ ง, จ และ ฉ การที่ประชากรอาศัยเบาบางเพราะลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ซึ่งเป็น ข้อจำกัดสำหรับการอยู่อาศัยทั่วไป เช่น เขต ง เป็นย่านการศึกษา (ส่วนใหญ่จะเป็นที่ตั้งโรงเรียน) เขต จ เป็นย่านสถานที่ราชการ และเขต ฉ เป็นเขตเกษตรกรรม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้พัฒนา สำหรับการอยู่อาศัย

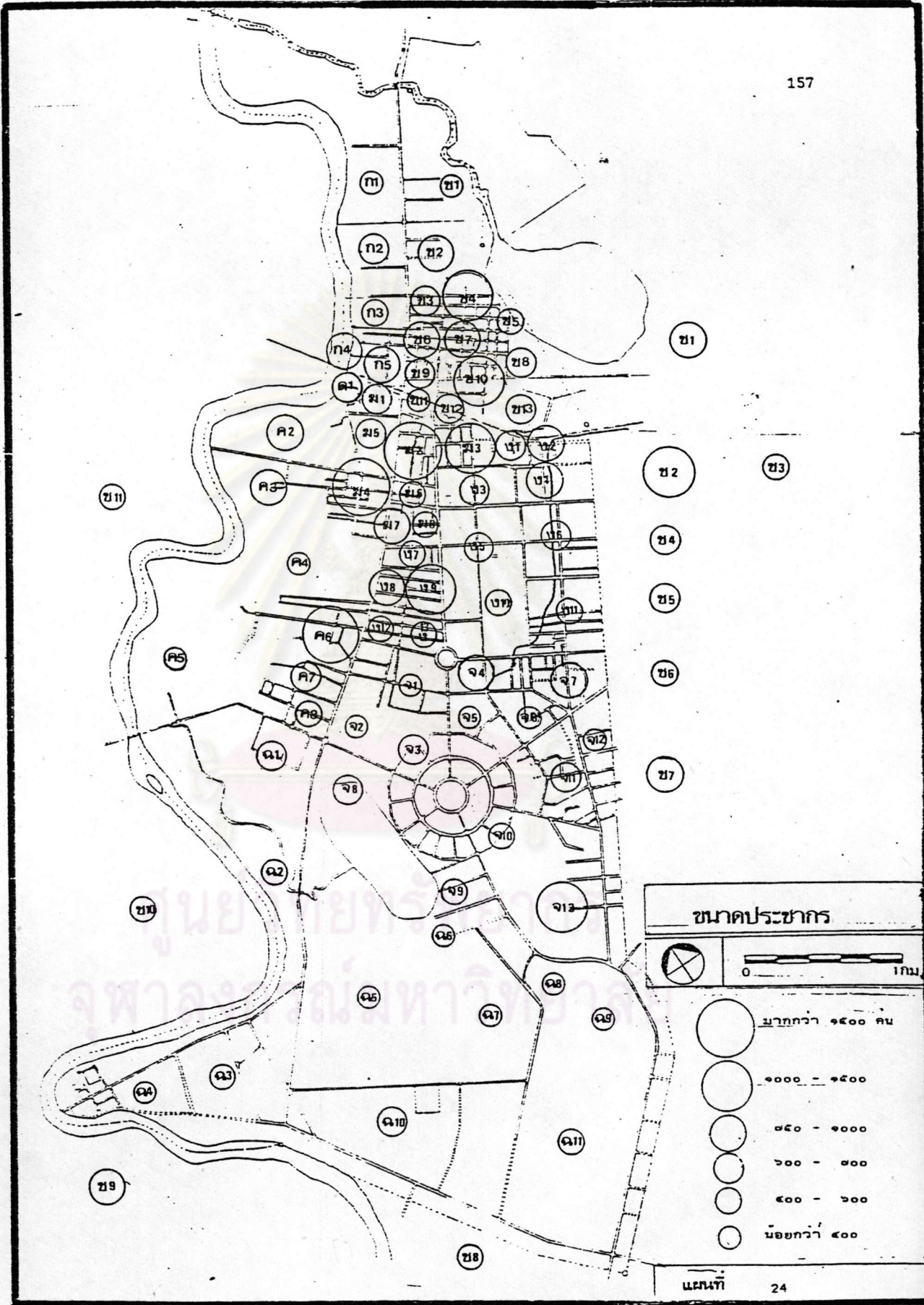
2. พื้นที่นอกเขตเทศบาล สำหรับพื้นที่ต่อเนื่องเขตเทศบาลนั้น ประชากรจะอาศัย อยู่ในเขต ต.สะเตงนอก มากกว่า ต.ท่าสาป ทั้งนี้ จะพบว่าพื้นที่ทางด้านสะเตงนอกจะได้ เปรียบในการติดต่อกับเทศบาลมากกว่าท่าสาป ดังนั้น ชุมชนส่วนนี้จะมีขนาดประชากรใหญ่กว่า เช่น เขต ข2 ซึ่งมีประชากรมากที่สุดเท่ากับ 1,326 คน (17.45 % ของนอกเขตเทศบาล) สำหรับทางด้าน ต.ท่าสาป ประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่บริเวณบ้านท่าสาป ซึ่งเป็นที่ตั้งของ ตำบลมากกว่าส่วนอื่น ๆ

ความหนาแน่นประชากร

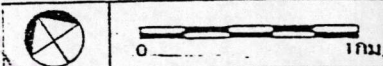
ความหนาแน่นและการกระจายตัวประชากร ชุมชนเทศบาลถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มี ประชากรอาศัยต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ สูงที่สุดของจังหวัด คือ 2,716.21 คน : ตร.กม. ในขณะที่ความหนาแน่นโดยเฉลี่ยของจังหวัดเท่ากับ 60.77 คน : ตร.กม. ทั้งนี้ เพราะปัจจัย ดังเหตุในหลาย ๆ ประการ เช่น การเป็นชุมชนที่ตั้งจังหวัด การเป็นชุมชน ศูนย์กลางในด้าน ต่าง ๆ (การศึกษา การสาธารณสุข การปกครอง ฯลฯ) เป็นต้น

การจัดกลุ่มขนาดประชากร

ขนาดประชากร

- มากกว่า 1000 คน
- 1000 - 1000
- 1000 - 1000
- 1000 - 1000
- 1000 - 1000
- น้อยกว่า 1000

ความหนาแน่นประชากรเทศบาล อาจกล่าวได้ใน 3 ลักษณะพื้นที่ คือ (แผนที่ 25)

1. พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด หมายถึง พื้นที่ที่ประชากรอาศัยอยู่มากกว่า 15 คน : ไร่ กลุ่มพื้นที่นี้จากแผนที่ 25 เห็นได้ว่าเป็นพื้นที่ที่ตั้งก่อนไปทางเหนือของเมือง ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ ถ. ลู้อย่างค์ ขึ้นไปครอบคลุมพื้นที่ระหว่าง ถ. ลีโรรส กับ ถ. พิพิธภักดี (ตลอดขึ้นไปจนถึงขอยมุสลิมบำรุง และถนนลีโรรส 14 ในเขตของ ก4 และ ข3) เมื่อพิจารณาจากกลุ่มพื้นที่ย่อย เห็นได้ว่าเป็นพื้นที่ในเขต ก(4,5), ข(3,4,6,7,8,9,10,11,12), ค(1,3,6,7,8), ง(4,7,8,9,12) และเขต ชม ทั้งหมด กลุ่มพื้นที่เหล่านี้ มีประชากรรวม 25,827 คน อาศัยบนพื้นที่ 1,462.58 ไร่ คิดเป็นความหนาแน่นเฉลี่ย 17.66 คน : ไร่ การที่พื้นที่เหล่านี้มีประชากรอาศัยหนาแน่นที่สุดนั้น มีสาเหตุมาจากลักษณะเด่นเฉพาะของพื้นที่ ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นปัจจัยดึงดูดประชากรมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ลักษณะเด่นดังกล่าวอาจสรุปได้ 2 ประการ คือ

1.1 พื้นที่ที่มีฐานะเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ในปัจจุบันพื้นที่ที่เป็นย่านธุรกิจของชุมชนนั้น เป็นพื้นที่ระหว่าง ถ. คชเสนีย์ กับเขตทางรถไฟ ซึ่งเป็นพื้นที่ขอบเขต ชม ทั้งหมด ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางธุรกิจทุกกล่าช้าจะมีที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ ชม ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเป็นการค้า การธนาคาร ธุรกิจการบันเทิง ตลาด ตลอดจนธุรกิจ การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

1.2 ลักษณะเด่นในด้านที่ตั้งของพื้นที่ หมายถึง ที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมการใช้ที่ดินอื่น ๆ ได้สะดวก ซึ่งหมายถึงพื้นที่เขต ข เขต ค และ เขต ง พื้นที่เหล่านี้ โดยตัวเองแล้วมีความเหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัย ทั้งนี้เพราะลักษณะที่ตั้งสามารถเข้าถึงกิจกรรม การใช้ที่ดินอื่น ๆ ได้ง่าย เช่น เขต ข สามารถเข้าถึงย่านธุรกิจและย่านอุตสาหกรรมได้สะดวก เพราะอาณาเขตด้านหนึ่งของเขต ข ติดต่อย่านธุรกิจ (เขต ชม) ในขณะที่อีกด้านหนึ่งติดต่อกับแหล่งงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในเขต ก ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานทอผ้าของ บริษัท มูฮันตารา จำกัด สำหรับพื้นที่ ค และ ง (บางส่วน) นั้น ลักษณะเด่นแตกต่างจาก ข และหากเปรียบเทียบความเหมาะสมในด้านการอยู่อาศัยแล้ว พื้นที่ ค และ ง จะได้เปรียบกว่าพื้นที่อื่น ๆ เพราะที่ตั้งของพื้นที่มีเขตติดต่อกับกิจกรรมอื่น ๆ เป็นส่วนมาก เช่นติดกับเขตอุตสาหกรรมในพื้นที่ ค1, ค2 และ ค3 ติดกับย่านธุรกิจ (ชม) ย่านการศึกษา (ง) และตลอดจนย่านสถาบันราชการในเขตของ จ ก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้เป็นเหตุหนึ่งที่ตั้งดึงดูดประชากรได้มากปัจจัยหนึ่ง

2. พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรปานกลาง หมายถึงพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 5 - 15 คน : ไร่ ประกอบด้วย 17 พื้นที่ คือ ก(2,3), ข(2,8), ฉ(1,5), ง(1,2) และ จ(2,3,4,6,7,11)

3. พื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อย คือพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำกว่า 5 คน : ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใหญ่ที่สุด ทั้งนี้หากดูจากแผนที่จะเห็นได้ว่าพื้นที่ลักษณะนี้ เริ่มต้นตั้งแต่ใต้เขต ง1 และ ง2 ลงมาครอบคลุมเขต ง เขต จ (บางส่วน และเขต ฉ ทั้งหมด ส่วนทางทิศตะวันตก หมายถึงพื้นที่ตอนในของเขต ค โดยเฉพาะในเขต ค2 ค4 และ ค5 สำหรับทางทิศเหนือ จะพบในเขต ก1 และ ข1 การที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยนั้น เนื่องจากข้อจำกัด 2 ประการ คือ

3.1 ข้อจำกัดทางกฎหมาย ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่กฎหมายห้ามการอยู่อาศัยสำหรับบุคคลทั่วไป พื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่ ได้แก่ พื้นที่ที่สงวนไว้สำหรับกิจกรรมสาธารณะสมบัติ เช่น สวนสาธารณะ ย่านสถาบันการศึกษา สถาบันราชการ เป็นต้น พื้นที่เหล่านี้ จะอนุญาตเพียงบุคคลบางประเภทเท่านั้น ที่สามารถอยู่อาศัยได้ เช่น ข้าราชการ ครู ฯลฯ สำหรับเทศบาลเมือง กลุ่มพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะกระจุกตัวอยู่บนพื้นที่ตั้งแต่แนวถนนลูขยางค์ ลงมาจนจรดเขตทางด้านใต้ ถือว่าเป็นเขตสถาบันราชการโดยตลอด

3.2 ข้อจำกัดทางกายภาพ พื้นที่กลุ่มนี้ไม่ได้สงวนไว้สำหรับกิจกรรมสาธารณะ แต่เนื่องจากที่ตั้งของพื้นที่ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการอยู่อาศัย ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

3.2.1 พื้นที่ตอนเหนือของเทศบาลในเขต ก1 และ เขต ข1 ไปจนถึงเขตเทศบาล ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่รวม 727 คน มีความหนาแน่นโดยเฉลี่ย .70 คน : ไร่ พื้นที่ตอนนี้มีลักษณะเป็นที่ลุ่มประกอบกับได้รับอิทธิพลจากแม่น้ำทางทิศตะวันตก และอิทธิพลจากพายุแบมมาทางทิศตะวันออก ดังนั้นจึงมักจะประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน จึงทำให้คนอาศัยอยู่น้อยกว่าพื้นที่อื่น

3.2.2 พื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำปัตตานี ในเขต ค2 ค4 และ ค5 มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเช่นเดียวกับข้อ 3.2.1 แต่ในอนาคตพื้นที่ส่วนนี้มีโอกาสที่จะพัฒนาได้ เนื่องจากเทศบาลกำลังก่อสร้างถนนเลียบแม่น้ำ ซึ่งจะเป็นเชื่อมกันน้ำไปด้วย เมื่อถนนสร้างเสร็จ อุปสรรคซึ่งเป็นข้อจำกัดการพัฒนาก็จะหมดไป

ความหนาแน่นประชากร

มาตราส่วน 1000ม.

มากกว่า ๕๐ คน/ไร่	๕ - ๑๐ คน/ไร่
๑๕ - ๕๐ คน/ไร่	๒ - ๕ คน/ไร่
๑๐ - ๑๕ คน/ไร่	น้อยกว่า ๒ คน/ไร่

แผนที่ 25

----- เขตจังหวัด

----- เขตเทศบาล

3.2.3 กลุ่มพื้นที่เขต ฉ โดยเฉพาะในเขต ฉ2,3,4,5,10 พื้นที่เหล่านี้ ยังคงสภาพเป็นชนบท โดยเฉพาะในเขต ฉ5 พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบการเกษตรกรรม คือทำนา และทำสวน เป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาแต่อย่างใด ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตนี้ จะมีลักษณะกระจุกตัว ตามแนวถนนเป็นกลุ่ม ๆ เช่น ถ.สิโรธรส ถ.เวฬุวัน และ ถนนสายที่ 15 เป็นต้น

โดยสรุปลักษณะความหนาแน่นของประชากร ภายในเขตเทศบาลนั้นอาจแยกเป็น 2 ส่วน ได้อย่างชัดเจน โดยถือตามแนว ถ.สุขยางค์ เป็นสำคัญ ซึ่งจากแผนที่ 25 เห็นได้ว่า พื้นที่ตั้งแต่ แนวถนนขึ้นไปทางเหนือจนสุดเขต ก2 และ ข2 จะเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ในขณะที่ พื้นที่ต่ำกว่า ถ.สุขยางค์ ลงมาจรดเขตทางด้านใต้ ซึ่งเป็นศูนย์ราชการและเขตเกษตรกรรมเป็น ส่วนใหญ่ จะมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง

ลักษณะความหนาแน่นประชากรดังกล่าวมา อาจเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการกระจายตัวของประชากรได้ดี ทั้งนี้เพราะพื้นที่ที่มีความหนาแน่นมาก ซึ่งอาจหมายถึงมีประชากรจำนวนมากอาศัย อยู่บนพื้นที่จำนวนน้อย นั้นย่อมแสดงว่ามีการกระจุกตัวของประชากรเกิดขึ้น ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่ กลับมีประชากรอาศัยอยู่น้อย สำหรับลักษณะการกระจายตัวของประชากรภายในเขตเทศบาล พบว่า มีความสัมพันธ์กับความหนาแน่นประชากรมาก ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ตอน เหนือของเมือง โดยเฉพาะในเขต ข ข และ ง(7,8,9,12) โดยมีสาเหตุเช่นเดียวกับที่กล่าว มา ลักษณะการกระจุกตัวของประชากรนี้อาจวัดได้จากดัชนีการกระจุกตัวประชากร ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชากรครึ่งหนึ่งจะอาศัยอยู่บนพื้นที่เพียง 4.07 % ในขณะที่พื้นที่อีก 95.93 % จะรองรับประชากร ที่เหลืออีกครึ่งหนึ่ง โดยค่าพหุคูณค่า $CI = .49$ ลักษณะการกระจายตัวของประชากรดังกล่าวนี้ อาจ กล่าวได้ว่า ครึ่งหนึ่งของประชากรที่มีลักษณะกระจุกตัวนั้น เป็นรูปแบบของการกระจายตัวประชากร ภายในเขตเทศบาล ในขณะที่พื้นที่อีกส่วนหนึ่งที่รองรับประชากรอีกครึ่งหนึ่งนั้น เป็นลักษณะการ กระจายตัวของประชากรนอกเขตเทศบาล แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากสภาพเป็นจริง พื้นที่ นอกเขตเทศบาลก็มีลักษณะกระจุกตัวของประชากรตามชุมชนต่าง ๆ เช่นกัน โดยมีชุมชนสำคัญ ๆ เช่น บ้านเบอเล้ง บ้านมลาญบางกอก บ้านนิบงพัฒนา บ้านบาโรยปาแต บ้านท่าสาป บ้าน ลิมุด และบ้านลำคอ ชุมชนเหล่านี้เท่านั้นที่รองรับประชากรที่เหลือ ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงสภาพ ของพื้นที่เกษตรกรรม เช่น การทำสวนยาง เป็นต้น

ตารางที่ 27 แสดงจำนวนประชากรภายในเขตสำรวจชุมชนเมืองยะลา

เขตสำรวจ	ความหนาแน่น คน : ไร่	พื้นที่ (ไร่)			ประชากร		
		จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม
ข11	.09	5,806.25	14.91	14.91	541	.95	.95
ข9	.15	5,221.88	13.41	28.32	790	1.39	2.34
ข8	.16	3,646.88	9.37	37.69	568	1.00	3.34
ข1	.22	3,568.75	9.17	46.86	801	1.41	4.75
ฉ5	.25	806.25	2.07	48.93	199	.35	5.10
ข3	.26	2,106.25	5.41	54.34	546	.96	6.06
ข7	.30	2,493.75	6.41	60.75	758	1.33	7.39
ข6	.32	1,593.75	4.09	64.84	503	.88	8.27
ข10	.32	1,309.38	3.36	68.20	422	.74	9.01
ค5	.38	603.13	1.55	69.75	231	.41	9.42
ก1	.39	812.50	2.09	71.84	319	.56	9.98
ค4	.41	568.75	1.46	73.30	235	.41	9.42
ฉ11	.71	812.50	2.09	75.39	577	1.02	11.41
ฉ4	.76	337.50	.87	76.26	258	.45	11.86
ฉ10	.92	650	1.67	77.93	601	1.06	12.92
ฉ7	1.07	265.63	.68	78.61	283	.50	13.42
ฉ9	1.20	165.63	.43	79.04	199	.35	13.77
ฉ2	1.40	418.75	1.08	80.12	587	1.03	14.80
ฉ3	1.45	409.38	1.05	81.17	592	1.04	15.84
ข5	1.45	490.63	1.26	82.43	709	1.25	17.09
ข4	1.51	418.75	1.08	83.51	633	1.11	18.20
ฉ1	1.79	215.63	.55	84.06	385	.68	18.88

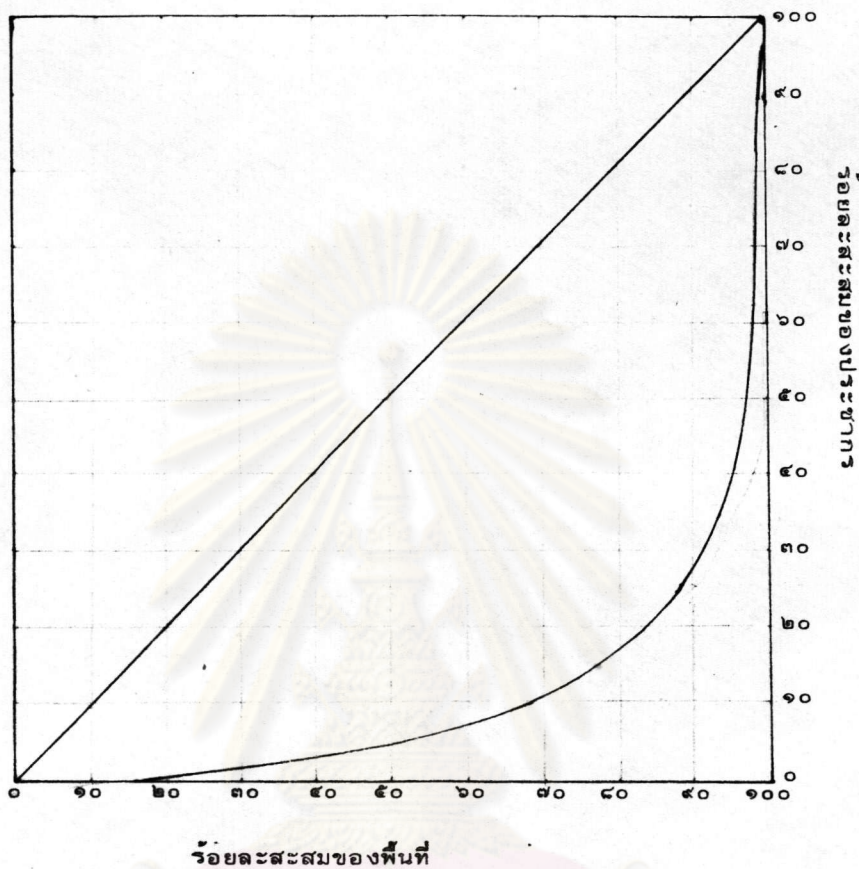
เขตสำรวจ	ความ หนาแน่น คน : ไร่	พื้นที่ (ไร่)			ประชากร		
		จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม
ข1	1.87	218.75	.56	84.62	408	.72	19.60
ค8	2	350	.90	85.52	700	1.23	20.83
ค1	2.54	303.13	.78	86.30	770	1.35	22.18
ค9	2.59	228.13	.59	86.89	590	1.04	23.22
ค6	2.59	134.38	.35	87.24	348	.61	23.83
ค5	2.72	125	.32	87.56	340	.60	24.43
ค13	2.79	431.25	1.11	88.67	1,205	2.12	26.55
ค2	2.86	321.88	.83	89.50	920	1.62	28.17
จ10	2.94	153.13	.39	89.89	450	.79	28.96
จ5	3.01	206.25	.53	90.42	621	1.09	30.05
ค12	3.07	115.63	.30	90.72	355	.62	30.67
จ11	3.21	159.38	.41	91.13	511	.90	31.57
ค10	3.34	178.13	.46	91.59	595	1.05	32.62
ค8	3.46	106.25	.27	91.86	368	.65	33.27
ข2	3.89	340.63	.87	92.73	1,326	2.33	35.60
จ6	4.26	156.25	.40	92.13	666	1.17	36.77
ค3	5.19	181.25	.47	93.60	940	1.65	38.42
ค11	5.36	125	.32	93.92	670	1.18	39.60
ค6	5.86	65.66	.17	94.09	385	.68	40.28
ค2	6.05	71.88	.18	94.27	435	.77	41.05
ค3	6.17	109.38	.28	94.55	675	1.19	42.24
ค7	7.39	115.63	.30	94.85	855	1.50	43.74
ก2	7.86	87.50	.22	95.07	688	1.21	44.95
ข5	8.30	56.25	.14	95.21	467	.82	45.77

เขตสำรวจ	ความ หนาแน่น คน : ไร่	พื้นที่ (ไร่)			ประชากร		
		จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม
ง3	8.32	81.25	.21	95.42	676	1.19	46.96
ข13	8.69	112.50	.29	95.71	978	1.72	48.68
ค4	9.24	84.38	.22	95.93	780	1.37	50.05
ง13	9.85	46.88	.12	96.05	462	.81	50.86
ก3	10.39	46.88	.12	96.17	487	.86	51.72
ข2	10.49	93.75	.24	96.41	983	1.73	53.45
ง2	12.12	75	.19	96.60	910	1.60	55.05
ค7	12.91	56.25	.14	96.74	726	1.28	56.33
ง1	13.02	50	.13	96.87	651	1.15	57.48
ข5	13.08	56.25	.14	97.01	736	1.29	58.77
ข1	13.53	43.75	.12	97.13	592	1.04	59.81
ค6	13.92	140.64	.36	97.49	1,958	3.44	63.25
ค8	14.15	59.38	.15	97.64	840	1.48	64.73
ข8	14.30	50	.13	97.77	715	1.26	65.99
ง12	15.23	31.25	.08	97.85	476	.84	66.83
ง7	15.33	37.50	.10	97.95	575	1.02	67.85
ก4	17.39	53.13	.14	98.09	924	1.63	69.48
ข11	17.55	18.75	.05	98.14	329	.58	70.06
ก5	17.64	46.88	.12	98.26	827	1.45	71.51
ข12	17.97	40.63	.10	98.36	730	1.28	72.79
ง8	19.22	40.63	.10	98.46	781	1.37	74.16
ข6	19.28	25	.06	98.52	482	.85	75.01
ข3	20.02	65.63	.17	98.69	1,314	2.31	77.32
ข8	20.08	25	.06	98.75	502	.88	78.20

เขตสำรวจ	ความ หนาแน่น คน : ไร่	พื้นที่ (ไร่)			ประชากร		
		จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม
ง9	20.40	50	.12	98.87	1,020	1.79	79.99
ข2	20.42	103.14	.26	99.13	2,107	3.71	83.70
ข3	20.90	31.25	.08	99.21	653	1.15	84.85
ง4	21.07	40.63	.10	99.31	856	1.51	86.36
ค1	21.09	34.38	.09	99.40	725	1.28	87.64
ข7	24.72	34.38	.09	99.49	850	1.50	89.14
ข4	27.07	68.75	.18	99.67	1,861	3.27	92.41
ข9	28.11	21.88	.06	99.73	615	1.08	93.49
ข4	29.65	37.50	.10	99.83	1,112	1.96	95.45
ข7	31.96	25	.06	99.89	799	1.41	96.86
ข6	40.48	18.75	.05	99.94	759	1.34	98.20
ข10	40.92	25	.06	100	1,023	1.80	100
	1.46	38934.19	100	7,152.06	56,839	100	3,625.05

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

สูตรในการคำนวณค่าดัชนีการกระจุกตัวของประชากร (Concentration index)

$$CI = \frac{\text{ร้อยละสะสมของพื้นที่} - \text{ร้อยละสะสมของประชากร}}{\text{ร้อยละสะสมของพื้นที่}}$$

แทนค่าในสูตร

$$CI = \frac{๗๑.๕๒.๐๖ - ๓๖.๒๕.๐๕}{๗๑.๕๒.๐๖}$$

.๔๔

องค์ประกอบประชากร

องค์ประกอบประชากร หมายถึง ส่วนประกอบของประชากรซึ่งกำหนดตามคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ภาษาพูด ฯลฯ การศึกษาองค์ประกอบเหล่านี้ ทำให้เข้าใจขบวนการประชากร (Demographic process) ดียิ่งขึ้น การศึกษาองค์ประกอบประชากรเทศบาลเมืองยะลา ได้กำหนดแนวการศึกษาใน 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านเพศ และองค์ประกอบด้านอายุ

องค์ประกอบด้านเพศ (Sex Composition) หมายถึง ศึกษาจำนวนประชากรจำแนกตามเพศ สัดส่วนของประชากรเป็นอย่างไร โดยใช้อัตราส่วนระหว่างเพศ (Sex ratio) เป็นดัชนี อัตราส่วนระหว่างเพศจะมีค่าแปรเปลี่ยนระหว่างค่า 100 เป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าค่าอัตราส่วนที่คำนวณได้สูงกว่า 100 แสดงว่าชุมชนนั้น ภาวะเพศชายได้ดุลย์กว่าเพศหญิง ในทำนองตรงข้าม หากค่าอัตราส่วนได้น้อยกว่า 100 ก็แสดงว่าเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าชาย แต่หากค่าคำนวณได้ 100พอดี ก็แสดงว่าชุมชนนั้นอยู่ในภาวะสมดุลย์ตามธรรมชาติ⁴

สำหรับอัตราส่วนระหว่างเพศของเทศบาลเมือง อาจอธิบายได้จากตารางที่ 28 กล่าวคือ ประชากรปี 2524 ทั้งสิ้น 51,608 คนนั้น จำแนกเป็นเพศชาย 25,877 คน และเพศหญิง 25,731 คน เพศชายมากกว่าเพศหญิงเพียง 146 คน คิดอัตราส่วนระหว่างเพศเท่ากับ 100.56 คน ซึ่งเป็นค่าที่ใกล้เคียงกับภาวะที่สมดุลย์มาก ลักษณะดังนี้อาจอธิบายได้ว่าการเพิ่มของประชากรในแต่ละปี ประชากรหญิงมีอัตราการเพิ่มที่สูงกว่าประชากรชาย ทั้งนี้หากตรวจสอบย้อนหลังไป 15 ปีที่แล้ว ประชากรเพศชายยังอยู่ในภาวะได้ดุลย์มาก คือในปี 2509 เท่ากับ 121.77 แต่จากนั้น อัตราส่วนระหว่างเพศค่อย ๆ ลดลงมา ในปีต่อ ๆ มาจนกระทั่งเกือบอยู่ภาวะได้ดุลย์ในปี 2519 และจากปีนี้เองสัดส่วนของประชากรระหว่างเพศชายและเพศหญิงอยู่ในภาวะก้ำกึ่งจนปัจจุบัน ลักษณะประชากรมีองค์ประกอบดังกล่าวนี้ อาจเกิดขึ้นเนื่องจากอัตราการตายของประชากรชายสูงกว่าประชากรหญิงก็ได้ ทั้งนี้ เพราะโดยปกติแล้วอัตราการเกิดของประชากรชายถึงแม้จะสูงกว่าประชากรหญิงก็ตาม แต่อัตราการตายของประชากรชายสูงด้วยเช่นกัน จึงทำให้เกิดภาวะสมดุลย์ตามธรรมชาติได้⁵

⁴ เจสสิว บุรภัคคี, ประชากรศึกษา, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2520), หน้า 98

⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 99

ตารางที่ 28 แสดงสัดส่วนประชากรในเขตเทศบาลเมืองยะลา

พ.ศ.	จำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมือง			สัดส่วนระหว่างเพศ		อัตราส่วนเพศ
	รวม	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
2509	30,221	16,594	13,627	54.91	45.09	121.77
2510	31,484	17,190	14,294	54.60	45.40	120.26
2511	32,656	17,701	14,955	54.20	45.80	118.36
2512	35,041	19,037	16,004	54.33	45.67	118.95
2513	36,692	19,966	16,726	54.42	45.58	119.37
2514	38,261	20,806	17,455	54.38	45.62	119.19
2515	39,983	20,755	19,208	51.96	48.04	108.05
2516	40,680	21,053	19,627	51.75	48.25	107.26
2517	40,492	20,748	20,144	50.74	49.26	103
2518	41,688	20,974	20,714	50.31	49.69	101.26
2519	42,538	21,333	21,205	50.15	49.85	100.60
2520	43,670	21,951	21,719	50.27	49.73	101.07
2521	45,635	22,955	22,680	50.30	49.70	101.21
2522	47,657	23,939	23,718	50.23	49.77	100.93
2523	49,283	24,785	24,498	50.29	49.71	101.17
2524	51,608	25,877	25,731	50.14	49.86	100.56

ที่มา : ฝ่ายทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองยะลา

องค์ประกอบด้านอายุ (Age Composition) เป็นการศึกษาคุณลักษณะประชากรว่าชุมชนนั้น ๆ มีประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยใด ทั้งนี้ การทราบองค์ประกอบอายุมีประโยชน์ในการวางแผนมาก โดยเฉพาะการวางแผนเศรษฐกิจ ทำให้ทราบถึงประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน ซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญในการผลิต การศึกษาขององค์ประกอบอายุมีความซับซ้อนมากกว่าองค์ประกอบด้านเพศมาก เพราะสามารถจำแนกได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับการให้ค่าจำกัดความ โดยทั่วไปจะใช้ อัตราส่วนที่เป็นภาระ (Dependency ratio) เป็นดัชนีแสดงลักษณะการกระจายตัวด้านอายุของประชากร

อัตราส่วนที่เป็นภาระ หมายถึง จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่ต้องทำหน้าที่ในการผลิตเพื่อเลี้ยงดูประชากรส่วนอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในวัยทำงาน คือเด็กและคนชรา ดังนั้น หากชุมชนใดมีประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานมากชุมชนนั้น ก็จะมีค่าอัตราส่วนที่เป็นภาระน้อย สำหรับปัญหาค่าจำกัดความของวัยแรงงานนั้น ย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้เพราะยังไม่มีข้อตกลงใจ ๆ เป็นสากลว่า อายุเท่าไรถือว่าอยู่ในวัยการผลิต อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะถือเอาอายุ 15 - 59 ปี เป็นช่วงอายุในวัยแรงงาน ดังนั้น ช่วงอายุที่นอกเหนือจากนี้จึงเป็นผู้ที่เป็นภาระ ซึ่งประกอบด้วย ผู้เยาว์ที่เป็นภาระ (Dependent Youth) (ช่วงอายุ 0 - 14 ปี) และผู้ชราที่เป็นภาระ (Dependent Aged) (ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป)

สูตรในการคำนวณหาอัตราส่วนที่เป็นภาระ (Dependency ratio)

อัตราส่วนผู้ที่เป็นภาระ = อัตราส่วนผู้เยาว์ที่เป็นภาระ + อัตราส่วนผู้ชราที่เป็นภาระ

อัตราส่วนผู้เยาว์ที่เป็นภาระ = $\frac{\text{จำนวนประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี}}{\text{จำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปี}} \times 100$

อัตราส่วนผู้ชราที่เป็นภาระ = $\frac{\text{จำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป}}{\text{จำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปี}} \times 100$

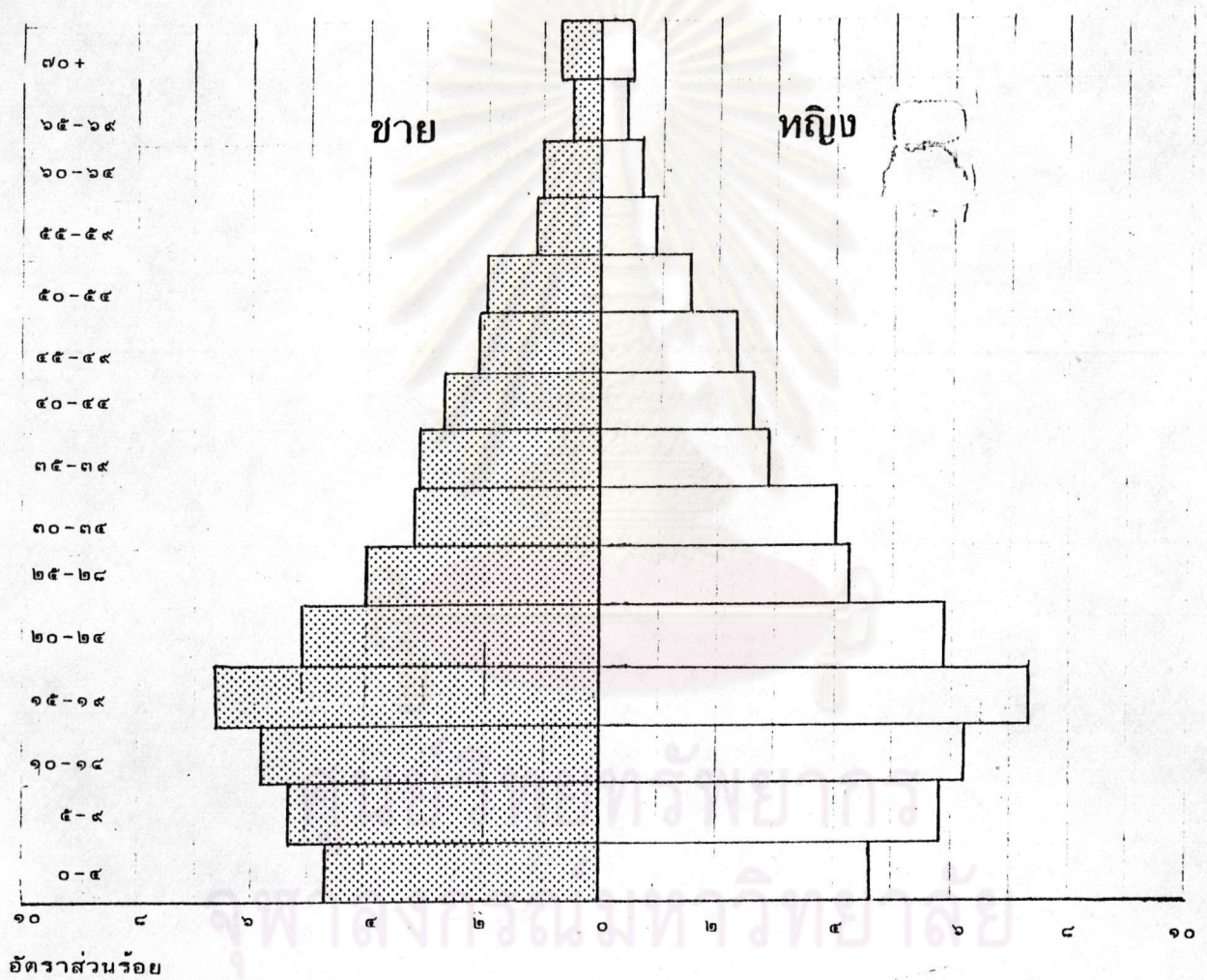
องค์ประกอบด้านอายุของเทศบาลนั้น อาจสรุปได้ว่า จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 56,839 คนนั้น อาจจำแนกเป็นประชากรวัยแรงงานเท่ากับ 36,029 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.38 ของประชากรรวม โดยแบ่งเป็นหญิง 18,843 คน (52.30 %) และชาย 17,186 คน (47.7 %) ประชากรวัยเด็ก 18,843 คน (32.62 %) และประชากรวัยชรา เท่ากับ

ตารางที่ 29 แสดงจำนวนประชากรจำแนกเพศและหมวดอายุ เขตผังเมืองรวมยะลา ปี 2523

หมวดอายุ	จำนวนประชากร			อัตราส่วนระหว่างหมวดอายุ		
	รวม	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	รวม
0 - 4 ปี	5,318	2,683	2,635	4.72	4.64	9.36
5 - 9 ปี	6,363	3,028	3,335	5.33	5.87	11.20
10 - 14 ปี	6,862	3,315	2,547	5.83	6.24	12.07
15 - 19 ปี	7,934	3,768	4,166	6.63	7.33	13.96
20 - 24 ปี	6,274	2,885	3,389	5.08	5.96	11.04
25 - 29 ปี	5,257	2,279	2,978	4.01	5.24	9.25
30 - 34 ปี	4,182	1,864	2,318	3.28	4.08	7.36
35 - 39 ปี	3,467	1,765	1,702	3.11	2.99	6.10
40 - 44 ปี	3,087	1,576	1,511	2.77	2.66	5.43
45 - 49 ปี	2,578	1,230	1,348	2.16	2.37	4.53
50 - 54 ปี	2,048	1,168	880	2.05	1.55	3.60
55 - 59 ปี	1,202	651	551	1.15	.97	2.12
60 - 64 ปี	1,011	566	445	1.00	.78	1.78
65 - 69 ปี	536	308	228	.54	.40	.94
70 ปีขึ้นไป	720	428	292	.75	.51	1.26
รวม	56,839	27,514	29,325	48.41	51.59	100.00

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

โครงสร้างอายุประชากรเขตผังเมืองรวมยะลา

2,267 คน (3.99 %) จากจำนวนประชากรทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อนำมาคำนวณค่าอัตราส่วนที่เป็นภาวะได้เท่ากับ 57.7 ซึ่งมีความหมายว่า ประชากรวัยแรงงานของชุมชน 100 คน ต้องทำงานเลี้ยงดูผู้ไม่ทำงาน 57.7 คน โดยอาจจำแนกในรายละเอียดเป็นผู้เยาว์ที่เป็นภาวะ 51.47 คน และผู้ชราที่เป็นภาวะ 6.29 คน อัตราส่วนที่เป็นภาวะนี้หากพิจารณากับสภาพความเป็นจริง กล่าวได้ว่ายังมีความคลาดเคลื่อน ทั้งนี้เพราะจำนวนประชากรวัยแรงงานทั้ง 56,839 คนนั้น ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะเป็นผู้ทำงาน จะมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสตรีในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ดังนั้นค่าอัตราส่วนที่เป็นภาวะจึงต่ำกว่าความเป็นจริงโดยเหตุดังกล่าว

ปิรามิดประชากร การกระจายประชากรตามช่วงอายุของเทศบาลมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ ฐานของปิรามิด (ช่วงอายุ 0-4 ปี) มีลักษณะแคบแล้วค่อย ๆ กว้างออก ในช่วงอายุถัด ๆ มาจนกว้างที่สุดที่ช่วงอายุ 15 - 19 ปี จากนั้น จึงค่อย ๆ ลีบเข้าจนถึงยอดปิรามิด ลักษณะดังนี้ เป็นปิรามิดของประเทศที่เคยมีอัตราการเกิดสูงในอดีต แต่ต่อมาสามารถลดอัตราการเกิดได้อย่างรวดเร็ว อัตราการตายต่ำ สังเกตได้จากฐานปิรามิดที่ลอบเข้า แสดงว่าสามารถควบคุมการเกิดอย่างได้ผล จึงทำให้ประชากรวัยเด็กค่อย ๆ ลดจำนวนลง ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน ทำให้อัตราส่วนผู้เป็นภาวะต่ำ เพียงร้อยละ 57.7 เท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงประชากร

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงประชากร องค์ประกอบประชากรที่มีบทบาทต่อรูปแบบการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ อัตราการเกิด อัตราการตาย อัตราย้ายเข้า และอัตราย้ายออก องค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ทำให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงประชากร 2 รูปแบบ คือ

1. การเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ เกิดขึ้นจากองค์ประกอบอัตราการเกิดลบด้วยอัตราการตาย จากตารางที่ 30 ประกอบกับแผนภาพที่ 13 เห็นได้ว่าในช่วงระยะ 15 ปี ประชากรเทศบาลมีอัตราการเกิดที่สูงกว่าอัตราการตายมากในทุก ๆ ปี โดยมีอัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ยปีละ 1,426 คน หรือคิดเป็นพันละ 47.18 หากแบ่งศึกษาเป็น 3 ช่วง ๆ ละ 5 ปี พบว่าในช่วงแรก (พ.ศ. 2509 - 2514) อัตราการเกิดมีอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยปีละ 224 คน

คือเท่ากับพันละ 276.35 แต่ในช่วงที่ 2 (2514 - 2519) สามารถลดอัตราการเกิดลงได้ โดยเพิ่มขึ้นเพียงพันละ 13.69 และในช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2519 - 2524) โดยผลของนโยบาย ประชากรของรัฐบาลที่ต้องการลดอัตราการเกิดของประชากร ประกอบกับการวางแผน จึงทำให้ อัตราการเกิดลดน้อยที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงโดยการย้ายถิ่น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงประชากรที่เกิดจาก องค์ประกอบด้านอัตราการย้ายเข้าและอัตราการย้ายออก การเปลี่ยนแปลงรูปแบบนี้อาจสรุปได้ โดยตารางที่ 31 ประกอบแผนภาพที่ 13 ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลระหว่างอัตราการ ย้ายเข้ากับอัตราการย้ายออก ทั้งนี้เพราะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2514 - 2524) มีประชากร ย้ายออกมากกว่าย้ายเข้า เพราะตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีเพียงปี 2515 และปี 2521 เท่านั้น ที่ประชากรย้ายเข้ามากกว่าประชากรย้ายออก ในขณะที่ระยะเวลาที่เหลือ (8 ปี) ประชากรจะย้ายออกมากกว่า ลักษณะดังนี้ อาจมีสาเหตุจากหลาย ๆ ประการ เช่น ย้ายออกเพื่อการศึกษา เพื่อการประกอบอาชีพ และเพื่อความปลอดภัย ฯลฯ ไม่ว่าจะ เป็นเหตุผล อย่างไรก็ตาม จะเป็นผลเสียต่อโครงสร้างประชากรของเทศบาลในอนาคตได้ เพราะการเพิ่ม ของประชากรจะเกิดขึ้นโดยการเพิ่มตามธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนั่นเท่ากับว่ามีผลผลักดันต่อ ค่าอัตราส่วนผู้เยาว์ที่เป็นภาระให้สูงขึ้น และในที่สุดเป็นการเพิ่มค่าอัตราส่วนผู้ที่เป็นภาระในที่สุด

อัตราการเปลี่ยนแปลง ประชากรเทศบาลเมืองเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 1,342 คน หรือ คิดเป็นอัตราการเพิ่มประชากรเท่ากับ 4.26 % ต่อปี อัตราการเพิ่มประชากรนี้ได้มาจากการ คำนวณในช่วงเวลา 15 ปี ดังได้แสดงไว้ตามตารางที่ 32 ซึ่งพบว่า ในช่วงระยะเวลา ดังกล่าว อัตราการเพิ่มประชากรในช่วงเวลาทุก ๆ 5 ปี จะมีอัตราที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ใน ช่วงแรก (2510 - 2514) มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยปีละ 4 % ซึ่งถือเป็นอัตราเพิ่มสูงสุด โดย เพิ่มมากที่สุดในปี 2512 ทั้งนี้เพราะในปีนี้มีอัตราการย้ายเข้าสูงที่สุด และเมื่อประกอบกับอัตรา การเกิดที่สูงอยู่แล้ว จึงทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นมาก ในช่วงระยะเวลาต่อ ๆ มา ในปี 2515 - 2519 เป็นช่วงที่อัตราการขยายตัวต่ำที่สุด โดยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 1.34 % ทั้งนี้เพราะการ เปลี่ยนแปลงโดยการย้ายถิ่นที่อยู่ในภาวะไม่สมดุล คือมีประชากรย้ายออกมากกว่าย้ายเข้า ดังนั้น การเพิ่มประชากรในช่วงเวลานี้ จึงเป็นการเพิ่มตามธรรมชาติมากที่สุด สำหรับช่วงระยะ

ตารางที่ 30 แสดงการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ

ปี พ.ศ.	จำนวน ประชากร	คนเกิด		คนตาย		อัตราการเพิ่ม อัตราเกิด/ อัตราตาย	การเพิ่มตาม ธรรมชาติ อัตราเกิด/ อัตราตาย
		จำนวน	พันละ	จำนวน	พันละ		
2509	30,221	812	26.86	174	5.76	4.66	21.10
2510	31,484	1,117	35.48	184	5.84	6.07	29.64
2511	32,656	1,455	44.55	188	5.76	7.37	38.79
2512	35,041	1,605	45.80	200	5.71	8.02	40.09
2513	36,692	1,763	48.05	299	8.15	5.89	39.90
2514	38,261	1,934	50.55	223	5.83	8.67	44.72
2515	39,983	1,853	46.34	219	5.48	8.45	40.86
2516	40,680	1,768	43.46	221	5.43	8.00	38.03
2517	40,892	2,010	49.15	250	6.11	8.04	43.04
2518	41,688	2,075	49.77	246	5.90	8.43	43.87
2519	42,538	2,069	48.64	257	6.04	8.05	42.60
2520	43,670	2,190	50.15	296	6.77	7.41	43.38
2521	45,635	2,697	59.10	339	7.43	7.95	51.67
2522	47,657	2,984	62.61	386	8.10	7.73	54.51
2523	49,283	3,224	65.42	314	6.37	10.27	59.05
2524	51,608	3,140	60.84	288	5.58	10.90	55.26

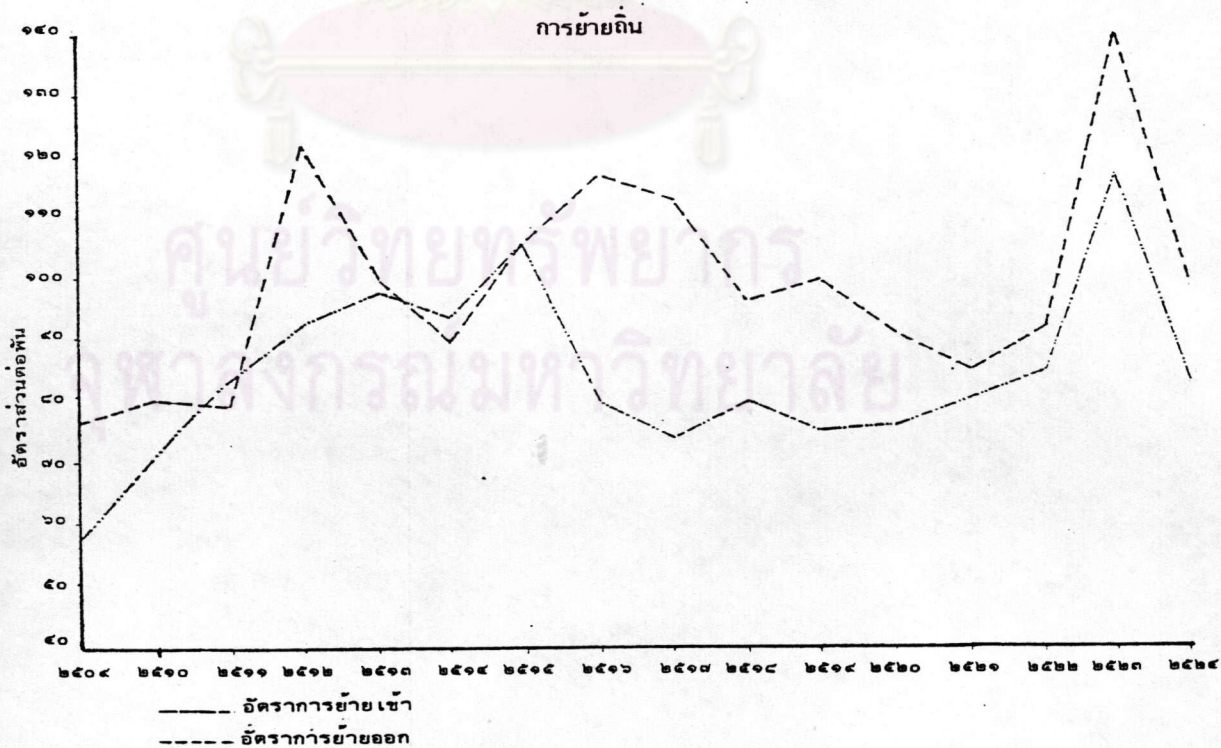
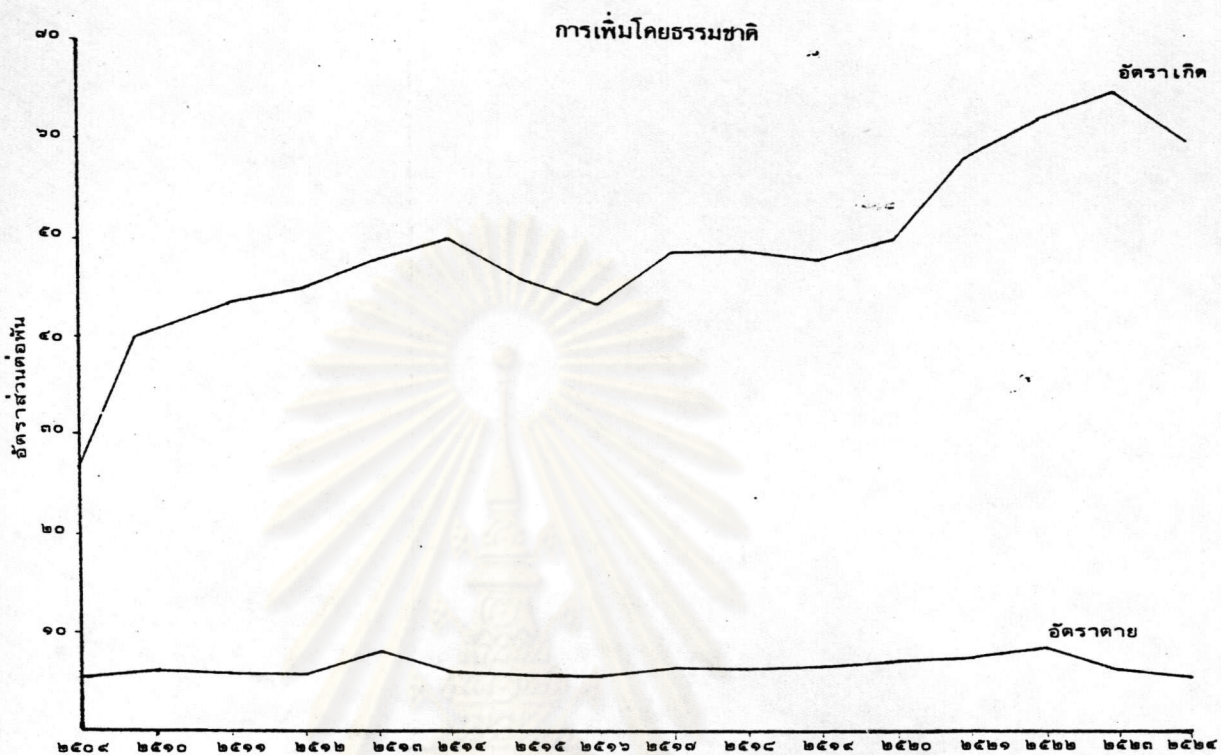
ที่มา : ฝ่ายทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองยะลา

ตารางที่ 31 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยการย้ายถิ่น

ปี พ.ศ.	จำนวน ประชากร	ประชากรย้ายเข้า		ประชากรย้ายออก		การเปลี่ยนแปลง โดยย้ายถิ่น	
		จำนวน	พันละ	จำนวน	พันละ	จำนวน	พันละ
2509	30,221	2,367	78.32	1,743	57.67	624	20.65
2510	31,484	2,549	80.96	2,240	71.15	309	9.81
2511	32,656	2,607	79.83	2,719	83.26	-112	-3.43
2512	35,041	4,300	122.71	3,292	93.95	1,008	28.76
2513	36,692	3,696	100.73	3,596	98.00	100	2.73
2514	38,216	3,470	90.69	3,622	94.67	-152	-3.98
2515	39,983	4,269	106.77	4,251	106.32	18	.45
2516	40,680	3,921	80.90	4,780	117.50	-589	-36.60
2517	40,892	3,066	74.98	4,633	113.30	-1,567	-38.32
2518	41,688	3,337	80.05	4,022	96.48	-685	-16.43
2519	42,538	3,227	75.86	4,263	100.22	-1,036	-24.36
2520	43,670	3,348	76.66	3,976	91.05	-628	-14.39
2521	45,635	3,933	86.13	3,918	85.86	15	.27
2522	47,657	4,080	85.61	4,410	92.54	-330	-6.93
2523	49,283	5,792	117.52	6,900	14.0	-1,108	-22.48
2524	51,608	4,294	83.20	5,129	99.38	-835	-16.18

ที่มา : ฝ่ายทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองยะลา

การเปลี่ยนแปลงประชากร

ตารางที่ 32 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรเทศบาลเมืองยะลา

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร			การเปลี่ยนแปลงประชากรชาย		การเปลี่ยนแปลงประชากรหญิง		การเปลี่ยนแปลงประชากรรวม		
	ชาย	หญิง	รวม	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	อัตราการเติบโต
2510	17,190	14,294	31,484	-	-	-	-	-	-	
2511	17,701	14,955	32,656	511	2.97	661	4.62	1,172	3.72	
2512	19,037	16,004	35,041	1,336	7.55	1,049	7.01	2,385	7.30	
2513	19,966	16,726	36,692	929	4.88	722	4.51	1,651	4.71	
2514	20,806	17,455	38,261	840	4.21	729	4.36	1,569	4.28	
				3,616	15.4	3,161	20.5	6,777	20.01	4.00
2515	20,755	19,208	39,983	-51	- .25	1,753	10.04	1,722	4.5	
2516	21,053	19,627	40,680	298	1.44	419	2.18	697	1.74	
2517	20,748	20,144	40,892	-305	-1.45	517	2.63	212	.52	
2518	20,974	20,714	41,688	226	1.09	570	2.83	1,196	2.95	
2519	21,333	21,205	42,538	359	1.71	491	2.37	850	2.04	
				476	2.28	1,997	11.44	2,555	6.68	1.34
2520	21,951	21,719	43,670	618	2.90	514	2.42	1,132	2.66	
2521	22,955	22,680	45,635	1,004	4.57	961	4.42	1,965	4.50	
2522	23,939	23,718	47,657	984	4.29	1,038	4.58	2,022	4.43	
2523	24,785	24,498	49,283	846	3.41	780	3.29	1,626	3.41	
2524	25,877	25,731	51,608	1,092	4.41	1,233	5.03	2,325	4.72	
				3,926	1.51	4,012	18.92	7,938	18.66	3.73
										R = 4.26

ที่มา : ฝ่ายทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองยะลา

5 ปีสุดท้าย (2519 - 2524) มีรูปแบบการเพิ่มประชากรเช่นเดียวกับช่วงระยะที่ผ่านมา โดยมี การเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยปีละ 3.73 % ซึ่งถือเป็นอัตราการขยายตัวชั้นกลางของชุมชน

การคาดประมาณประชากร

การคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคต ในที่นี้ได้ใช้วิธีการคำนวณทางด้านคณิตศาสตร์ โดยวิธี *geometric extrapolation* ทั้งนี้ โดยคำนวณประชากร 2 ช่วง ๆ ละ 5 ปี โดยใช้ปี 2524 เป็นปีฐาน ดังนั้น ปีที่สิ้นสุดการประมาณ คือ พ.ศ. 2529 และ พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และ ฉบับที่ 6

$$\text{สูตรในการคำนวณ}^6 \quad P_n = P_t (1 + r)^n$$

$$P_t = \text{จำนวนประชากรปีฐาน}$$

$$r = \text{อัตราการขยายตัวประชากรในช่วงเวลาหนึ่ง}$$

$$n = \text{จำนวนปีในช่วงเวลาที่คำนวณ}$$

สูตรการหาอัตราการขยายตัว

$$R = \sqrt[n]{\frac{P_t}{P_o} - 1}$$

เมื่อ $R = \text{อัตราการขยายตัว ช่วงปี 2514 - 2524}$

$$n = \text{จำนวนปีระหว่าง พ.ศ. 2514 - 2524 (10 ปี)}$$

$$P_t = \text{จำนวนประชากรปีหลัง (พ.ศ. 2524 =}$$

51,608 คน)

$$\text{จำนวนประชากรปีแรก (พ.ศ. 2514 =}$$

38,261 คน)

แทนค่า

$$R = \sqrt[10]{\frac{51,608}{38,261} - 1}$$

$$= 1.0303768 - 1$$

$$= .0303768 \text{ หรือ } 3.03 \%$$

⁶NORBERT OPPENHIEM, Applied Models in Urban and Regional Analysis, (New Jersey : Prentice-Hall, Inc, 1980), pp. 35

นำค่า R ที่ได้ไปแทนค่าในสูตรการประมาณการประชากร

$$\begin{aligned} \text{ประชากร พ.ศ. 2529} &= 51,608 (1 + .0303768)^5 \\ &= 51,608 \times 1.161396085 \\ &= 59,937 \text{ คน} \end{aligned}$$

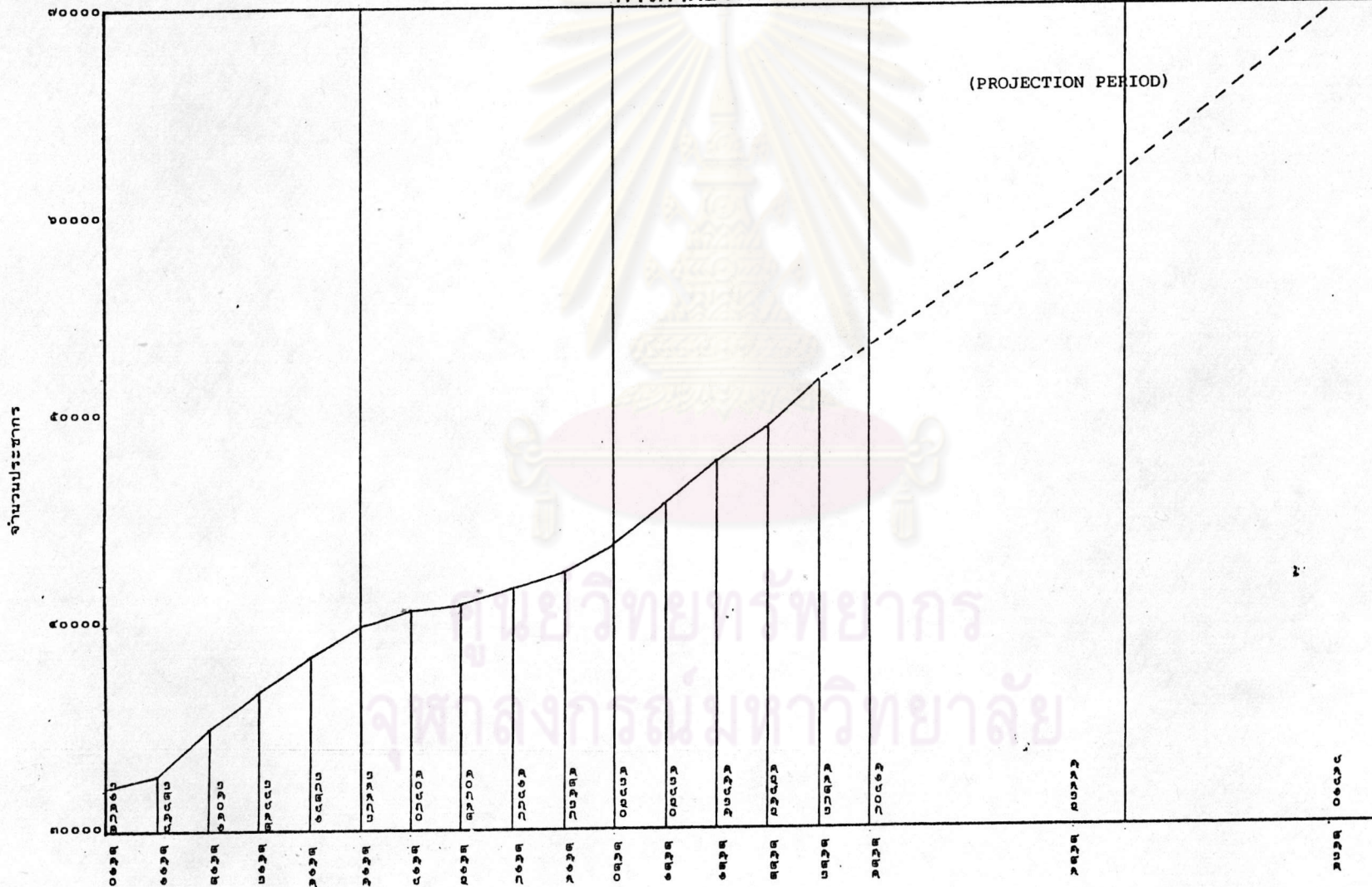
$$\begin{aligned} \text{ประชากร พ.ศ. 2534} &= 51,608 (1 + .0303768)^{10} \\ &= 51,608 \times 1.348840866 \\ &= 69,610 \text{ คน} \end{aligned}$$

สรุป จากการวิเคราะห์ประชากรที่กล่าวมาทางด้านต่าง ๆ เช่น การกระจายตัว ประชากร ความหนาแน่นประชากร องค์ประกอบของประชากร ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบ ด้านเพศ อายุ และโครงสร้างประชากร ตลอดจนศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากร อัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราการย้ายถิ่น บัญชีต่างๆ เหล่านี้ เมื่อนำมาอธิบายประชากรของ เทศบาล ทั้งในปัจจุบันและต่อเนื่องในอนาคตได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การเพิ่มประชากร จากผลการวิเคราะห์พบว่า การเพิ่มของประชากรเกิดขึ้น จากการเพิ่มตามธรรมชาติเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะการเพิ่มประชากรโดยการย้ายถิ่นนั้น เทศบาล ต้องประสบปัญหาคนย้ายออกมากกว่าการย้ายเข้า ดังนั้น ประชากรที่เพิ่มจึงได้มาจากการเกิด เป็นสำคัญ ลักษณะการเพิ่มดังนี้จะส่งผลต่อปัญหาทาง เศรษฐกิจในอนาคต ทั้งนี้เพราะประชากรที่ เพิ่มขึ้นนี้ ส่วนใหญ่จะมีหน้าที่ทาง เศรษฐกิจในฐานะผู้บริโภค ดังนั้นจึงจะเป็นการเพิ่มอัตราส่วนผู้ที่ เป็นภาระให้สูงขึ้นในที่สุด

2. การกระจายตัวประชากร รูปแบบการกระจายตัวประชากรมีลักษณะที่ค่อนข้าง กระจุกตัวทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล กล่าวคือ ในเขตเทศบาลนั้น ประชากรมี ลักษณะกระจุกตัวทางด้านทิศเหนือของเมือง โดยเฉพาะตั้งแต่เขตพื้นที่ ก จนถึงพื้นที่ ข ทั้งนี้เพราะ พื้นที่เหล่านั้น ที่ประชาชนสามารถอยู่อาศัยได้ พื้นที่อื่น ๆ ของเทศบาลมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตสถาบันราชการ หรือไม่มีก็เป็นพื้นที่เกษตรที่ยัง ไม่ได้รับการพัฒนา สำหรับอยู่อาศัย ดังนั้นรูปแบบการกระจายตัวในอนาคตจะมีรูปแบบ 2 ประการ คือมีการกระจุกตัวเพิ่มขึ้นในพื้นที่เดิมส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจะกระจายตัวออกไปทางทิศ-

การคาดประมาณประชากร

ตะวันออก หลังเขตสถาบันการศึกษาตั้งแต่แนวถนนผังเมือง 4 เข้าไปในเขต ต.สะเตงนอก สำหรับนอกเขตเทศบาลยังคงมีการกระจุกตัวตามชุมชน โดยเฉพาะในเขต ต.ท่าสาป ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเขตเกษตรกรรม แต่พื้นที่ของ ต.สะเตงนอก จะมีการกระจายตัวมากขึ้น ทั้งนี้ โดยผลการขยายตัวของเทศบาลเมืองในที่สุด

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

การศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเทศบาล ไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะต้องศึกษาระบบเศรษฐกิจรวมของจังหวัดไปได้ ทั้งนี้ โดยเหตุที่ว่า ระบบเศรษฐกิจของเทศบาลก็ตกอยู่ภายในวงจรเศรษฐกิจรวมด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ชุมชนทุก ๆ ระดับของจังหวัดต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ ดังนั้น หากเกิดภาวะการชะงักงันทางเศรษฐกิจขึ้นภายในส่วนใดส่วนหนึ่งของวงจรรวมแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อไปสู่ส่วนอื่น ๆ ได้ ไม่น่าก็น้อยอย่างแน่นอน กรณีดังกล่าวนี้ อาจยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมได้จากการพึ่งพาทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับพื้นที่ชนบทรอบเมือง เป็นต้น

โดยเหตุดังกล่าวนี้ จึงได้แยกการศึกษาทางเศรษฐกิจออกเป็น 2 ระดับใหญ่ ๆ คือ

1. โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัด ศึกษาเพื่อทราบลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งจะพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และจะแยกอธิบายโดยสรุปในแต่ละสาขาการผลิตว่ามีบทบาทและความสำคัญอย่างไรต่อระบบเศรษฐกิจรวม สาขาการผลิตเหล่านั้นมีศักยภาพในการผลิตอย่างไร เป็นต้น
2. โครงสร้างเศรษฐกิจของเทศบาล ศึกษาาระบบเศรษฐกิจของเมืองซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับคือ การจ้างงาน การค้า การบริการ การอุตสาหกรรม และการคลังท้องถิ่น

1. โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดยะลา

จากการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในบทที่ 3 ซึ่งได้สรุปอย่างกว้าง ๆ ถึงฐานทางเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัดนั้น จากข้อสรุปดังกล่าวปรากฏว่า ฐานฐานทางการผลิตของ จ.ยะลา ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรกรรม (Primary sector) โดยเฉพาะสาขาการกลั่นธัญ เป็นเศรษฐกิจตัวนำของจังหวัด โดยมีภาคการบริการ (Tertiary sector) เป็นตัวรอง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวม

ตารางที่ 33 แสดงมูลค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์ จังหวัดยะลา

สาขาการผลิต	2519		2520		2521		2522		2523		การเปลี่ยนแปลง	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
ภาคเกษตรกรรม	377.9	41	387.8	39.61	468.1	39.91	565.7	38.79	537.5	38	159.6	32.54
กลีกรวม	282.1	30.61	277.5	28.34	340.9	29.06	438	30.03	401	28.4	118.9	24.24
ปศุสัตว์	58.4	6.34	55.2	5.64	54.2	4.62	63.8	4.37	62.2	4.4	3.8	.77
ประมง	.8	.09	.7	.07	.4	.03	.4	.03	.5	.04	-.3	-.06
ป่าไม้	36.6	3.97	54.4	5.56	72.6	6.19	63.5	4.36	73.8	5.23	37.2	7.58
เหมืองแร่และย่อยหิน	39	4.23	42.3	4.32	43.3	3.69	58.4	4	53.8	3.81	14.8	3.02
อุตสาหกรรม	54.8	5.95	53.8	5.49	60.7	5.18	66.8	4.58	67.6	4.79	12.8	2.61
การก่อสร้าง	36.6	3.97	59.3	6.06	68.6	5.83	138.9	9.52	100.3	7.10	63.7	12.99
การไฟฟ้าและการประปา	6.4	.69	5.7	.58	6.9	.59	9.0	.62	10.6	.75	4.2	.86
การคมนาคมขนส่ง	61.9	6.72	57.8	5.90	71.1	6.06	77.8	5.33	82.8	5.86	20.9	4.26
การค้าส่ง, การค้าปลีก	164.7	17.87	170.5	17.42	193.3	16.48	234.7	16.10	230.1	16.29	65.4	13.33
การเงินการธนาคาร	22.3	2.42	29	2.96	36	3.07	42.3	2.9	47.3	3.45	25	5.10
อสังหาริมทรัพย์	15.8	1.71	16.1	1.64	17.1	1.46	18.0	1.23	18.7	1.32	2.9	.59
การบริหาร	38.7	4.20	41.9	4.28	45.5	3.88	62.5	4.29	65	4.6	26.3	5.36
การบริการ	103.5	11.23	114.9	11.74	162.3	13.84	184.4	12.64	198.4	14.05	94.9	19.35
รวม	921.6	100	979.1	100	1,172.9	100	1,458.5	100	1,412.1	100	490.5	100
รายได้ต่อหัวประชากร	3,906		3,933		4,581		5,566		5,241			

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จังหวัดปี 2523 ปรากฏว่า ทั้งสองภาคการผลิตมีมูลค่าการผลิตเกินกว่าครึ่งหนึ่งของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัด ในขณะที่เดียวกัน การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดก็ขึ้นอยู่กับสาขาการผลิตของทั้งสองภาค (sector) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะมีสาขาการผลิตที่เด่น คือ สาขาการผลิตกรรม สาขาการบริการ การค้าส่งและค้าปลีก การก่อสร้าง ป่าไม้ เป็นต้น ส่วนสาขาการผลิตในภาคทุติยภูมิ (secondary sector) ถึงแม้ว่าจะมีอัตราการเติบโตรวดเร็ว แต่ก็มีผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจรวมน้อยมาก ยกเว้นบางสาขา เช่น สาขาการก่อสร้าง

สภาพมวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัดดังกล่าวนี้ อาจแยกอธิบายโดยสรุปแต่ละสาขาได้ดังนี้

1.1 ภาคปฐมภูมิ (Primary sector) ประกอบด้วย สาขาการผลิต 4 สาขา คือ การกลั่นกรอง ปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ รวมมูลค่าการผลิตเท่ากับ 537.5 ล้านบาท หรือ 30 % ของมูลค่าการผลิตรวม

1.1.1 สาขาการกลั่นกรอง เป็นสาขาที่มีมูลค่าการผลิตสูงสุดเท่ากับ 401 ล้านบาท หรือ 28.4 % ของทั้งหมด สาขาการผลิตนี้อาจถือได้ว่ามีบทบาทต่อมูลค่าการผลิตรวมมากที่สุด ทั้งนี้เพราะไม่เพียงแต่มีมูลค่าสูงสุดเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของสาขาที่มีผลต่อมูลค่ารวมทั้งหมดอีกด้วย มูลค่าการผลิตทั้งหมดจากสาขาการกลั่นกรองนี้ มีที่มาจากเนื้อที่ทำการเพาะปลูกของจังหวัดทั้งสิ้นประมาณ 1,134,502 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 38.49 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด โดยจำแนกเนื้อที่เพาะปลูกดังกล่าวตามพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 4 กลุ่ม คือ

ก. ยางพารา ยางพาราถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของ จ.ยะลา โดยทำรายได้ให้แก่จังหวัดเฉลี่ยปีละหนึ่งพันล้านบาท เช่น ปีการผลิต 2524 สามารถทำเงินให้แก่จังหวัดเท่ากับ 988.56 ล้านบาท⁷ จากการสำรวจของสำนักงานกองขนส่งกระทรวงการมหาดไทย ปรากฏว่า จ.ยะลา มีเนื้อที่ทำการเพาะปลูกยางพาราทั้งสิ้น 902,030 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 79.51 ของเนื้อที่ทำการเกษตรทั้งหมด ทั้งนี้ หากจำแนกเป็น

⁷ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดยะลา, ข้อมูลการตลาดจังหวัดยะลา ประจำปี 2524,

รายอำเภอ พบว่า อ.เบตง มีเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดเท่ากับ 366,756 ไร่ (40.66 %) รองลงมาได้แก่ อ.รามัน เท่ากับ 158,065 ไร่ (17.52 %) อ.ยะหา 129,154 ไร่ (14.32 %) อ.บันนังสตา รวมกับ อ.ธารโต 127,866 ไร่ (14.18 %) และ อ.เมือง น้อยที่สุดเท่ากับ 120,819 ไร่ หรือ 13.32 %⁸ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเป็นอาชีพหลักที่ทำ รายได้ปีละมาก ๆ ก็ตาม การทำสวนยางพาราของจังหวัดประสบปัญหาที่มีผลต่อปริมาณการผลิต บางประการ ซึ่งบางปัญหาก็เป็นปัญหาร่วมของอาชีพทำสวนยางพาราทั้งประเทศ แต่บางปัญหา ก็เป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่ อาทิเช่น

- สภาพสวนยางพาราล้วนใหญ่ ยังคงเป็นยางพาราพื้นเมือง ซึ่งให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่ายางพันธุ์ดี กล่าวคือ พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดนั้น จะเป็นสวนยางพันธุ์พื้นเมือง เพียง 687,266 ไร่ (76.19 %) ในขณะที่เป็นส่วนยางพันธุ์ดีเพียง 214,803 ไร่ เท่านั้นเอง

- ปัญหาราคายางตกต่ำ เนื่องจากตลาดยางพาราถูกกำหนด โดยตลาดรับซื้อต่างประเทศ (สิงคโปร์เป็นสำคัญ ซึ่งในปี 2524 โดยเฉลี่ยตลอดปี ราคาขายขึ้น 3 กิโลกรัมละ 14.82 บาท เมื่อเทียบกับปี 2523 (ก.ก.ละ 18.63 บาท) ลดลง 20.45 %

- ปัญหาความปลอดภัยในการทำสวนยางพารา

- ปัญหาสภาพภูมิประเทศ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปลูกทดแทน

ด้วยยางพันธุ์ดี

ข. ทานา จ.ยะลา มีพื้นที่ทำนาในฤดูการผลิต 2524 ทั้งสิ้น 89,040 ไร่ (7.85 % ของเนื้อที่เกษตรกรรม) โดยจำแนกเป็นพื้นที่เพาะปลูกของอำเภอ ต่าง ๆ ตามลำดับ คือ อ.เมือง 38,880 ไร่ อ.รามัน 32,080 ไร่ อ.ยะหา 13,755 ไร่ อ.บันนังสตา 2,250 ไร่ อ.เบตง 1,890 ไร่ และ อ.ธารโต 185 ไร่⁹ การทำนาของ

⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 16

⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 26

จังหวัดส่วนใหญ่ใช้บริโภคในครัวเรือน ปริมาณการผลิตไม่เพียงพอสำหรับบริโภคทั้งจังหวัด เนื่องจากข้อจำกัดทางสภาพภูมิศาสตร์ จ.ยะลา จึงยังคงต้องสั่งซื้อข้าวจากจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาทดแทน ในปี 2524 มีมูลค่าถึง 210 ล้านบาท โดยสั่งซื้อเข้ามาจาก พัทลุง สงขลา นครศรีธรรมราช และจากภาคกลาง ดังนั้น ข้าวจึงไม่เป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำเงินเข้าจังหวัดแต่อย่างใด

ค. ไม้ผลและไม้ยืนต้น พื้นที่เพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นมีประมาณ 109,803 ไร่ การปลูกพืชผลไม้เป็นพืชเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งที่มีปริมาณการผลิตมาก พอที่จะส่งจำหน่าย โดยทำรายได้แก่จังหวัดปีละไม่น้อยกว่า 500 ล้านบาท โดยมีพืชผลไม้ที่สำคัญ เช่น มะพร้าว เงาะ ทุเรียน กาแฟ ตลอดจนกล้วยชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ตลาดส่งออกที่สำคัญมีทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดมาเลเซียและสิงคโปร์อาจถือเป็นตลาดต่างประเทศที่สำคัญที่สุด¹⁰

ง. พืชไร่และพืชผักอื่น ๆ การเพาะปลูกพืชไร่ส่วนใหญ่จะทำในพื้นที่เล็ก ๆ เช่น ปลูกแซมสวนยางพันธุ์ดีที่อยู่ในระหว่างการปลูกทดแทน ปลูกตามไหล่เขา พื้นที่หลังฤดูทำนา เป็นต้น โดยมีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 33,629 ไร่ พืชไร่ที่สำคัญ ๆ เช่น สับปะรด ถั่วเขียว ถั่วลิสง ฯลฯ

สาขาการผลิตสาขากสิกรรมนี้ อาจสรุปได้ว่ามีมูลค่าการผลิตมาจากพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ 2 ชนิด คือ ยางพารา ซึ่งมีพื้นที่และมูลค่าการผลิตมากที่สุด โดยมีพื้นที่การเพาะปลูกตลอดทั้งจังหวัด โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอตอนล่างซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นอุปสรรคต่อพืชชนิดอื่น ๆ เช่น การทำนา แต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของยางพารา แต่อย่างใด สำหรับพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง คือ ไม้ผลและไม้ยืนต้น ซึ่งทำรายได้รองจากยางพารา โดยมีการเพาะปลูกมากในเขต อ.ธารโต โดยเฉพาะในเขตนิคมสร้างตนเองของกรมประปาสงเคราะห์

1.1.2 การปลูกสัตว์ สlaughter การปลูกสัตว์มีมูลค่าการผลิตมากเป็นอันดับที่ 9 เท่ากับ 62.2 ล้านบาท หรือร้อยละ 4.4 ของ GPP โดยมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจาก 5 ปีที่แล้วรวม 3.8 ล้านบาท คิดเป็นอัตราเพิ่มต่อปีเท่ากับ 1.30 % มูลค่าการผลิตสัตว์ได้มาจากปลูกสัตว์ที่สำคัญ ๆ คือ สุกร โค กระบือ ไก่ เป็ด แพะ และแกะ ซึ่งในปี 2524 มีจำนวนปลูกสัตว์ใน จ.ยะลา ทั้งสิ้น 168,026 ตัว จำแนกออกได้เป็น ไก่ 114,931 ตัว โค 22,169 ตัว เป็ด 13,281 ตัว แพะ 6,350 ตัว กระบือ 6,201 ตัว สุกร 3,362 ตัว และแกะ 1,732 ตัว ทั้งนี้ หากจำแนกการเลี้ยงปลูกสัตว์เป็นรายอำเภอตามลำดับ คือ อ.เมือง (45,635) อ.รามัน (31,937) อ.ยะหา (36,083) อ.บันนังสตา (6,282) อ.เบตง (44,213) และ อ.ธารโต (3,876)¹¹ จำนวนปลูกสัตว์ดังกล่าวบางประเภทไม่เพียงพอสำหรับการบริโภค เช่น สุกร จึงต้องสั่งเข้ามาจากต่างจังหวัด ในขณะที่ปลูกสัตว์อื่น ๆ มีปริมาณมากพอที่ส่งออกจำหน่ายยังตลาดอื่น ๆ ได้

1.1.3 ประมง เป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดน้อยที่สุด เพราะโดยสภาพภูมิศาสตร์ จ.ยะลา ไม่มีอาณาเขตจรดทะเล ดังนั้น จึงเป็นผลผลิตจากการประมงน้ำจืดทั้งสิ้น โดยมีมูลค่าการผลิตเท่ากับ .5 ล้านบาท ซึ่งมีการเพิ่มในอัตราที่ลดลงในรอบ 5 ปี คือ ลดลง .3 ล้านบาท แต่อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นไป สาขาการผลิตนี้ จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นซึ่งจะได้จากการประมงน้ำจืดที่เชื่อมผลิตไฟฟ้าบางกลาง อ.บันนังสตา โดยสำนักงานประมง จ.ยะลา ได้นำพันธุ์ปลาน้ำจืดไปปล่อยไว้สำหรับการประมงในอนาคต

1.1.4 ป่าไม้ มีมูลค่าการผลิตมากเป็นอันดับที่ 7 ของมูลค่ารวมและเป็นอันดับ 2 ของภาคปฐมภูมิ โดยมีมูลค่าเท่ากับ 73.8 ล้านบาท (5.23 %) สาขาการป่าไม้เป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในรอบ 5 ปี ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2519 เท่ากับ 37.2 ล้านบาท หรืออัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 7.58 % โดยเหตุที่ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าและภูเขาจึงพบว่า จ.ยะลา ยังคงสภาพป่าไม้ไว้ได้มากจังหวัดหนึ่ง คิดเป็นเนื้อที่ป่าประมาณ 1,946.178 ตาราง ก.ม. หรือร้อยละ 41.33 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ดังกล่าวนี้ อาจจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มพื้นที่ใหญ่ ๆ คือ เนื้อที่ป่าสงวน 947.3 ตร.กม. เนื้อที่เตรียมการสงวน 135 ตร.กม.

¹¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 27

และเนื้อที่ป่าทั่ว ๆ ไป 865,878 ตร.กม. พื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่จะปกคลุมในเขตอำเภอตอนล่างของจังหวัด เช่น อ.เบตง อ.ธารโต อ.บันนังสตา และ อ.ยะหา เป็นต้น สภาพป่าเป็นป่าดงดิบ ซึ่งประกอบด้วยไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้ยาง ไม้สักแดง ไม้หลุมพอ ไม้ตะเคียน ไม้กาลอ ไม้ไผ่เขียว เป็นต้น¹²

โดยสรุป มูลค่าการผลิตในภาคปฐมภูมิ จะได้รับอิทธิพลจากสาขาการผลิตที่สำคัญ 3 สาขา คือ สาขาการกลั่นกรอง ซึ่งมีพืชเศรษฐกิจจากยางพาราและผลไม้ สาขาป่าไม้ และสาขาปศุสัตว์ ซึ่งทั้ง 3 มีมูลค่าการผลิตรวมกันแล้วเท่ากับ 38.03 % ของมวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัดที่เดียว

1.2 ภาคทุติยภูมิ (Secondary sector) เป็นภาคการผลิตที่มีบทบาทน้อยที่สุด โดยมีมูลค่าการผลิตเท่ากับ 232.30 ล้านบาท (16 % ของ GPP) ซึ่งได้มาจากสาขาการผลิต 4 สาขา คือ เหมืองแร่และย่อยหิน สาขาอุตสาหกรรม สาขาการก่อสร้าง และสาขาการไฟฟ้าและการประปา

1.2.1 เหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่าการผลิตเป็นอันดับที่ 10 ของ GPP หรือเท่ากับ 53.8 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นในรอบ 5 ปี เท่ากับ 14.8 ล้านบาท (7.59 % ต่อปี) จังหวัดยะลา มีพื้นที่ที่ได้รับสัมปทานการทำเหมืองแร่ประมาณ 13,754 ไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภายในเขต อ.บันนังสตา อ.ธารโต และ อ.เบตง รวมเป็นผู้ประกอบการทำเหมืองแร่ประเภทต่าง ๆ 27 เหมือง คือ เหมืองลูบ 5 เหมือง เหมืองหาบ 18 เหมือง เหมืองฉีด 1 เหมือง และเหมืองแล่น 3 เหมือง ในปี 2524 จ.ยะลา สามารถผลิตแร่ดีบุกได้ 10,550.75 หาบ คิดเป็นมูลค่า 151,930,800 บาท และแร่วุลดแฟรม 77.50 หาบ คิดเป็นเงิน 550,250 บาท นอกจากนี้ ยังผลิตแร่망กานีส จำนวน 2,210 ตัน¹³

¹² เรื่องเดียวกัน หน้า 25

¹³ เรื่องเดียวกัน หน้า 39

1.2.2 อุตสาหกรรม สํายาการอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิตเท่ากับ 67.6 ล้านบาท (4.79 % ของ GPP) เพิ่มขึ้นในระยะ 5 ปี เท้ากับ 12.8 ล้านบาท หรือ อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีเท้ากับ 4.67 % การอุตสาหกรรมของ ค.ยะลา ส่วนใหญ่เป็น โรงงานขนาดกลางจนถึงโรงงานขนาดเล็ก ซึ่งสามารถจำแนกอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงงานที่แปรสภาพวัตถุดิบจากภาคเกษตรกรรม เช่น โรงงานยางพารารมควัน โรงงาน ทำกาแพวง โรงงานกลั่นน้ำมันมะพร้าว โรงงานยางเดรฟ ฯลฯ อีกกลุ่มหนึ่ง คือโรงงาน อุตสาหกรรมบริการ เช่น อู่ซ่อมรถยนต์ โรงพิมพ์ เป็นต้น สภาพทั่ว ๆ ไปของการ ประกอบการลงทุนอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีการเติบโตน้อย เนื่องจากประสบกับอุปสรรคบาง ประการ ทั้งทางด้านภาวะเศรษฐกิจขบเซ้า และปัญหาความปลอดภัยของผู้ประกอบการเอง ดังนั้น จึงปรากฏว่า ในช่วงปี 2524 มีผู้ลงทุนตั้งโรงงานเพียง 16 รายเท่านั้น

1.2.3 การก่อสร้าง เป็นสํายาการผลิตที่มีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดเป็น อันดับี่ 4 เท้ากับ 100.3 ล้านบาท ทั้งนี้เป็นสํายาที่มีอัตราการเติบโตสูงเช่นกัน คือเพิ่มขึ้นถึง 63.7 ล้านบาทในรอบ 5 ปี หรือปีละ 34.80 % การก่อสร้างส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเขตเทศบาล มากที่สุด ทั้งเขตเทศบาลเมืองและเขตเทศบาลตำบลเบตง

1.2.4 การไฟฟ้าและการประปา สํายาการผลิตที่มีมูลค่าน้อยรองจาก สํายาการประมง คือ 10.6 ล้านบาท (75 %) โดยมีอัตราการเพิ่มเข้าในรอบ 3 ปี คือ แตกต่างเท้ากับ 4.2 ล้านบาท หรือ 13.12 % ต่อปี สํายาการผลิตนี้มีหน่วยงานประกอบการ 12 หน่วย จำแนกเป็น สํายาข่ายกระแสไฟฟ้า 9 หน่วยงาน ผลิตกระแสไฟฟ้า 1 หน่วย และ ประปา 2 หน่วยงาน โดยกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ 5 อำเภอ ยกเว้น อ.ธารโต

มูลค่ารวมผลิตรถที่จังหวัด ที่มาจากภาคอุตสาหกรรมจะ เน้นบทบาทที่สํายา การผลิต 2 สํายา คือ สํายาก่อสร้างซึ่งมีมูลค่าและมีอัตราการเติบโตมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สํายาอุตสาหกรรม

1.3 ภาคตติยภูมิ (Tertiary sector) ประกอบด้วยสํายาการผลิต 6 สํายา คือ การคมนาคมและขนส่ง การค้าส่งและการค้าปลีก การธนาคาร อสังหาริมทรัพย์ การบริหาร

และการบริการ มีมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์เท่ากับ 642.30 ล้านบาท คิดเป็น 46 % ของมูลค่า ทั้งจังหวัด ล่าช้าการผลิตของภาคนี้มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทหัดเทียมกับภาคปฐมนุฎมิได้ ทั้งนี้ เนื่องจากล่าช้าการผลิตบางล่าช้า เช่น การค้าส่งและการค้าปลีก ล่าช้าบริการมีมูลค่าการผลิต สูงเป็นอันดับที่สี่ และอันดับที่สาม ตามลำดับ ประกอบกับการเติบโตทางเศรษฐกิจรวมของ จังหวัด นอกจากจะมีบทบาทที่ล่าช้าการกิจกรรมแล้ว ล่าช้าการผลิตทั้งสี่ล่าช้าก็มีบทบาทไม่ น้อยด้วยเช่นกัน

1.3.1 การคมนาคมและขนส่ง มีมูลค่าการผลิตมากเป็นอันดับที่ 5 ล่าช้า การผลิตนี้จะมีมูลค่ามาจากการคมนาคมทางบก ทั้งทางถนนและทางรถไฟเป็นสำคัญ ศูนย์กลาง การคมนาคมจะอยู่ในเขตชุมชนเมือง โดยเฉพาะเทศบาลเมืองอาจถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการ คมนาคมหลักของจังหวัด เพราะเป็นที่ตั้งของผู้ประกอบการขนส่งเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น สลัดานีรถไฟหรือบริษัทเดินรถของเอกชนก็ตาม

1.3.2 การค้าส่งและการค้าปลีก เป็นล่าช้าการผลิตที่มีความสำคัญอันดับ สี่รองจากล่าช้าการกิจกรรม ทั้งนี้ เนื่องจากมีมูลค่าเท่ากับ 230.1 ล้านบาท (16.29 %) และการเติบโตทางเศรษฐกิจรวมก็มีที่มาจากล่าช้าการผลิตนี้ถึง 13.33 % หรือมีอัตราการ เติบโต 8.04 % ต่อปี การประกอบการทางการค้าส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชุมชนเมือง โดยเฉพาะ ในเขตเทศบาล เพราะกิจการเหล่านี้จำเป็นต้องอยู่ใกล้ผู้บริโภคมากที่สุด

1.3.3 การธนาคาร ธุรกิจการธนาคารของจังหวัดขณะนี้มีจำนวนผู้ ประกอบการทั้งสิ้น 16 ราย ซึ่งทั้งหมดเป็นล่าช้าของธนาคารจากส่วนกลาง ที่ตั้งธนาคารเหล่านี้ จะอยู่ในเขตเทศบาลทุกล่าช้า โดยจำแนกเป็นเทศบาลเมือง ล่าช้าและเทศบาลตำบลเบตง ล่าช้าในรอบปีที่ผ่านมา (2524) ธนาคารสามารถระดมเงินฝากได้ทั้งสิ้น 1,285.58 ล้านบาท เป็นเงินฝากของล่าช้าในเขตเทศบาลเมือง 79.50 % ในช่วงเวลาดังกล่าว ธนาคารได้ปล่อย ลินเชื่อเงินกู้เท่ากับ 741.78 ล้านบาท โดยให้ลินเชื่อกับกิจการค้าส่งและค้าปลีกมากที่สุด (237.07 ล้านบาท) รองลงมาได้แก่ภาคอุตสาหกรรม (189.02 ล้านบาท) ในระยะ 5 ปี ที่ผ่านมา กิจการธนาคารมีการเติบโตสูงที่สุด เพิ่มมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ขึ้นถึง 117.97 % หรือ 23.59 % ต่อปีทีเดียว แต่เนื่องจากมูลค่าที่เพิ่มเมื่อเปรียบเทียบกับล่าช้าอื่น ๆ แล้วมี

น้อยกว่า จึงมีผลต่อการเพิ่มค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัดน้อย¹⁴

1.3.4 อสังหาริมทรัพย์ มีมูลค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์เท่ากับ 18.7 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากเดิม (2518) 3.4 ล้านบาท หรือ 22.22 % (1.07 % ต่อปี) แต่เป็นการเพิ่มที่มีบทบาทต่อมูลค่ารวมน้อยมาก

1.3.5 การบริหาร เนื่องจาก จ.ยะลา เป็นศูนย์กลางการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งอยู่มากมาย ซึ่งอาจจำแนกเป็นหน่วยงานที่สังกัดราชการบริหารส่วนกลาง 43 หน่วย สังกัดราชการบริหารส่วนภูมิภาค 31 หน่วย และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 10 หน่วย หน่วยงานเหล่านี้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง และประกอบกับพื้นที่ภูมิภาคนี้อยู่ในเขตล่อแหลมในด้านความมั่นคงของชาติ ดังนั้น จึงมีงบประมาณจำนวนมากที่นำเข้ามาใช้จ่ายในพื้นที่ซึ่งการใช้จ่ายของรัฐบาลส่วนนี้จะช่วยการพัฒนาทางเศรษฐกิจรวมอย่างหนึ่ง

1.3.6 การบริการ สาขาการบริการมีมูลค่าการผลิตมากเป็นอันดับที่ 3 เท่ากับ 198.4 ล้านบาท และเป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทต่อการเพิ่มของมูลค่ารวม รองจากสาขาการกลั่นกรอง คือเพิ่มขึ้นเป็น 19.35 % ของมูลค่าเพิ่มทั้งจังหวัด สาขาการบริการจึงมีศักยภาพอย่างมากที่จะพัฒนาขึ้นมาเป็นฐานทางเศรษฐกิจได้สาขาหนึ่ง

โดยสรุป โครงสร้างทางเศรษฐกิจของ จ.ยะลา ยังคงเน้นบทบาทของภาคปศุกรรมเป็นเศรษฐกิจตัวนำ โดยเฉพาะสาขาการกลั่นกรองซึ่งมียางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจส่วนรวมจะมีสภาพเช่นไร ก็ขึ้นอยู่กับราคายางพาราเป็นสำคัญ หากปีใดราคายางตกต่ำย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งสาขาการผลิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรม การค้า ตลอดจนการเงินและการธนาคารก็ตาม สภาพทางเศรษฐกิจเช่นนี้ กล่าวได้ว่าเป็น โครงสร้างเศรษฐกิจที่มีฐานแคบ ซึ่งหมายถึงว่า สภาพเศรษฐกิจรวมขึ้นอยู่กับสาขาการผลิตใดสาขาการผลิตหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสภาพเศรษฐกิจชุมชน อาลสรุปได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ชุมชนนอกเมือง จะมีสภาพเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับภาคปศุกรรมเป็นสำคัญ เพราะจำเป็นต้อง

เกี่ยวข้องกับพื้นที่ท่าเกษตรกรรมหรือทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น เช่น การทำป่าไม้ เหมืองแร่ ตลอดจนการทำกิจกรรม เป็นต้น สำหรับอีกกลุ่มหนึ่งคือ ชุมชนเมืองจะมีภาพเศรษฐกิจที่ขึ้นกับภาคทุติยภูมิและตติยภูมิ ทั้งนี้ เพราะกิจการเหล่านี้ต้องอยู่ใกล้ชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งโดยสาเหตุของอยู่ใกล้ตลาดผู้บริโภค และความสะดวกทางการคมนาคมขนส่งก็ตาม เทศบาลเมืองยะลาจึงจัดระบบเศรษฐกิจอยู่ในกลุ่มที่ 2 เช่นกัน โดยมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับกิจกรรมการบริการเป็นสำคัญ

2. โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเทศบาลเมืองยะลา

2.1 แรงงาน จากการสำรวจของกองวิจัย สัมภาษณ์เมือง ปรากฏว่ามีจำนวนประชากรในเขตเทศบาลและตำบลข้างเคียงทั้งสิ้น 56,839 คน ประชากรดังกล่าวเป็นประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน เท่ากับ 43,809 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 77.08 ของประชากรรวม ประชากรวัยแรงงานดังกล่าวมีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชายเท่ากับ 4.6 % คือ เพศหญิง 22,650 คน (51.70 %) และเพศชาย 21,159 คน (48.30 %) เมื่อพิจารณาการกระจายตัวตามหมวดอายุ ปรากฏว่าแรงงานส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาว โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงอายุ 10 - 29 ปี ซึ่งอาจถือเป็นวัยพื้นฐานของกำลังแรงงาน ทั้งนี้ เพราะมีจำนวนแรงงานที่อยู่ในวัยดังกล่าวถึง 54.02 % เป็นเพศหญิงสูงกว่าชายเล็กน้อย เท่ากับ 4 % สำหรับแรงงานที่อายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นวัยผู้ใหญ่จะมีจำนวน 18,831 คน หรือ 42.98 % เท่านั้น (ตารางที่ 34)

2.1.1 การจ้างงาน อย่างไรก็ตาม จำนวนแรงงานทั้งหมดเป็นเพียงแต่แสดงถึงทรัพยากรกำลังคนที่เราสามารถป้อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเท่านั้น ดังนั้น ภาวะการจ้างงานอย่างแท้จริง จึงมีจำนวนแตกต่างกันไป สำหรับภาวะการจ้างงานของชุมชน ปรากฏว่า มีจำนวนแรงงานในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึง การทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนมีจำนวนทั้งสิ้น 22,078 คน หรือร้อยละ 50.38 ของประชากรวัยแรงงาน (38.83 % ของประชากรรวม) จำนวนแรงงานดังกล่าวเป็นแรงงานจากเพศ อาชีพ และอายุต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ จึงอาจจำแนกอธิบายที่มา การจ้างงานได้ 4 ลักษณะ คือ (ตารางที่ 35, 36)

ก. จำแนกการจ้างงานตามหมวดอาชีพ โดยลักษณะนี้อาจจำแนกออกเป็น 10 หมวดอาชีพใหญ่ ๆ แต่ละอาชีพจะมีภาวะการจ้างงานมากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งจำนวน

ตารางที่ 34 แสดงจำนวนประชากรวัยแรงงานในเขตผังเมืองรวมยะลา

เพศ	ประชากร รวม	แรงงาน ประชากร	ประชากร วัยแรงงาน	ประชากรวัยแรงงานจำแนกตามหมวดอายุ											
				10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65 +
ชาย	27,514	76.90	21,159	2,671	3,768	2,885	2,279	1,864	1,765	1,576	1,230	1,168	651	566	736
%			48.30	12.62	17.81	13.63	10.77	8.81	8.34	7.45	5.81	5.52	3.08	2.67	3.49
หญิง	29,325	77.24	22,650	2,842	4,166	3,389	2,978	2,318	1,702	1,511	1,348	880	551	445	520
%			51.70	12.55	18.39	14.96	13.15	10.23	7.51	6.67	5.96	3.89	2.43	1.96	2.30
รวม	56,839	77.08	43,809	5,513	7,934	6,274	5,257	4,182	3,467	3,087	2,578	2,048	1,202	1,011	1,256
			100.00	12.58	18.11	14.33	12.00	9.55	7.91	7.05	5.88	4.67	2.74	2.31	2.87

ที่มา : กองวิจัย สำนักงานผังเมือง

การจ้างแรงงานในแต่ละหมวดอาชีพนั้น อาจถือเป็นข้อสรุปถึงพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เดียว สำหรับเขตชุมชนจากตารางที่ 35, 36 ปรากฏว่า หมวดอาชีพที่มีบทบาทต่อการจ้างงานมากที่สุด คือ ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ (อาชีพที่ต้องใช้ทักษะ เช่น อาชีพอย่างต่าง ๆ) ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ 4,897 คน (22.18 %) รองลงมาได้แก่ การจ้างงานในภาคการค้า จำนวน 4,216 คน (19.10 %) และการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม เท่ากับ 4,162 คน (18.85 %) รวมเป็นการจ้างงานใน 3 หมวดอาชีพ เท่ากับ 13,275 คน หรือเกินกว่าครึ่ง (60.13 %) ของการจ้างงานทั้งหมด นอกจากนี้ เมื่อตรวจสอบกับตัวเลขที่สำนักงานแรงงานจังหวัดสำรวจ โดยการสุ่มตัวอย่างในปี เดียวกัน ก็ได้ข้อสรุปเช่นเดียวกันคือ การจ้างงานของชุมชน ขึ้นอยู่กับกิจการทั้ง 3 กิจการ คือ อุตสาหกรรม มีการจ้างงานเป็น 33.83 % ของแรงงานอำเภอเมือง ภาคการค้าส่งและค้าปลีก 24 % และภาคบริการเท่ากับ 18.77 % ดังนั้น สรุปได้ว่า กิจการทั้ง 3 อาจถือเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะเขตเทศบาลเมืองได้ทีเดียว

ข. จำนวนการจ้างงานตามหมวดอายุ แบ่งหมวดอายุออกเป็น 4 ช่วง คือ วัยหนุ่มสาว (11 - 24) วัยกลางคน (25 - 44) วัยสูงอายุ (45 - 59) และ วัยชรา 60 ปีขึ้นไป การจ้างงานของชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนมากที่สุด เท่ากับ 51.82 % รองลงมา ได้แก่ วัยหนุ่มสาว 27.13 % วัยสูงอายุ 16.95 % และวัยชราที่น้อยที่สุดเท่ากับ 4.1 % นอกจากนี้ หากพิจารณาตามหมวดอายุ ปรากฏว่า แรงงานวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่จะเป็น การใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่วัยกลางคนและวัยสูงอายุจะทำงานในภาคการค้า มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาหมวดอาชีพที่สำคัญทั้ง 3 พบว่า ส่วนใหญ่จะมีแรงงาน อยู่ในช่วงวัยกลางคนขึ้นไป กล่าวคือ การปฏิบัติงานวิชาชีพมีแรงงานอยู่ในช่วงกลางคนเท่ากับ 73.31 % ของหมวดอาชีพ การอุตสาหกรรมมีแรงงานอยู่ในวัยกลางคน เท่ากับ 25 % และ ในภาคการค้ามีแรงงานอยู่ในวัยกลางคน เท่ากับ 52.13 % ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า พื้นฐาน ก้าส่งแรงงานที่สำคัญของชุมชน คือ ก้าส่งแรงงานจากวัยกลางคนจนถึงวัยชรา (25 - 59 ปี) มากที่สุด ทั้งนี้ เป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่วัยเด็กถึงวัยหนุ่มสาวส่วนหนึ่งจะอยู่ในภาคการศึกษา จึงทำงานน้อยกว่าหมวดอายุอื่น ๆ

ตารางที่ 35 แสดงจำนวนประชากรที่ใช้แรงงานในเขตผังเมืองรวมยะลา

หมวดอาชีพ	รวม	เพศ		หมวดอายุ				รายได้เฉลี่ย: เดือน
		ชาย	หญิง	11-24	25-44	45-59	60+	
1. ผู้ปฏิบัติงานใช้วิชาชีพ	4,897	2,824	2,073	565	3,590	707	35	2,485.09
2. ผู้ปฏิบัติงานบริหาร	45	40	5	-	25	10	10	4,502.55
3. ผู้ปฏิบัติงานเสมียน	636	424	212	126	389	116	5	2,250.14
4. ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า	4,216	2,491	1,725	313	2,198	1,250	455	3,120.02
5. เกษตรกร - ประมง	1,520	1,060	460	218	728	403	171	2,037.03
6. ทำเหมืองแร่และขุดหิน	-	-	-	-	-	-	-	-
7. อาชีพขนส่ง	800	790	10	45	554	186	15	2,221.06
8. อาชีพแรงงาน - การผลิต	4,162	3,125	1,037	1,157	2,081	761	163	2,094.07
9. อาชีพบริการ	1,301	923	378	359	723	194	25	2,273.10
10. ค้าปลีกค้าส่ง	45	35	10	20	5	10	10	3,509.66
11. ผู้ไม่มีงานทำ	4,456	2,133	2,323	3,187	1,148	106	15	-
รวม	22,078	13,845	8,233	5,990	11,441	3,743	904	2,477.46

ที่มา : กองวิจัย สำนักงานผังเมือง

ตารางที่ 36 ร้อยละของการใช้แรงงานในเขตผังเมืองรวมยะลา

หมวดอาชีพ	อัตรา ส่วนร้อย	ร้อยละของเพศ		ร้อยละในหมวดอายุ			
		ชาย	หญิง	11-24	25-44	45-59	60 +
1. ผู้ปฏิบัติงานใช้วิชาชีพ	22.18	20.39	25.18	9.43	31.37	18.89	3.87
2. ผู้ปฏิบัติงานบริหาร	.20	.28	.06		.21	.26	1.10
3. ผู้ปฏิบัติงานเสมียน	2.88	3.06	2.57	2.10	3.40	3.10	.55
4. ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า	19.10	18.00	20.95	5.22	19.21	33.39	50.33
5. เกษตร - ประมง	6.88	7.65	5.58	3.64	6.36	10.76	18.91
6. ทำเหมืองแร่และ ขุดหิน	-	-	-	-	-	-	-
7. อาชีพขนส่ง	3.62	5.70	.12	.75	4.84	4.97	1.66
8. อาชีพแรงงานการผลิต	18.85	22.57	12.59	19.31	18.19	20.33	18.03
9. อาชีพบริการ	5.89	6.66	4.59	5.99	6.32	5.18	2.76
10. ค้าปลีกเข้าประเภท ไม่ได้	.20	.25	.12	.33	.04	.26	1.10
11. ผู้ไม่มีงานทำ	20.18	15.41	28.21	53.20	10.03	2.83	1.66
รวม	100	100	100	100	100	100	100

ที่มา: จากตารางที่ 35

ค. จำนวนการจ้างงานตามเพศ จำนวนแรงงานดังกล่าวจำนวน เป็นแรงงานชายเท่ากับ 62.17 % และแรงงานหญิง 37.29 % เพราะฉะนั้น แรงงานชาย จึงสูงกว่าแรงงานหญิงจำนวน 25.42 % เมื่อจำแนกแต่ละเพศตามหมวดอาชีพ ปรากฏว่า เพศชายส่วนใหญ่จะทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากที่สุดเท่ากับ 3,125 คน หรือ 22.57 % รองลงมาได้แก่ การใช้วิชาชีพ (20.39 %) และการค้า (18 %) น้อยที่สุด ในขณะที่แรงงาน หญิงจะทำงานใช้วิชาชีพมากที่สุด 2,073 คน (25.18 %) รองลงมาได้แก่ การค้า (20.95 %) และการอุตสาหกรรม (12.59 %) แต่อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบสัดส่วนผู้ทำงานของทั้ง 2 เพศ ในแต่ละหมวดอาชีพ ปรากฏว่า ทุกอาชีพจะมีการใช้แรงงานชายมากกว่าแรงงานหญิง

ง. จำนวนตามรายได้ หากพิจารณาถึงรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ปฏิบัติงานบริหารจะมีรายได้ดีที่สุดใน เฉลี่ยประมาณเดือนละ 4,500 บาท รองลงมาได้แก่ผู้ประกอบการค้าประมาณ 3,200 บาทต่อเดือน และผู้ใช้วิชาชีพมีรายได้เป็นอันดับที่ 3 ประมาณ 2,400 บาท สำหรับเกษตรกร จะมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 2,000 บาท ซึ่งนับว่าสูงพอสมควร เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ดี หากคิดเป็นรายได้เฉลี่ยของชุมชนต่อหนึ่งปี ปรากฏว่า จะได้เท่ากับ 8,890.56 บาท/ปี เป็นค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างต่ำสำหรับชุมชนที่เป็นเมืองขนาดกลาง

2.1.2 ผู้ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ หมายถึงประชากรวัยแรงงานที่ไม่ได้ทำงาน และไม่มีรายได้สม่ำเสมอ ประชากรดังกล่าวมีจำนวน 21,731 คน จำนวนออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ ตามตารางที่ 37 เห็นได้ว่าเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (54.73 %) จะเป็นประชากรนักเรียน และรองลงมาอีก 29.96 % เป็นแม่บ้านที่เหลืออีก 15.31 % ไม่ได้ทำงานโดยเหตุผลอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ พบว่า จำนวนเพศหญิงจะสูงกว่าเพศชาย 32.68 % ใน ขณะเดียวกัน หากพิจารณาในแต่ละหมวดอายุ พบว่า ประชากรที่ไม่ได้ทำงานนี้ หากอยู่ในวัยหนุ่มสาวแล้ว ส่วนใหญ่ (85.55 %) จะมีสาเหตุมาจากการเป็นนักเรียน แต่ถ้าหากอายุมากยิ่งขึ้นไป ตั้งแต่ 25 - 59 ปี พบว่า มีสาเหตุมาจากการเป็นแม่บ้านสำคัญ (75 % ขึ้นไป) ในที่สุดหากอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ก็มีสาเหตุมาจากการเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้นั่นเอง

โดยสรุป สภาวะการไร้งานทำของประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานของชุมชน เมืองยะลา มีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่กลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนซึ่งมีจำนวนมากที่สุด และกลุ่ม

ตารางที่ 37 แสดงผู้ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	รวม	จำแนกตามเพศ		จำแนกตามหมวดอายุ			
		ชาย	หญิง	11-24	25-44	45-59	60+
1. แม่บ้าน	6,510		6,510	1,156	3,451	1,584	319
2. นักเรียน	11,894	5,944	5,950	11,747	147		
3. ผู้ไม่สามารถทำงานได้	958	478	480	55	10	106	787
4. ผู้ไม่สมัครใจทำงาน	100	20	55	35	30	15	20
5. ผู้ไม่ได้รับค่าตอบแทน	1,896	96	590	638	862	300	96
6. อื่น ๆ	373	141	247	100	52	80	141
รวม	21,731	7,314	14,417	13,731	4,552	2,085	1,363

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

ตารางที่ 38 แสดงร้อยละของประชากรที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	อัตราส่วน ร้อยละ	ร้อยละของเพศ		ร้อยละในหมวดอายุ			
		ชาย	หญิง	11-24	25-44	45-59	60+
1. แม่บ้าน	29.96		45.16	8.43	75.81	75.97	23.41
2. นักเรียน	54.73	81.26	41.27	85.55	3.23		
3. ผู้ไม่สามารถทำงานได้	4.41	6.54	3.33	0.40	0.22	5.08	57.74
4. ผู้ไม่สมัครใจทำงาน	0.46	0.75	0.31	0.25	0.66	0.72	1.47
5. ผู้ไม่ได้รับค่าตอบแทน	8.72	8.07	9.06	4.65	18.94	14.39	7.04
6. อื่น ๆ	1.72	3.38	0.87	0.72	1.14	3.84	10.34
รวม	100	100	100	100	100	100	100

ที่มา : จากตารางที่ 37

แม้บ้านมีจำนวนมากรองลงมา เพราะทั้งสองกลุ่มมีจำนวนรวมกันแล้วเท่ากับ 84.69 % ของประชากรที่ไม่ได้ทำงาน

2.2 การพาณิชย์ยกรรม การดำเนินธุรกิจทางการพาณิชย์ยกรรมภายในเขตชุมชนเมืองยะลา อาศัยจำแนกกลุ่มธุรกิจออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.2.1 การค้าและการบริการ ธุรกิจการค้า และการบริการมีจำนวนผู้ประกอบการมากที่สุดเท่ากับ 897 ราย โดยสามารถจำแนกประเภทกิจการออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ (ตารางที่ 39 และตารางที่ 40)

2.2.1.1 ผู้ประกอบการค้าส่ง ร้านค้าส่งภายในเขตชุมชนเมืองมีจำนวนทั้งสิ้น 22 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 22 ของจำนวนร้านค้าทั้งหมด ผู้ประกอบการค้าส่งดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจการเล็ก ๆ ที่ใช้แรงงานไม่มากนัก และสินค้าที่ดำเนินการส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรกรรม เช่น อาหารไก่ ร้านค้าส่งหัวหอม ร้านค้าส่งยาเส้น และร้านค้าส่งสุรา เป็นต้น กิจการการค้าส่งส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยชาวจีน รองลงมาได้แก่ชาวไทย ซึ่งจะได้จากตารางที่ 39 จำนวนร้านค้าส่งเกินกว่าครึ่ง (63.64 %) มีผู้ประกอบการเชื้อชาติเป็นคนจีนในขณะที่ยัง 36.36 % จะมีเชื้อชาติเป็นคนไทย ระยะเวลาการดำเนินงานจะเป็นกิจการที่ถือว่าใหม่เป็นส่วนมาก เพราะจำนวนร้านทั้งหมด 22 ร้านนั้น เป็นร้านที่เพิ่งเปิดในระยะ 5 ปี 8 ร้าน และระยะไม่เกิน 10 ปี 8 ร้าน นั้นแสดงว่า จากระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีร้านค้าส่งที่เกิดขึ้น 16 ร้าน หรือ 72.72 % ของร้านค้าส่งทั้งหมด ในขณะที่ยัง 27.28 % เปิดดำเนินการมาหลังจากเวลา 10 ปีทั้งสิ้น ดังนี้ จึงสรุปได้ว่า กิจการการค้าส่งเป็นธุรกิจที่เพิ่งจะเริ่มต้นเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกิจการค้าอื่น ๆ

2.2.1.2 ผู้ประกอบการการค้าปลีก ร้านค้าปลีกอาจถือได้ว่า มีบทบาทต่อชุมชนมากที่สุด ก็ได้เพราะมีผู้ประกอบการกระจายอยู่ทั่ว ครอบคลุมตลอดพื้นที่ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 429 ร้าน หรือร้อยละ 47.82 ของจำนวนร้านค้าทั้งหมด ร้านค้าปลีกดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่สนองความต้องการใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ร้านขายอาหาร ร้านขายเครื่องแต่งกาย ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

ผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยคนไทย (ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม) เพราะจากจำนวนร้านค้าทั้งหมดจะเป็นร้านคนไทย 56.41 % รองลงมาได้แก่คนจีน 42.19 % และคนอื่นเตี้ยอีก 14 % ระยะเวลาดำเนินการร้านค้าปลีกก็มีการพัฒนาที่คล้ายคลึงกับการค้าส่งในประเด็นของการเป็นกิจการใหม่ ในระยะ 5 ปี มากที่สุด (51.51 %) และกิจการที่เปิดในช่วง 5 - 10 ปี เท่ากับ 17.95 % รวมแล้วเป็นกิจการที่เปิดในช่วงเวลา 10 ปี เท่ากับ 69.46 % ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัญหาในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งแต่เดิมอยู่ในสภาพที่ไม่ปลอดภัย จึงเป็นสภาพการที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนทางเศรษฐกิจก็ได้ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบกับการค้าส่งแล้ว การค้าปลีกมีการเติบโตที่ดีกว่า เพราะจำนวนร้านค้าที่มีอายุเกินกว่า 10 ปีขึ้นไป จะมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าการค้าส่ง

2.2.1.3 การบริการ ร้านค้าที่ขายบริการมีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากร้านค้าปลีก คือ 341 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 38.01 ของร้านค้าทั้งหมด ร้านค้าดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งจะเป็นการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับร่างกายมนุษย์โดยตรง เช่น ร้านตัดผม ร้านเสริมสวย ร้านถ่ายรูป ในขณะที่ร้านค้าอีกส่วนหนึ่งจะให้บริการด้านอื่น ๆ เช่น ร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้า เป็นต้น กิจการการบริการจะดำเนินงานโดยชาวไทยมากกว่าชาวจีน เช่นเดียวกับการค้าส่งและการค้าปลีก คือร้านของผู้ประกอบการเชื้อชาติไทย เท่ากับ 229 ราย (67.16 %) คนจีน 110 ราย (32.26 %) และคนอื่นเตี้ย 2 ราย (0.58 %) ร้านค้าการบริการส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่เพิ่งเริ่มดำเนินงาน ในช่วงระยะเวลา 5 ปี เท่ากับ 59.53 % และช่วงระยะเวลา 10 ปี เท่ากับ 22.29 % ในขณะที่เหลือจะเปิดดำเนินการมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ซึ่งมีสภาพการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทำนองเดียวกันกับร้านค้าประเภทอื่น ๆ

2.2.1.4 ร้านค้าเบ็ดเตล็ด หมายถึง ร้านค้าแบบผสมของรูปแบบทั้ง 3 ประเภทที่กล่าวมา ซึ่งมีจำนวนร้านค้าเป็นอันดับที่ 3 เท่ากับ 105 ร้าน หรือ .12 % ของร้านค้าทั้งหมด ร้านค้าเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นแบบผสมของร้านค้าส่งและร้านค้าปลีก ซึ่งดำเนินการโดยคนจีนมากที่สุด (60 ร้าน) รองลงมาได้แก่ คนไทย (45 ร้าน) ร้านค้าส่วนใหญ่เพิ่งเปิดกิจการเช่นเดียวกัน โดยมีจำนวนร้านค้าที่เปิดดำเนินงานในช่วงระยะเวลา 10 ปี เท่ากับ 55 ร้าน หรือ 52.38 % ของร้านค้าทั้งหมด

ตารางที่ 39 แสดงจำนวนและประเภทสถานธุรกิจในเขตผังเมืองรวม

เชื้อชาติผู้ประกอบการ	สถานที่ธุรกิจ		ประเภทกิจการ							
	จำนวน	ร้อยละ	ค้าส่ง	ค้าปลีก	บริการ	ผลิต - ปลีก	ส่ง - ปลีก	ส่ง - บริการ	ปลีก - บริการ	ส่ง-ปลีก บริการ
ไทย	524	58.42	8	242	229	5	26	-	13	1
จีน	365	40.69	14	181	110	1	40	4	11	4
อินเดีย	8	.89	-	6	2	-	-	-	-	-
รวม	897	100	22	429	341	1	66	4	24	5

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

ตารางที่ 40 แสดงระยะเวลาที่เปิดดำเนินการค้าในเขตผังเมืองรวม

ประเภทกิจการ	สถานธุรกิจ		ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ					
	จำนวน	ร้อยละ	ต่ำกว่า 5 ปี	6-10 ปี	11-15 ปี	16-20 ปี	21-25 ปี	26 ปีขึ้นไป
การค้าส่ง	22	2.45	8	8	3	1	-	2
การค้าปลีก	429	47.82	221	77	43	52	118	18
การค้าบริการ	341	38.01	203	76	32	18	4	8
การค้าผลิต- บริการ	6	.67	3	2	-	-	-	1
การค้าส่ง-ปลีก	66	7.36	17	18	8	12	6	5
การค้าส่ง-บริการ	4	.44	-	2	1	1	-	-
การค้าปลีก- บริการ	24	2.67	5	7	3	7	-	2
การค้าส่ง-ปลีก- บริการ	5	.56	1	-	1	1	1	1
รวม	897	100	458	190	91	92	29	37

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

สภาพการค้าและบริการ ซึ่งอาจถือว่าเป็นธุรกิจที่เป็นฐานของการพาณิชย์กรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทการค้าปลีกและการบริการมากที่สุด เพราะทั้งสองประเภทมีจำนวนร้านค้ารวมกันแล้วเกินกว่าครึ่งหนึ่งของชุมชน ในขณะที่ร้านค้าส่งและร้านค้าเปิดเตล็ดมีจำนวนร้านเพียง .12 % กิจการการค้าบริการส่วนใหญ่จะเป็นกิจการเล็ก ๆ ที่ให้บริการแก่ผู้บริโภคในชีวิตประจำวัน โดยมีผู้ประกอบการเชื้อชาติไทยมากที่สุด (58.42 %) รองลงมาได้แก่คนจีน (46.69 %) และคนอินเดีย (.89 %) การพัฒนาทางการค้าและบริการมีสภาพการเติบโตที่รวดเร็วในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาเอง ทั้งนี้เพราะจากร้านค้าทั้งหมด จะเป็นร้านค้าที่เปิดดำเนินการในช่วงเวลาดังกล่าว เท่ากับ 51.96 % ที่เดียว

2.2.2 การเงินการธนาคาร ในเขตชุมชนเมืองยะลามีธนาคารต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาขาจากธนาคารส่วนกลางทั้งสิ้น 11 สาขา คือ

- 1) ธนาคารกรุงไทย จำกัด
- 2) ธนาคารเอเชีย จำกัด
- 3) ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด
- 4) ธนาคารกรุงเทพ ฯ จำกัด
- 5) ธนาคารกรุงเทพ พาณิชยกรรม จำกัด
- 6) ธนาคารมหานคร จำกัด
- 7) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด
- 8) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด
- 9) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จำกัด
- 10) ธนาคารออมสิน จำกัด
- 11) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด

ในการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา (2524) ธนาคารสามารถระดมเงินออมได้ทั้งสิ้น 1,022.08 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็น 79.50 % ของเงินออมทั้งจังหวัด (อีก 20.5 % เป็นเงินออมของธนาคารสาขาเบตง) ในขณะที่ในปีเดียวกันนั้น ธนาคารปล่อยสินเชื่อเงินกู้ตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เท่ากับ 649.78 ล้านบาท (87.60 %) เงินกู้เหล่านี้

ตารางที่ 41 แสดงจำนวนเงินฝากและเงินให้สินเชื่อแยกตามวัตถุประสงค์ของ อ.เมืองยะลา

ประเภท	จำนวนเงิน (ล้านบาท)		
	อ.เมือง	ร้อยละ	รวมจังหวัด
1. เงินฝาก	1,022.08	79.50	1,285.58
2. เงินกู้แยกตามวัตถุประสงค์	649.78	87.60	741.78
2.1 การเกษตร	52.18	8.03	70.23
2.2 เหมืองแร่	12.34	1.90	12.40
2.3 อุตสาหกรรม	189.02	29.09	193.02
2.4 การก่อสร้าง	42.15	6.49	49.50
2.5 การค้าส่งออก	85.73	13.19	90.15
2.6 การค้าปลีก - ค้าส่ง	215.80	33.21	237.07
2.7 โรงแรม, ภัตตาคาร	8.50	1.31	11.32
2.8 อสังหาริมทรัพย์	15.45	2.38	17.13
2.9 บริโภค	12.97	2	13.63
2.10 อื่น ๆ	15.64	2.40	47.02

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคใต้

หากจำแนกตามวัตถุประสงค์แล้ว จะเห็นเค้าโครงการพัฒนาเศรษฐกิจรายสาขาได้ กล่าวคือ ธุรกิจด้านการค้าปลีกและค้าส่งมีการเติบโตสูงสุดโดยมีเงินทุนเพื่อการลงทุนเท่ากับ 33.21 % ของทั้งหมด ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมได้รับรองลงมาเท่ากับ 29.09 % การพิจารณาจากสภาพการปล่อยสินเชื่อของธนาคารดังกล่าว จะชี้ถึงบทบาทของการค้าส่งและค้าปลีก ต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนได้ดีที่สุด (ตารางที่ 41) เพราะธนาคารย่อมจะไม่ปล่อยสินเชื่อ หากไม่แน่ใจถึงผลตอบแทนที่จะได้รับคืน ดังนั้น การลงทุนทางการค้าจึงมีสภาพการพัฒนาดีเพียงพอที่จะสร้างกำไรมาให้คืนได้ในที่สุด

2.2.3 ธุรกิจการบันเทิงและโรงแรม ธุรกิจประเภทนี้จะมีที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลทั้งสิ้น โดยจำแนกเป็น

- การบันเทิง โรงภาพยนตร์ 4 โรง จำนวนคนงาน 81 คน
ไนท์คลับ 1 แห่ง
- โรงแรม ในเขตเทศบาลมีโรงแรม 16 แห่ง มีห้องพัก
รวมกันประมาณ 413 ห้อง โดยแต่ละปีจะมีผู้เข้าพักโดย
เฉลี่ย 5,475 คน/โรงแรม/ปี

2.3 การอุตสาหกรรม ในเขตชุมชนมีจำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรมเท่ากับ 87 แห่ง มีจำนวนแรงงาน 1,094 คน การประกอบการอุตสาหกรรมมีขนาดและประเภทผลผลิตขั้นสุดท้าย (Final product) แตกต่างกัน แต่สามารถจัดออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 2 กลุ่ม ตามประเภทผลผลิต (ตารางที่ 42)

2.3.1 อุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมประเภทนี้จำแนกย่อยออกได้ 5 ประเภท ตามตารางดังกล่าว โดยมีผู้ประกอบการรวมทั้งสิ้น 29 ราย จำแนกเป็นอุตสาหกรรมยางพารา 4 ราย อุตสาหกรรมทำเครื่องเรือน 6 ราย อุตสาหกรรมอาหาร 11 ราย อุตสาหกรรมเครื่องเหล็ก 5 ราย และอุตสาหกรรมทำวัสดุก่อสร้าง 3 ราย

ระยะเวลาการดำเนินงาน ปรากฏว่า มีการพัฒนาการที่ดีต่อเนื่องกันมาช้านาน เพราะหากแบ่งช่วงระยะเวลา 10 ปี พบว่า สถานประกอบการที่ตั้งใหม่ (ในระยะ

10 ปี) กับสถานประกอบการเดิมมีจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงว่ามีการเติบโตอย่างช้า ๆ ไม่ขาดตอนและไม่มีช่วงระยะเวลาใดที่เติบโตล้าหน้าอย่างเด่นชัด

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนผู้ใช้แรงงาน จะเห็นได้ว่า ภาคอุตสาหกรรมนี้มีจำนวนแรงงานมากที่สุด คือเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (66.82 %) ของผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมชุมชน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมยางพารา ซึ่งมีผู้ดำเนินงาน 4 ราย จะมีการจ้างงานมากกว่าอุตสาหกรรมใด ๆ ในชุมชน คือมีจำนวนแรงงาน 517 คน หรือ 47.26 % ของแรงงานทั้งหมด (หรือ 70.73 % ของแรงงานภาคการผลิต) ดังนั้น หากผู้ใช้แรงงานเป็นดัชนีวัดความสำคัญของแต่ละประเภทแล้ว อาจชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า อุตสาหกรรมยางพาราเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดของชุมชน เพราะการเติบโตหรือความทรุดโทรมของอุตสาหกรรมยางพารา จะส่งผลกระทบต่อภาวะการจ้างงานรวมอย่างรุนแรง ทั้งนี้ โดยเหตุที่เป็นแหล่งงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่สุดนั่นเอง

2.3.2 อุตสาหกรรมบริการ มีผู้ประกอบการทั้งสิ้น 42 ราย แบ่งออกเป็นอุตสาหกรรมกลึงเหล็ก 10 ราย และการบริการซ่อมยานพาหนะ 32 ราย อุตสาหกรรมประเภทนี้มีผู้ประกอบการมากที่สุด และส่วนใหญ่จะเป็นกิจการขนาดเล็กที่เพิ่งเริ่มดำเนินการในช่วงระยะเวลา 5 ปี เท่ากับ 42.86 % ของทั้งหมด ในขณะที่อีก 57.14 % เป็นอุตสาหกรรมที่มีอายุมากกว่า 10 ปี

อุตสาหกรรมบริการ ก่อให้เกิดการจ้างงานมาเป็นอันดับที่ 2 เท่ากับ 22.82 % โดยเฉพาะกิจการซ่อมยานพาหนะ เช่น ซ่อมรถยนต์ ซ่อมรถจักรยานยนต์ ฯลฯ จะมีผู้ประกอบการมากกว่าอุตสาหกรรมประเภทใด ๆ และมีจำนวนแรงงานมากเป็นอันดับสองของชุมชนรองจากอุตสาหกรรมยางพาราที่เดียว ดังนั้น การบริการซ่อมยานพาหนะจึงอาจถือเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานของภาคอุตสาหกรรมบริการ และเป็นอุตสาหกรรมรองของชุมชนเมือง

2.3.3 อุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ที่ไม่อาจจำแนกเข้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ได้มีจำนวน 17 ราย เป็นอุตสาหกรรมที่เพิ่งเกิดใหม่ มีขนาดเล็ก และมีอิทธิพลต่อการจ้างงานชุมชนน้อยกว่า 2 กลุ่ม ที่กล่าวมา

ตารางที่ 42 แสดงผู้ประกอบการอุตสาหกรรมของเมืองยะลา

ประเภทกิจการ	ระยะเวลาดำเนินการ (ปี)					จำนวนแรงงาน			
	0-4	5-9	10-14	15-19	20 +	สมาชิก ครอบครัว	ลูกจ้าง	รวม	ร้อยละ
1. อุตสาหกรรมการผลิต									
1.1 อุตสาหกรรมยางพารา		2	1		1	7	510	517	47.26
1.2 อุตสาหกรรมเครื่อง เรือน	1	1	2	1	1	7	42	49	4.48
1.3 อุตสาหกรรมอาหาร	3	2	4		2	35	38	73	6.67
1.4 อุตสาหกรรมเครื่อง เหล็ก	2	1	2			21	31	52	4.75
1.5 อุตสาหกรรมทำ วัสดุก่อสร้าง	1		1		1	5	35	40	3.66
รวม	7	6	10	1	5	75	656	731	66.82
2. อุตสาหกรรมบริการ									
2.1 อุตสาหกรรมกึ่งเหล็ก	2	1	2	2	3	13	59	72	6.60
2.2 ช่อมยานพาหนะ	16	7	4	5		47	125	172	15.72
รวม	18	8	6	7	3	60	184	244	22.30
3. อุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ	9	3		3	2	31	88	119	10.88
รวม						166	928	1,094	100

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

โครงสร้างการอุตสาหกรรมของชุมชนเมืองยะลา ขึ้นอยู่กับกิจการที่สำคัญ ๆ 2 ประการ คือ อุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งถือเป็นฐานที่สำคัญที่สุด โดยมีอุตสาหกรรมยางพาราเป็นอุตสาหกรรมหลัก ในขณะที่อุตสาหกรรมอื่น ๆ เป็นตัวรอง ทั้งนี้ โดยคำนึงจากภาวะการจ้างงาน ส่วนอุตสาหกรรมบริการมีบทบาทรองลงมา โดยเฉพาะมีการบริการเชื่อมยานพาหนะเป็นตัวหลัก อุตสาหกรรมกึ่งเหล็กเป็นตัวรอง อย่างไรก็ตาม หากจะพิจารณาเฉพาะกิจการจริง ๆ แล้ว อุตสาหกรรมยางพาราและอุตสาหกรรมบริการเชื่อมยานพาหนะ เป็นกิจการที่มีบทบาทมาก ทั้งนี้ เพราะทั้ง 2 กิจการ มีอิทธิพลต่อภาวะการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมชุมชนมากที่สุด ซึ่งหมายความว่า ผู้ทำงานกว่าครึ่ง (62.98 %) ของชุมชน จะเป็นการจ้างงานในกิจการทั้งสองทั้งสิ้น โดยมีอุตสาหกรรมยางพาราเป็นตัวนำ และอุตสาหกรรมบริการเชื่อมยานพาหนะเป็นตัวรอง

2.4 การคลังท้องถิ่น ปัญหาในการบริหารงานการปกครองท้องถิ่นปัญหาหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการว่า เป็นอุปสรรคสำคัญต่อประสิทธิภาพในการบริหาร ทั้งนี้ เพราะเงินเป็นปัจจัยหนึ่งใน 4 ปัจจัย¹⁵ (man money material and management) ที่สามารถจะทำให้การดำเนินงานตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด บรรลุเป้าหมายได้มากน้อยแค่ไหนอย่างไร ดังนั้น การวางแผนท้องถิ่นจึงต้องคำนึงถึงศักยภาพทางงบประมาณดังกล่าวด้วย เพราะถึงแม้จะมีโครงการที่มีประโยชน์เพียงไร แต่ถ้าไม่มีเงินดำเนินการแล้ว ก็ไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด

การวิเคราะห์การคลังท้องถิ่น ได้ศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากการจัดทำงบประมาณประจำปีเป็นคดี โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประการ

รายได้ของเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2498 กำหนดให้เทศบาลมีรายได้จาก¹⁶

¹⁵ ประหยัด หงษ์ทองคำ, การปกครองท้องถิ่นของไทย, (กรุงเทพฯ สภากรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศไทย, 2520) หน้า 253

¹⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 196

- 1) หมวดภาษีอากร
- 2) หมวดค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ
- 3) รายได้จากทรัพย์สินของเทศบาล
- 4) รายได้จากการสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์
- 5) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- 6) พันธบัตรหรือเงินกู้
- 7) เงินกู้จากกระทรวง ทบวง กรม องค์การหรือนิติบุคคล
- 8) เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น
- 9) รายได้อื่น ๆ

รายรับประจำปีงบประมาณของเทศบาลเมืองยะลา อาจแสดงได้ตามตารางที่ 43 เห็นได้ว่า โครงสร้างการคลังท้องถิ่นมีที่มาจาก 2 หมวด คือ หมวดภาษีอากรและหมวดเงินอุดหนุนจากรัฐบาล โดยที่ทั้ง 2 หมวด จะมีจำนวนเงินรวมกันแล้วเกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายรับประจำปี โดยมีหมวดภาษีอากรเป็นแหล่งการเงินที่สำคัญที่สุด เพราะรายได้เทศบาลเกินกว่าครึ่ง (67.82 %) เป็นเงินจากภาษีอากร ในขณะที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเพียง 18.20 % และอีก 13.98 % เป็นรายได้จากหมวดอื่น ๆ 7 หมวด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของหมวดรายได้ต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลา 5 ปี (2520 - 2524) ปรากฏว่า แม้หมวดภาษีอากรจะมีอัตราการเติบโต (relative change) ช้ากว่าหมวดอื่น ๆ ก็ตาม แต่การเติบโตของหมวดภาษีอากรจะมีผลต่อโครงสร้างเงินคลังท้องถิ่นมากที่สุด กล่าวคือ จากจำนวนเงินทั้งสิ้น 21,986,583.24 บาท นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงจากหมวดภาษีอากรถึง 15,025,735 บาท หรือ 68.34 % รองลงมาก็ยังคงเป็นหมวดเงินอุดหนุน (21.38 %) หมวดทรัพย์สิน (10.10 %) และหมวดเบ็ดเตล็ด (1.93 %) ส่วนหมวดอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลง (ตารางที่ 43) โดยนัยดังกล่าว จึงอาจสรุปได้ว่า สภาพการคลังท้องถิ่นของเทศบาลเมืองยะลาขึ้นอยู่กับรายได้จากหมวดภาษีอากร และหมวดเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญ

รายจ่ายของเทศบาล เทศบาลเมืองจัดทำงบประมาณรายจ่ายตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยกำหนดรายจ่ายออกเป็น 5 หมวด ตามตารางที่ 45 จากตาราง

ดังกล่าวพบว่า หมวดรายจ่ายที่มีจำนวนรายจ่ายประจำปีสูงสุด คือ หมวดค่าใช้จ่าย ค่าที่ดิน และก่อสร้าง ซึ่งใช้จำนวนเงินเท่ากับ 32,250,420.73 ล้านบาท หรือ 68.54 % ของงบประมาณรายจ่ายปี 2524 รองลงมาได้แก่หมวดเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทน (18.49%) ดังนั้น เมื่อรวมรายจ่ายของทั้งสองหมวดจะได้เท่ากับ 40,949,763.65 ล้านบาท หรือ 87.03 % ของงบประมาณรายจ่ายทั้งปี นอกจากนี้ เมื่อศึกษางบประมาณรายจ่ายย้อนหลัง 5 ปี (2520 - 2524) ปรากฏว่างบประมาณเกินกว่าครึ่งจะใช้จ่ายแก่หมวดรายจ่ายทั้งสอง และประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในหมวดรายจ่ายทั้งสอง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของงบประมาณรวมถึงอาจสรุปได้ว่า พื้นฐานการใช้จ่ายเงินงบประมาณของเทศบาลเมืองยะลาอยู่ที่หมวดใช้สอยกับหมวดเงินเดือนเป็นสำคัญ

จากการศึกษาถึงโครงสร้างการคลังทั้งรายได้และรายจ่าย พบว่าเทศบาลเมืองยะลามีประสิทธิภาพ ในการบริหารงานคลังที่ดีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับการปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน ประสิทธิภาพในการบริหารงานคลังดังกล่าวอาจพิสูจน์ได้จากลักษณะเด่น 3 ประการ คือ

- 1) ลักษณะเด่นเรื่องรายได้ จากข้อสรุปพบว่า รายได้หลักของเทศบาลเมืองเป็นรายได้จากภาษีอากร ลักษณะดังกล่าวนี้ ถือเป็นข้อดีของการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างดี เพราะในปัจจุบันปัญหาที่ทวีความยากลำบากการปกครองตกเตียง และไม่เห็นด้วยเป็นอย่างดี คือ ปัญหาที่ท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระอย่างมากจากส่วนกลาง โดยเฉพาะในเรื่องการเงิน เพราะเมื่อรัฐบาลให้เงินอุดหนุนแก่ท้องถิ่นมากเพียงใด ระบบราชการก็จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องมากเท่านั้น การเข้ามาควบคุมของราชการทำให้ปรัชญาการปกครองท้องถิ่นที่ต้องการสร้าง local self-government ล้มเหลว สภาดังกล่าวเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก เพราะหน่วยการปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่ต้องพึ่งพิงเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นรายได้หลัก ในขณะที่รายได้ที่เก็บจากท้องถิ่นเป็นรอง แต่สำหรับเทศบาลเมืองยะลา สภาดังกล่าวนี้มีแนวโน้มที่จะแก้ไขได้ เพราะมีรายได้หลักจากท้องถิ่น ดังนั้น หากมีการปรับปรุงการศรัทธาให้เหมาะสม และให้มีประสิทธิภาพเพียงพอแล้ว เทศบาลเมืองยะลาอาจอยู่รอดได้โดยตนเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินอุดหนุนหรืออาจต้องพึ่งแต่น้อยมาก เทศบาลเมืองยะลาจึงน่าที่จะมีความอิสระได้พอสมควรที่จะทำหน้าที่ในฐานะองค์กรปกครองท้องถิ่น

ตารางที่ 43 แสดงรายรับประเภทต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองยะลา

หมวด	รายรับประจำปีงบประมาณ				
	2520	2521	2522	2523	2524
ภาษีอากร	17,349,858.97	15,945,968.62	22,205,358.44	27,164,142.14	32,378,732.49
ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ใบอนุญาต	793,525.35	800,148.65	841,353.50	750,566.30	586,441.16
รายได้จากทรัพย์สิน	1,505,014.08	1,803,991.74	2,078,926.64	2,431,380.42	3,727,540.63
สาธารณูปโภคและ เทศพาณิชย์	167,890.96	91,938.54		87,221.13	76,603.30
เงินอุดหนุนจากรัฐบาล	3,989,053	4,854,050	6,991,611	7,749,036.13	8,688,913
รายได้เบ็ดเตล็ด	608,752.60	1,086,047.49	946,182.30	835,387.35	1,033,473.22
รายได้อื่น ๆ	1,339,700.60	1,509,168	1,432,986	696,119	1,251,675
รวม	25,753,795.56	26,093,148.04	34,496,417.88	39,713,852.47	47,740,378.80

ที่มา : กองคลัง เทศบาลเมืองยะลา

ตารางที่ 44 ร้อยละและการเปลี่ยนแปลงรายรับ

หมวด	ร้อยละ					การเปลี่ยนแปลง				เฉลี่ย
	2520	2521	2522	2523	2524	2521	2522	2523	2524	
ภาษีอากร	67.37	61.11	64.37	68.40	67.82	-8.09	+39.25	+22.33	+19.19	+18.17
ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ใบอนุญาต	3.08	3.07	2.44	1.89	1.23	+ .83	+3.15	-10.79	-21.87	-7.17
รายได้จากทรัพย์สิน	5.48	6.91	6.03	6.12	7.81	+19.86	+15.24	+16.95	+53.31	+26.34
สาธารณูปโภคและ เทศพาณิชย์	.65	.35		.23	.16	-45.24			-12.17	
เงินอุดหนุนจากรัฐบาล	15.49	18.61	20.27	19.51	18.20	+21.68	+44.04	+10.83	+12.13	+22.17
รายได้เบ็ดเตล็ด	2.37	4.16	2.74	2.10	2.16	+78.40	-12.88	-11.71	23.71	+19.38
อื่น ๆ	5.79	3.79	4.15	1.75	2.62	+12.65	-5.05	-51.42	+79.80	+9
รวม	100	100	100	100	100	+1.32	+32.20	+15.12	+20.21	+17.21

ที่มา : จากตารางที่ 45

ตารางที่ 45 แสดงรายจ่ายประเภทต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองยะลา

	รายจ่ายประจำปีงบประมาณ				
	2520	2521	2522	2523	2524
1. รายจ่ายตามข้อผูกพัน ค่าชำระหนี้เงินกู้	1,033,707.38	1,064,700.18	1,125,708.89	1,757,579.42	2,732,853.11
2. เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน	8,665,155.96	9,355,637.48	12,516,192.77	12,730,972.09	8,699,342.92
3. ค่าใช้สอย วัสดุ ครุภัณฑ์ ค่าที่ดินและ และสิ่งก่อสร้าง	11,707,788.69	14,038,933.67	16,684,971.11	24,158,536.70	32,250,420.73
4. รายจ่ายอื่น ๆ	262,268.05	1,800	1,567,208.63	156,055	1,947,482.58
5. รายจ่ายพิเศษ	1,339,700.60	1,479,655	1,432,986	696,119	1,424,675
รวม	23,008,602.68	25,940,726.33	33,327,067.40	39,499,262.21	47,054,774.34

ที่มา : กองคลัง เทศบาลเมืองยะลา

ตารางที่ 46 ร้อยละและการเปลี่ยนแปลงรายจ่าย

	ร้อยละ					การเปลี่ยนแปลง				เฉลี่ย
	2520	2521	2522	2523	2524	2521	2522	2523	2524	
1. รายจ่ายตามข้อผูกพัน ค่าชำระหนี้เงินกู้	4.49	4.10	3.38	4.45	5.81	2.99	5.73	56.13	55.49	30.09
2. เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน	37.66	36.07	37.56	32.23	18.49	7.97	37.78	1.72	-31.67	3.95
3. ค่าใช้สอย ค่าที่ดิน และก่อสร้าง	50.89	54.12	50.06	61.16	68.54	19.91	18.84	44.79	33.50	29.26
4. รายจ่ายอื่น ๆ	1.14	.01	4.70	.40	4.14	-99.31				
5. รายจ่ายพิเศษ	5.82	5.70	4.30	1.76	3.02	10.45	3.15	-51.42	104.66	16.71
รวม	100	100	100	100	100	12.74	28.47	18.52	19.13	19.71

ที่มา : จากตารางที่ 43

2) สักขณะเด่นเรื่องรายจ่าย ประสิทธิภาพในการบริหารงานคลังเห็น ได้ชัดจากการใช้จ่ายเงินที่เน้นหนักในหมวดรายจ่ายเกี่ยวกับค่าใช้สอย วัสดุครุภัณฑ์ และสิ่ง ก่อสร้าง ซึ่งอาจกล่าวอย่างง่ายได้ว่า รายจ่ายส่วนใหญ่จะใช้ในการปฏิบัติงาน ในขณะที่รายจ่าย เกี่ยวกับเงินเดือนรองลงมา การใช้จ่ายเงินดังกล่าวส่วนทางกับปัญหาการคลังของระบบราชการ ทั่วไปที่มีงบประมาณรายจ่ายเน้นหนักในหมวดเงินเดือน ซึ่งทำให้มีเงินเหลือน้อยสำหรับการ พัฒนา สำหรับการคลังของเทศบาลนอกจากจะไม่เป็นตามกฎเกณฑ์ทั่วไปแล้ว ยังสามารถลดรายจ่าย หมวดเงินเดือนลงได้อีกด้วย กล่าวคือ ปี 2520 งบเงินเดือนเท่ากับ 37.66 % แต่ลดลงมาในปี ต่อมา จนลดได้มากในปี 2524 (18.49 %) ซึ่งหากลดรายจ่ายหมวดนี้ลงได้มากเท่าไร ก็เท่ากับ ไปเพิ่มรายได้ให้กับหมวดอื่น ๆ ที่จำเป็นและมีประโยชน์มากขึ้น

3) สักขณะเด่นทางสถานะเงินคลังคลัง สถานะทางการคลังของเทศบาลเมือง ยะลาอยู่ในสภาพเกินดุลย์ คือ เมื่อนำรายจ่ายหักลบกับรายรับแล้วจะมีเงินเหลือ ซึ่งในรอบ 5 ปี มีเงินเหลือเท่ากับ 4,967,159.79 ล้านบาท ดังนั้น เห็นได้ว่าเทศบาลเมืองยะลามีศักยภาพทาง การคลังเพียงพอที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารงานเทศบาล หรือจะกล่าวโดยสรุปก็คือ การคลังท้องถิ่น ไม่เป็นอุปสรรคต่อการวางแผนและการปฏิบัติตามแผน ซึ่งหมายความว่า เทศบาลเมืองมีอำนาจทาง การคลังเพียงพอที่จะดำเนินการตามโครงการให้เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

สรุป โครงสร้างทางเศรษฐกิจของ จ.ยะลา ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรกรรม โดยมีพืชยางพาราและผลไม้เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยเฉพาะยางพาราแทบจะกล่าวได้ว่ามีบทบาท ในการกำหนดสภาพเศรษฐกิจจังหวัด กล่าวคือ หากปีใดยางพารามีผลผลิตมากและได้ราคาดี ก็จะทำให้ ประชากรส่วนใหญ่มีอำนาจการจ่ายสูงซึ่งส่งผลไปยังสาขาการผลิตอื่น ๆ

สำหรับในเขตชุมชนเมืองยะลานั้น ฐานทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับสาขาการผลิต ที่สำคัญ 3 สาขา คือ สาขาการค้า สาขาการบริการ และสาขาอุตสาหกรรม สำหรับการค้ำนั้น เน้นบทบาทที่การค้าปลีกและการบริการมากที่สุด ในขณะที่สาขาอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรม ขนาดเล็ก สามารถจัดกลุ่มเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ อุตสาหกรรมการผลิต มีโรงงานยางแผ่นและยาง เศรฟเป็นกิจการที่สำคัญของเทศบาล ส่วนอุตสาหกรรมบริการมีกิจการซ่อมยานพาหนะเป็นพื้นฐาน ที่สำคัญ

เมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานของเทศบาล พบว่า มีความสามารถทางการเงินเพียงพอที่จะบริหารงานตามโครงการได้ และหากมีการปรับปรุงเพิ่มอำนาจในการจัดเก็บรายได้บางประการเพิ่มขึ้นแล้ว เทศบาลเมืองยะลาอาจเป็นตัวอย่างขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีศักยภาพทางการคลังที่ปลอดจากการควบคุม โดยรัฐบาลกลางได้ในที่สุด

การบริการสังคม

การศึกษา ชุมชนเมืองยะลา จัดระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงระยะเวลา เรียกว่า ระบบ 6-3-3 กล่าวคือ ระยะเวลา 6 ปีแรก เป็นการศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่ประถม 1 - ประถม 6 เรียกว่า การศึกษาภาคบังคับ ส่วนอีก 6 ปีที่เหลือ ก็จะเป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ มัธยม 1 - มัธยม 3 และ มัธยม 4 - มัธยม 6 ผู้ที่จบการศึกษาในระดับนี้ ก็มีโอกาที่จะศึกษาต่อเนื่องในระดับสูงอีกต่อไป ทั้งทางสายสามัญและสายอาชีพ

สำหรับพื้นที่ชุมชนเมืองยะลาแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคการศึกษา 2 (ยะลา นราธิวาส ปัตตานี สตูล) โดยเฉพาะด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งมีที่ตั้งสำนักงานศึกษาริการเขต 2 เป็นเอกเทศ อยู่ที่ถนนอาคารสงเคราะห์ (ภายในเขตเทศบาล) มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนสถานศึกษา เห็นได้ว่าระบบการศึกษาชุมชนเอื้ออำนวยต่อการศึกษาของประชากรที่ติมากชุมชนหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะมีการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการศึกษาภาคบังคับจนถึงระดับอุดมศึกษา และไม่เพียงแต่การศึกษาสามัญเท่านั้น การศึกษาในรูปแบบอื่นไม่ว่าจะเป็นสายอาชีพ การศึกษารูปแบบพิเศษ ตลอดจนการศึกษานอกโรงเรียน ก็มีบริการแก่ประชาชนอีกด้วย

สถาบันการศึกษาของชุมชน ดำเนินงานโดยความร่วมมือจากหน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงาน ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน โดยมีจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้น 36 แห่ง คิดเป็นจำนวนนักเรียนเท่ากับ 26,638 คน ครู 1,155 คน และห้องเรียนเท่ากับ 788 ห้อง ทั้งนี้ อาจจำแนกในรายละเอียดออกเป็น 2 ลักษณะ โดยยึดถือหน่วยงานที่สังกัดประการหนึ่งและยึดถือตามระดับการศึกษาอีกประการหนึ่ง ดังนี้

1. จำนวนสถานศึกษาตามหน่วยงานที่สังกัด

1.1	กรมสามัญศึกษา	จำนวนโรงเรียน 6 แห่ง	อัตราส่วน
	นักเรียน	7,929 คน	ครู : น.ร. 1 : 19
	ครู	407 คน	ครู : ห้อง 1.94
	ห้อง	210 ห้อง	น.ร. : ห้อง 37

1.2	กรมอาชีวศึกษา	จำนวนโรงเรียน 1 แห่ง	อัตราส่วน
	นักเรียน	1,594 คน	ครู : น.ร. 1 : 19
	ครู	80 คน	ครู : ห้อง 1.48
	ห้อง	54 ห้อง	น.ร. : ห้อง 29

1.3	กรมการฝึกหัดครู	จำนวนวิทยาลัยครู 1 แห่ง	อัตราส่วน
	นักเรียน	1,589 คน	ครู : น.ร. 1 : 11
	ครู	143 คน	ครู : ห้อง 3.17
	ห้อง	45 ห้อง	น.ร. : ห้อง 35

1.4	กรมพลศึกษา	จำนวนวิทยาลัยพลศึกษา 1 แห่ง	อัตราส่วน
	นักเรียน	750 คน	ครู : น.ร. 1 : 15
	ครู	48 คน	ครู : ห้อง 2.4
	ห้อง	20 ห้อง	น.ร. : ห้อง 37

1.5 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

		โรงเรียนประจำบาล 6 แห่ง	อัตราส่วน
	นักเรียน	1,307 คน	ครู : น.ร. 1 : 16
	ครู	80 คน	ครู : ห้อง 1.4
	ห้อง	57 ห้อง	น.ร. : ห้อง 22

1.6	สำนักงานเทศบาลเมืองยะลา	โรงเรียนเทศบาล 6 แห่ง	อัตราส่วน
	นักเรียน	2,924 คน	ครู : น.ร. 1 : 27
	ครู	107 คน	ครู : ห้อง 1.07
	ห้อง	100 ห้อง	น.ร. : ห้อง 29

1.7 สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน

	โรงเรียนราษฎร์ 10 แห่ง	อัตราส่วน
นักเรียน	5,688 คน	ครู : น.ร. 1 : 20
ครู	273 คน	ครู : ห้อง 1.7
ห้อง	160 ห้อง	น.ร. : ห้อง 35

1.8 กระทรวงสาธารณสุข

	จำนวนสถานศึกษา 2 แห่ง	อัตราส่วน
นักเรียน	315 คน	ครู : น.ร. 1 : 18
ครู	17 คน	ครู : ห้อง 3.4
ห้อง	5 ห้อง	น.ร. : ห้อง 63

2. จำแนกสถานศึกษาตามลำดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ภาครัฐบาล		ภาคเอกชน		รวม
	ในเขต	นอกเขต	ในเขต	นอกเขต	
2.1 อนุบาล					
- โรงเรียน	4	4	2	-	10
- นักเรียน	1,022	218	225	-	1,465
- ห้อง	33	7	7	-	47
- อัตราส่วน, น.ร. : ห้อง	30	31	32	-	31

	ภาครัฐบาล		ภาคเอกชน		รวม
	ในเขต	นอกเขต	ในเขต	นอกเขต	
2.2 ประถม 1 - 6					
- โรงเรียน	10	6	5	1	22
- นักเรียน	5,537	1,089	2,176	18	8,820
- ห้อง	175	50	65	1	291
- อัตราส่วน, น.ร. : ห้อง	32	21	33	-	30
2.3 มัธยม 1 - 3					
- โรงเรียน	2	-	8	1	11
- นักเรียน	2,599	-	3,206	63	5,868
- ห้อง	60	-	84	3	147
- อัตราส่วน, น.ร. : ห้อง	43	-	38	-	40
2.4 มัธยม 4 - 6					
- โรงเรียน	2	-	-	-	2
- นักเรียน	1,695	-	-	-	1,695
- ห้อง	42	-	-	-	42
- อัตราส่วน, น.ร. : ห้อง	40	-	-	-	40
2.5 การศึกษานอกโรงเรียน	2	1	-	-	3
- นักเรียน	4,422	120	-	-	4,542
- ห้อง	135	9	-	-	144
- ครู	220	12	-	-	232
- อัตราส่วน, น.ร. : ห้อง	32	13	-	-	-
ครู : นักเรียน	1 : 20	1 : 10	-	-	-
ห้อง : ครู	1 : 62				

หมายเหตุ : จำนวนสถานศึกษาในข้อ 2 จะมีจำนวนรวมไม่ตรงกับข้อ 1 เพราะมีการนับซ้ำ

ที่ตั้งสถานศึกษา

1. สถานศึกษาภายในเขตเทศบาล สถานศึกษาที่มีที่ตั้งภายในเขตเทศบาลมีจำนวนทั้งสิ้น 28 แห่ง เป็นสถานศึกษาของรัฐบาล 19 แห่ง เอกชน 9 แห่ง คิดเป็นจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 25,130 คน (ร้อยละ 94.33 ของนักเรียนทั้งหมด) ค่าแถมเป็นนักเรียนของสถานศึกษาภาครัฐบาล 19,523 คน และภาคเอกชน 5,607 คน นอกจากนี้ หากค่าแถมตามระดับการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่สอนระดับการศึกษาต่ำ โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับจะมีที่ตั้งกระจายตัวออกนอกเขตเทศบาลมากกว่าระดับการศึกษาที่สูง ทั้งนี้ จากการค่าแถมสถานศึกษาตามข้อ 2 ปรากฏว่า :-

ระดับอนุบาล จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอน 10 แห่ง จะมีที่ตั้งภายในเขตเทศบาล 6 แห่ง เป็นโรงเรียนของรัฐบาล 4 แห่ง และของเอกชน 2 2 แห่ง คิดเป็นนักเรียนรวม 1,247 คน (ร้อยละ 85.12 ของนักเรียนอนุบาลทั้งหมด) นักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล 1,022 คน และโรงเรียนราษฎร์ 225 คน

ระดับประถมศึกษา จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนรวม 22 แห่ง แบ่งเป็นภายในเขตเทศบาล 15 แห่ง เป็นโรงเรียนรัฐบาล 10 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ 5 แห่ง จำนวนนักเรียน 7,731 คน (ร้อยละ 87.65 ของนักเรียนชั้นประถมทั้งหมด) นักเรียนโรงเรียนรัฐบาล 5,537 คน และโรงเรียนราษฎร์ 2,176 คน

ระดับมัธยมตอนต้น มีจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 11 แห่ง โรงเรียนในเขตเทศบาล (ม.1 - ม.3) 10 แห่ง เป็นโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ 8 แห่ง คิดเป็นนักเรียนเท่ากับ 5,805 คน ค่าแถมเป็นนักเรียนของโรงเรียนรัฐบาลเท่ากับ 2,599 คน นักเรียนโรงเรียนราษฎร์ 3,206 คน

ระดับการศึกษาอื่น ๆ ที่สูงกว่ามัธยม ซึ่งหมายถึง มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) กิติ อาชีวศึกษา วิทยาลัยครู ตลอดจนการศึกษาแบบพิเศษอื่น ๆ เช่น สถานศึกษาที่สังกัด กระทรวงสาธารณสุข สถานศึกษาเหล่านี้จะมีที่ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลทั้งสิ้น

สถานศึกษาภายในเขตเทศบาล ตั้งอยู่บนพื้นที่ใหญ่ ๆ 5 พื้นที่ คือ (ตารางที่ 47 และแผนที่ 26)

- 1) เขตสถาบันการศึกษา สถานการศึกษาส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในย่านสถาบันการศึกษา ซึ่งหมายถึงพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของถนนพิพิธภักดี โดยมีถนนรวิติเป็นเส้นรอบรูปทางทิศเหนือ (ที่ตั้งที่ตั้งของโรงเรียนยะลาบารุง) ถนนลูขยางค์ 1 เป็นเส้นรอบรูปทางด้านใต้ (ที่ตั้งของโรงเรียนสตรียะลา โรงเรียนรัชตะวิทยา) ถนนผังเมือง 3 เป็นเส้นรอบรูปทางทิศตะวันออก (หลังวิทยาลัยครูยะลา และวิทยาลัยพลศึกษา) และถนนพิพิธภักดีเป็นเส้นรอบรูปทางทิศตะวันตก (นับตั้งแต่โรงเรียนเทศบาล 3 จนถึงโรงเรียนสตรียะลา) พื้นที่ดังกล่าวนี้จะมีสถานศึกษาตั้งอยู่ทั้งสิ้น 15 แห่ง โดยมีระดับการศึกษาดังแต่อนุบาล จนถึงอุดมศึกษา ตลอดจนอาชีวศึกษา คิดเป็นประชากรนักเรียนที่เดินทางเข้าออกพื้นที่ดังกล่าว ประมาณ 18,360 คน/วัน (68.92 % ของนักเรียนทั้งหมด)
- 2) พื้นที่ต่อเนื่องเขตสถาบันการศึกษา มีสถานศึกษา 4 แห่ง เป็นโรงเรียนของรัฐบาล 1 แห่ง โรงเรียนราษฎร์ 1 แห่ง และสถาบันการศึกษาของกระทรวงสาธารณสุข อีก 2 แห่ง
- 3) เขตชุมชนตลาดเก่า หมายถึง พื้นที่เหนือทางรถไฟขึ้นไปจนจรดอาณาเขตทางทิศเหนือ มีโรงเรียนตั้งอยู่ 3 โรงเรียน เป็นโรงเรียนเทศบาล 1 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ อีก 2 แห่ง มีจำนวนนักเรียนเท่ากับ 2,096 คน (8.34 % ของนักเรียนในเขต)
- 4) ชุมชนสะเตง คือพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองเก่า มีโรงเรียนตั้งอยู่ 2 แห่ง เป็นของรัฐบาล 1 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์อีก 1 แห่ง จำนวนนักเรียน 407 คน (1.62 %) นักเรียนโรงเรียนรัฐบาล 220 คน และโรงเรียนราษฎร์อีก 187 คน

5) ถนนลูขยางค์ ตั้งแต่วัดเมืองยะลาลงมาจนจรดเขตเทศบาลทางทิศใต้ มีโรงเรียนตั้งอยู่ 2 แห่ง เป็นโรงเรียนรัฐบาลทั้งสิ้น คิดเป็นนักเรียนเท่ากับ 244 คน หรือร้อยละ .97 ของนักเรียนทั้งหมด

ที่ตั้งสถานศึกษาทั้ง 5 ที่นั้น เห็นได้ว่าเกินกว่าครึ่งจะกระจุกตัวอยู่บนพื้นที่เขตการศึกษา ลักษณะการกระจุกตัวของสถานศึกษาจะมีผลทำให้เขตบริการของสถานศึกษาแคบ เพราะฉะนั้นพื้นที่บางส่วนอาจประสบปัญหาในการเดินทางมาโรงเรียน แต่สำหรับเทศบาลเมืองยะลาแล้ว ปัญหาดังกล่าวมีผลน้อยมาก เพราะรูปแบบผังเมืองได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยกับเขตการศึกษาไว้ดี จึงทำให้รัศมีการให้บริการของโรงเรียนครอบคลุมพื้นที่อยู่อาศัยได้มากที่สุด ในขณะที่พื้นที่ที่อยู่นอกเขตบริการจะเป็นพื้นที่ที่ประชากรอยู่อาศัยเบาบางหรือไม่ก็เป็นเขตเกษตรกรรมพื้นที่ว่างเปล่า เป็นต้น นอกจากนี้จะไม่มีปัญหาต่อการเข้ามาใช้บริการแล้ว ย่านการศึกษายังมีผลดีต่อปัญหาการจราจรอีกด้วย กล่าวคือ การที่โรงเรียนมีที่ตั้งเป็นกลุ่มก้อน นอกจากจะทำให้สะดวกในการจัดบริการทางสาธารณูปโภคแก่พื้นที่แล้ว ยังช่วยลดปัญหาการคับคั่งของการจราจร เพราะจะไม่เกิดการเดินทางสับสนของนักเรียนในแต่ละวันอีกด้วย

2. ที่ตั้งโรงเรียนนอกเขตเทศบาล โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลจำนวน 8 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในเขต ต.สะเตงนอก 5 แห่ง (นักเรียน 885 คน) และในเขต ต.ท่าสาป 3 แห่ง (นักเรียน 623 คน) โรงเรียนทั้ง 8 แห่ง ส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนประจำบาล สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังนั้น จึงมีที่ตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนต่างๆ เช่น บ้านนิคมพัฒนา (สะเตงนอก) บ้านบาโรยปาแต (สะเตงนอก) บ้านเบอเล้ง (สะเตงนอก) บ้านท่าสาป บ้านลิมุด (ต.ท่าสาป) และบ้านลำคอ (ต.ท่าสาป) เป็นต้น รัศมีการให้บริการจึงครอบคลุมชุมชนได้ทั้งหมด ปัญหาการมีโรงเรียนห่างจากที่อาศัยจึงมีน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลยก็ว่าได้

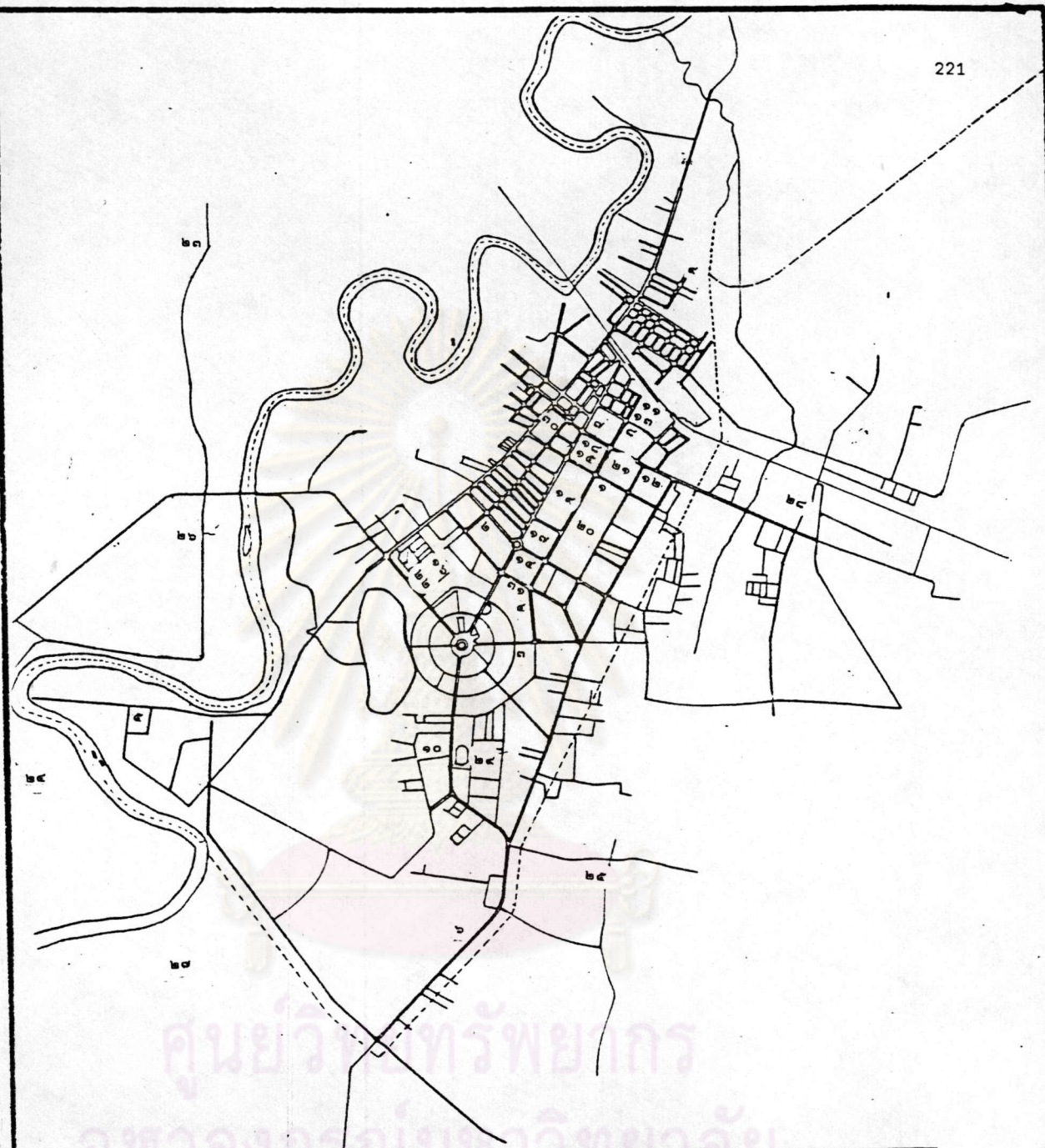
การศึกษาสำหรับประชากรมุสลิม

นอกจากสถานศึกษาที่เปิดสอนวิชาสามัญ เช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ของประเทศแล้ว ชุมชนเมืองของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีโรงเรียนสำหรับประชากรมุสลิมอีกด้วย โรงเรียน

ตารางที่ 47 สถานศึกษาในเขตชุมชนเมืองยะลา

สถานศึกษา	ลำดับที่	ระดับการศึกษา	หน่วยงานสังกัด	หมายเหตุ	จำนวน		
					ห้อง	ครู	นักเรียน
อนุบาลยะลา	1	อนุบาล - ป.6	กระทรวง ศึกษาริการ	ในเขตเทศบาล	26	36	887
นิบงชนูปถัมภ์	2	"	"	"	42	64	1,503
เพ็ญศิริ	3	"	"	"	17	18	407
รังสีอนุบาล	4	"	"	"	23	29	838
เทศบาล 1	5	ป.1 - ป.6	เทศบาล	"	9	12	220
เทศบาล 2	6	"	"	"	6	9	167
เทศบาล 3	7	"	"	"	22	22	590
เทศบาล 4	8	"	"	"	31	39	951
เทศบาล 5	9	"	"	"	28	23	919
เทศบาล 6	10	"	"	"	4	2	77
ยะลาบำรุง	11	"	เอกชน	"	25	41	869
มานะศึกษา	12	อนุบาล - ม.3	"	"	16	23	543
ผดุงประชา	13	ม.1 - ม.3	"	"	19	35	721
สตรียะลา	14	ม.1 - ม.6	กระทรวง ศึกษาริการ	"	41	101	1,622
คณะราษฎรบำรุง	15	"	"	"	61	159	2,672
ผดุงครรภ์อนามัย	16	"	กระทรวง สาธารณสุข	"	3	7	115
ศูนย์การศึกษาประช่าชน	17	"	"	"	117	131	3,691
ร.ร. ผู้ใหญ่คณะราษฎร บำรุง	18	ระดับ 5	กระทรวง ศึกษาริการ	"	18	89	731
วิทยาลัยเทคนิคยะลา	19	ปวส.	"	"	54	80	1,594

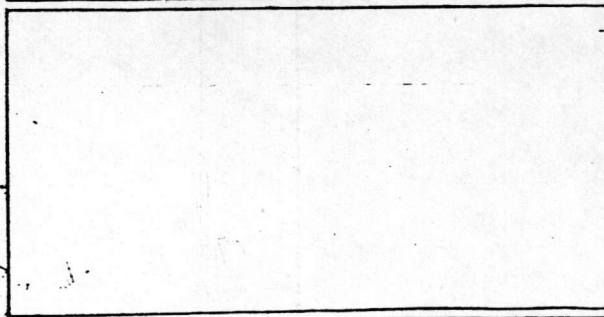
สถานศึกษา	ลำดับที่	ระดับการศึกษา	หน่วยงานสังกัด	หมายเหตุ	จำนวน		
					ห้อง	ครู	นักเรียน
วิทยาลัยครูยะลา	20	ค.บ.	กระทรวง ศึกษธิการ	ในเขตเทศบาล	45	143	1,589
วิทยาลัยพลศึกษา	21		"	"	20	48	750
วิทยาลัยสารพัดช่าง ภาคใต้	22	การสารพัดช่าง	กระทรวง สารพัดช่าง	"	2	10	200
บ้านลำคอก	23	อนุบาล - ป.6	องค์การบริหาร ส่วนจังหวัด	ต.ท่าลำป	8	11	182
บ้านท่าลำป	24	"	"	"	12	21	333
บ้านเบอเล้ง	25	"	"	ต.สะเตงนอก	10	12	187
บ้านสิมุล	26	"	"	ต.ท่าลำป	5	7	108
บ้านปาโจปาแต	27	ป.1 - ป.6	"	ต.สะเตงนอก	7	10	154
บ้านนิบงพัฒนา	28	"	"	"	15	19	343
ร.ร.พลตำรวจ	29		กรมตำรวจ	ในเขตเทศบาล	-	-	-
สำนักคหศึกษา	30		เอกชน	"	16	23	521
รัยตะวิทยา	31		"	"	32	49	1,158
ยะลาวิทยามูลนิธิ	32	ป.1 - ม.3	"	"	9	8	187
พัฒนาวิทยา	33	"	"	"	12	17	431
ธรรมวิทยามูลนิธิ	34	"	"	"	16	37	661
สตรีอิสลามวิทยามูลนิธิ	35	"	"	"	11	18	516
อาสาสุลต่านวิทยา	36	"	"	ต.สะเตงนอก	4	22	81
ร.ร.ผู้ใหญ่อุตรฤๅโสม- นิบงบารู	37	ระดับ 4	"	"	9	12	120
รวม							

สถาบันการศึกษา

มาตราส่วน 1:1000

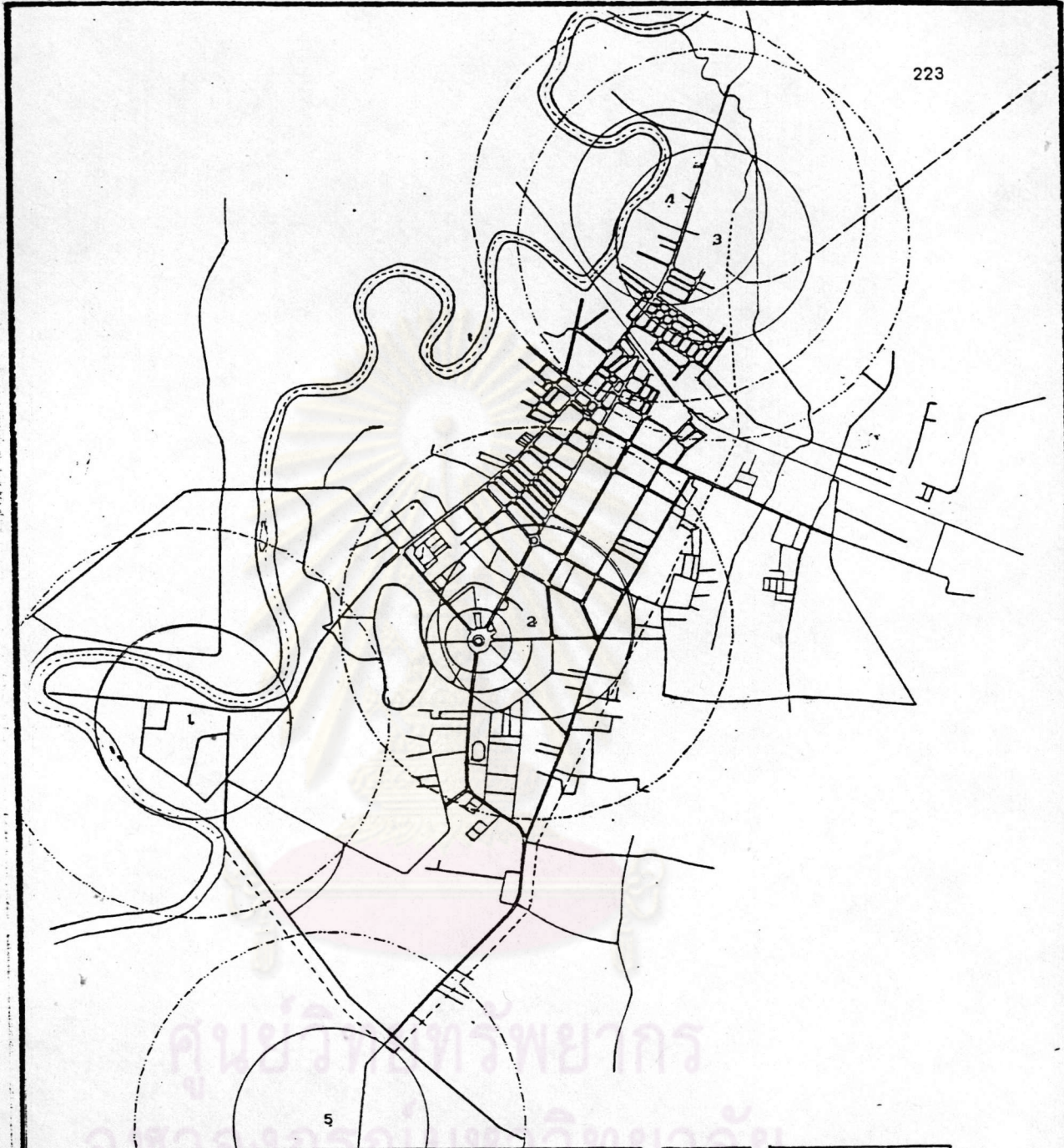
แผนที่ 26
เขตจังหวัด
เขตเทศบาล
ที่มา

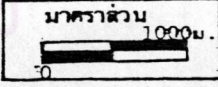
ประเภทนี้มีข้อแตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ คือนอกจากวิชาสามัญแล้ว ยังได้เปิดสอนวิชาศาสนาอิสลามควบคู่กันไปด้วย โรงเรียนเหล่านี้ดำเนินการโดยเอกชนทั้งสิ้น โดยได้เปลี่ยนสภาพมาจากโรงเรียนที่สอนศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว ที่เรียกว่า "ปอเนาะ" โดยได้เพิ่มหลักสูตรวิชาสามัญเข้าไปด้วย ซึ่งปัจจุบัน เรียกว่า โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั่นเอง

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของชุมชนเมืองยะลา มีจำนวนทั้งสิ้น 5 โรงเรียน เป็นโรงเรียนภายในเขตเทศบาล 4 โรงเรียน และนอกเขตเทศบาลอีก 1 โรงเรียน ที่ตั้งโรงเรียนส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้กับพื้นที่อยู่อาศัยของประชากรมุสลิม คือภายในเขตเทศบาลนั้น ตั้งอยู่ที่ ถ.ลิโรรส ในเขตชุมชนตลาดเก่า 2 โรงเรียน ถ.ลิโรรส เขตชุมชน สะเตง 1 โรงเรียน และที่ ถ.ฝั่งเมือง 5 อีก 1 โรงเรียน สำหรับโรงเรียนภายนอกเขตเทศบาลอีก 1 โรงเรียนนั้น ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้านอาลาลูลุดดิน ต.สะเตงนอก (ตารางที่ 49 ลำดับที่ 32-36 ประกอบแผนที่ 27) โรงเรียนทั้งหมดเปิดสอนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก (ประถมศึกษา) จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 1,876 คน ห้องเรียน 52 ห้อง และครู 102 คน คิดเป็นอัตราส่วนระหว่างครู : นักเรียน เท่ากับ 1 : 18 ครู : ห้อง เท่ากับ 1.96 และ น.ร. : ห้อง เท่ากับ 36 นอกจากนี้จะให้บริการแก่ประชากรมุสลิมภายในพื้นที่แล้ว โรงเรียนเหล่านี้ยังมีเขตบริการกว้างครอบคลุมชุมชนอื่น ๆ ของจังหวัดอีกด้วย ทั้งนี้หากใช้ภูมิสำเนาเดิมของนักเรียนเป็นดัชนี พบว่าเป็นนักเรียนที่มาจากชุมชนอื่น ๆ เช่น จาก อ.เบตง (5 คน) อ.รามัน (139 คน) อ.ยะหา (120 คน) อ.บันนังสตา (12 คน) และ อ.ธารโต (2 คน) ตลอดจนนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดเท่ากับ 442 คน รวมทั้งสิ้น 720 คน เมื่อพิจารณาในระดับการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มาจากชุมชนอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนชั้นมัธยม ซึ่งหมายความว่า เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับจากชุมชนแล้ว หากประสงค์จะเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปทางด้านศาสนาก็จะเข้ามาใช้บริการโรงเรียนภายในเขตเทศบาลทั้งสิ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการสรุปได้ว่า เทศบาลเมืองเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของจังหวัดยะลาได้ทีเดียว

โดยสรุปแล้ว การศึกษาภายในชุมชนเมืองยะลา มีศักยภาพการให้บริการได้ดี ชุมชนหนึ่ง เพราะมีความพร้อมมากกว่าชุมชนอื่น ๆ ประกอบกับการเป็นศูนย์กลางของสถาบันการศึกษาทุก ๆ ระดับ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับชั้นสูง ดังนั้น จึงพบได้ว่าในแต่ละวันจะมีนักเรียนจากอำเภอใกล้เคียง เช่น อ.รามัน อ.ยะหา และ อ.บันนังสตา มาใช้บริการทางการศึกษาที่เทศบาลเมืองเป็นจำนวนมาก

ร.ร. ราชภัฏสกลนคร

- 1 ร.ร.ยะลาวิทยามูลนิธิ
  - 2 ร.ร.พัฒนาวิทยา
  - 3 ร.ร.ธรรมวิทยามูลนิธิ
  - 4 ร.ร.สตรีธลามวิทยา
  - 5 ร.ร.อาสาสุคนธ์วิทยา
- เขตบริการระดับประถมศึกษา (๔๐๐ เมตร)
 - - - - - เขตบริการระดับมัธยมศึกษา (๑๖๐๐ เมตร)

แผนที่ 27

— เขตจังหวัด

- - - - - เขตเทศบาล

ที่มา

การสาธารณสุข การให้บริการทางด้านสาธารณสุขแก่ประชากรมุขนั้น มีหน่วยงาน
ที่ดำเนินการหลายหน่วย ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. หน่วยงานที่สังกัดราชการบริหารส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย สถานีอนามัย และ
โรงพยาบาล ซึ่งจากสถิติของสาธารณสุขจังหวัด ปี พ.ศ. 2524 พบว่าหน่วยงานการบริการ
สาธารณสุขดังกล่าวนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 61 แห่ง โดยจำแนกได้เป็น

อำเภอ	โรงพยาบาล	สถานีอนามัย	หมายเหตุ
เมือง	1	17	ร.พ.จังหวัด
รามัน	1	14	
ยะหา	1	9	
บันนังสตา	1	6	
เบตง	1	5	ร.พ.จังหวัด
ธารโต	-	5	
รวม	5	56	

โรงพยาบาลทั้ง 5 โรงนั้น เป็นโรงพยาบาลที่มีจำนวนเตียงแตกต่างกัน คือ

1) โรงพยาบาลยะลา	มีเตียงคนไข้	355	เตียง
2) โรงพยาบาลเบตง	มีเตียงคนไข้	125	เตียง
3) โรงพยาบาลสมเด็จพระบุรุษยะหา	มีเตียงคนไข้	30	เตียง
4) โรงพยาบาลรามัน	มีเตียงคนไข้	10	เตียง
5) โรงพยาบาลบันนังสตา	มีเตียงคนไข้	10	เตียง
รวม		530	เตียง

บุคคลากร เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามสถานีอนามัย และโรงพยาบาล จำแนกได้เป็น

	จังหวัด	ร.พ.ยะลา
แพทย์	30	11
ทันตแพทย์	3	2

	จังหวัด	ร.พ.ยะลา
เภสัชกร	3	2
พยาบาล	119	76
ผู้ช่วยพยาบาล	189	132
พนักงานอนามัย	63	-
พนักงานผดุงครรภ์	69	-

2. หน่วยงานที่สังกัดราชการบริหารส่วนกลาง ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ 5 หน่วยงาน ซึ่งมีที่ตั้งภายในเขตเทศบาลทั้งสิ้น คือ

- 2.1 ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต 9 จังหวัดยะลา
- 2.2 ศูนย์วัณโรค เขต 3 จังหวัดยะลา
- 2.3 วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้
- 2.4 โรงเรียนผดุงครรภ์อนามัย
- 2.5 หน่วยกาศโฆมาลา เรียที่ 1

3. หน่วยงานที่สังกัดราชการส่วนท้องถิ่น 2 หน่วยงานนี้ คือ ศูนย์บริการสาธารณสุข ซึ่งขึ้นตรงต่อกองสาธารณสุข สำนักงานเทศบาลเมืองยะลา โดยมีที่ตั้งเป็นเอกเทศที่ ถ.สุขยางค์ แบ่งส่วนราชการออกเป็น 5 ฝ่าย ศูนย์บริการสาธารณสุขนี้ มีหน้าที่กว้างขวางมากมายเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณสุขชุมชน อาทิเช่น การกักตยยะ การขุดลอกคูคลอง การตรวจร้านอาหาร และโรงภาพยนตร์ ตลอดจนควบคุมกิจการฉาบสีถาน เป็นต้น โดยมีเจ้าหน้าที่ดำเนินการ 162 คน เป็นแพทย์ 1 คน พยาบาล 2 คน ผู้ช่วยพยาบาล 2 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 3 คน เจ้าหน้าที่อื่น ๆ 9 คน และลูกจ้างอีก 146 คน

4. สถานบริการของเอกชน ภายในชุมชนมีคลินิกเอกชนทั้งสิ้น 13 คลินิก จำแนกออกเป็นคลินิกโรคทั่วไป 10 แห่ง และคลินิกทันตแพทย์อีก 3 แห่ง สถานบริการของเอกชนนี้ มีที่ตั้งกระจายอยู่ตามแนวถนนสำคัญ ๆ 4 สาย คือ ถนนพิพิธภักดี 2 คลินิก ถนนลิโรล 6 คลินิก

ถนนโยชัยรัล 3 คลินิก และถนนพุทธภูมิ 2 คลินิก โดยมีจำนวนบุคคลากรเท่ากับ 19 คน คือ แพทย์ 13 คน พยาบาล 6 คน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานที่ให้บริการทางสาธารณสุขหลายหน่วยงาน แต่ชุมชนเมืองยะลาที่ยังคงประสบปัญหาทางด้านบริการสาธารณสุข เช่นเดียวกับชุมชนเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะปัญหาประสิทธิภาพการให้บริการเป็นไปอย่างไม่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ทางการแพทย์ ตลอดจนสถานที่ให้บริการก็ตาม ดังนั้น จังหวัดยะลาจึงมีแผนงานที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ โดยจะเพิ่มอาคารสถานที่รักษาพยาบาล อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ นายแพทย์ และพยาบาล ให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน และมีโครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข โดยปรับปรุงโรงพยาบาลยะลาให้เป็นโรงพยาบาลศูนย์กลาง และจะขยายเตียงเพิ่มขึ้นถึง 500 เตียง ในอนาคตอันใกล้นี้

การสาธารณสุข

ถนน ระบบถนนภายในเขตเทศบาล มีรูปแบบที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติตามแผนผังเมืองที่กรมโยธาธิการได้เสนอแนะ ข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้ได้กำหนดรูปแบบถนนเป็นระบบกริด (grid system) ดังนั้น โครงข่ายถนนในปัจจุบันจึงมีลักษณะเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ถนนในแนวตั้ง และถนนในแนวนอน ทั้งสองกลุ่มวางประสานกันเป็นสี่เหลี่ยมตาหมากรุก จำนวนทั้งสิ้น 149 สาย มีความยาวเท่ากับ 116.910 กม. ซึ่งอาจจำแนกในรายละเอียดตามประเภทผิวการจราจรได้เป็น ถนนคอนกรีตยาว 18 กม. ถนนลาดยางแอสฟัลต์ ยาว 72 กม. และถนนดินลูกรังยาว 26.910 กม.¹⁷

โครงข่ายถนน (road network) อาจแยกพิจารณาได้ 3 กลุ่มพื้นที่ใหญ่ ๆ คือ

1. พื้นที่เหนือทางรถไฟขึ้นไปจนจรดเขตทางด้านเหนือ พื้นที่ส่วนนี้เรียกว่าชุมชนตลาดเก่า โครงข่ายถนนของพื้นที่ส่วนนี้มีลักษณะของระบบกริดอย่างเด่นชัดที่ลุดกว่าพื้นที่อื่น ๆ โดยมีถนนสายหลัก (Major roads) ที่สำคัญ 2 สาย คือ (แผนที่ 28)

¹⁷ กองวิศวกรรม สำนักผังเมือง, ข้อมูลสถิติตัวเลขด้านวิศวกรรม จ.ยะลา 2523, (ม.ป.ท. ฮัตลีเนา, 2523) หน้า 53

1.1 ถนนลิโรรล่ เป็นถนนสายหลักที่สำคัญของพื้นที่เทศบาล โดยมีเขตเริ่มต้น เชื่อมต่อจากทางหลวงหมายเลข 409 ผ่านย่านกิจกรรมต่าง ๆ มาสิ้นสุดโดยบรรจบกับถนนสายที่ 15 ถนนลิโรรล่นี้ ถือได้ว่าเป็นถนนกระดูกสันหลัง (Skeletal road) ของเขตเทศบาลก็ว่าได้ เพราะเป็นถนนสายเดียวที่ยาวที่สุด โดยเฉพาะเป็นถนนสายเดียวที่เริ่มต้นจากเหนือสุดเขต และไป สิ้นสุดที่ใต้สุดเขตเทศบาล รวมความยาวเท่ากับ 7.587 กม.

1.2 ถนนวิฑูรฉุกีค 1 เป็นถนนในแนวนอนที่แยกออกจากถนนลิโรรล่ มีความยาว เท่ากับ 1.059 กม.

จากแผนที่จะเห็นได้ว่า ถนนทั้งสองสายมีลักษณะตั้งฉาก โดยมีถนนลิโรรล่เป็นแกน ตั้ง และถนนวิฑูรฉุกีค 1 เป็นแกนนอน ถนนทั้งสองสายจะมีถนนสายรองแยกย่อยออกมา กล่าวคือ ถนนลิโรรล่ก็จะมีถนนย่อยทั้งหมด 7 สาย ซึ่งเป็นถนนลิโรรล่หมายเลขคู่ คือ ลิโรรล่ 2,4,6,8,10, 12 และลิโรรล่ 14 ถนนทั้ง 7 สายมีลักษณะเป็นแนวนอนไปในทิศทางเดียวกัน ในทำนองเดียวกัน ถนนวิฑูรฉุกีค 1 ก็แตกออกเป็นถนนย่อย 9 สาย คือ วิฑูรฉุกีค 2 - 10 ลักษณะเป็นถนนในแนวตั้ง ในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น เมื่อถนนลิโรรล่เลขคู่ตัดกับถนนวิฑูรฉุกีค 2 - 10 จึงเกิดเป็นสี่เหลี่ยม จตุรัส (Blocks) เล็ก ๆ จำนวน 47 ตาราง ส่วนพื้นที่อีกฟากหนึ่งของถนนลิโรรล่เป็นถนนย่อย ที่เรียกว่า Cul-de-sac ทั้งหมดจำนวน 9 ช่อง

2. พื้นที่ตั้งแต่เขตทางรถไฟลงมาจากทางใต้จนถึงวงเวียนศาลพระหลักเมือง ครอบคลุม พื้นที่ส่วนใหญ่ที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครองของชุมชน ดังนั้น ถนนภายในพื้นที่ส่วนนี้จึงรองรับการจราจรมากที่สุด โครงข่ายถนนยังคงสะท้อนลักษณะกริด เช่นเดียวกับพื้นที่ข้อ 1 เพียงแต่มีลักษณะตารางสี่เหลี่ยม (Blocks) กว้างใหญ่กว่าเท่านั้น ถนนสายหลักที่เป็นถนนแนวตั้งที่สำคัญ 3 สาย คือ

2.1 ถนนลิโรรล่ ถนนสายเดียวกับข้อ 1.1

2.2 ถนนพิพิธภักดี เป็นถนนคู่ขนานกับถนนลิโรรล่ โดยมีจุดเริ่มต้นจากสถานีรถไฟ ผ่านพื้นที่ผ่านการศึกษาโดยไปสิ้นสุดที่วงเวียนศาลพระหลักเมืองในเขตสถาปนาราชการ รวมความยาวเท่ากับ 2.38 กม.

2.3 ถนนผังเมืองสาย 4 เป็นถนนที่สร้างขึ้นใหม่ โดยเริ่มต้นแยกจากถนน ลู้อย่างค์ ผ่านพื้นที่หลังเขตการศึกษาทางด้านตะวันออกของเมือง สิ้นสุดที่ถนนเทศบาล 4 ความ ยาวเท่ากับ 3.153 กม.

นอกจากถนนทั้ง 3 สายนี้แล้ว ยังมีถนนแนวตั้งระยะสั้น ๆ อีกหลายสาย เช่น ถ.รวมมิตร (1.17 กม.) ถ.เทศบาล 3 (1.75 กม.) ถนนผังเมืองสาย 3 (1.02 กม.) เป็นต้น สำหรับถนนในแนวนอนที่ตัดผ่านถนนแนวตั้งไปในทิศทางด้านตะวันออกของชุมชนมีจำนวน มากมาย ซึ่งประกอบด้วย ถนนแนวนอนที่มีความยาวมากพอที่จะเชื่อมถนนแนวตั้งได้ทุกสาย ก่อ ให้เกิดพื้นที่สี่เหลี่ยม (Block) ขนาดใหญ่ ๆ เช่น ถนนธนวิถี (1.03 กม.) ถ.เทศบาล 4 (933 ม.) และ ถ.อาคารส่งเคราะห์ (908 ม.)

นอกจากนี้ ยังมีถนนสายสั้นที่ทำให้เกิดตารางสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ ระหว่าง ถ.สิโรธรล กับ ถ.พิพิธภักดี มี ถ.รวมมิตรเป็นแกนกลางโดยมีถนนแนวนอนสั้น ๆ เช่น ถ.กาญจนา 1 (529 เมตร) ถ.กาญจนา 2 (509 ม.) ถ.รัฐคำนิง (484 ม.) ถ.รัฐปิต (467 ม.) ถ.ปิต (503 ม.) ถ.ล่องพี่น้อง (236 ม.) และ ถ.วิภากุล (413 ม.) เป็นต้น

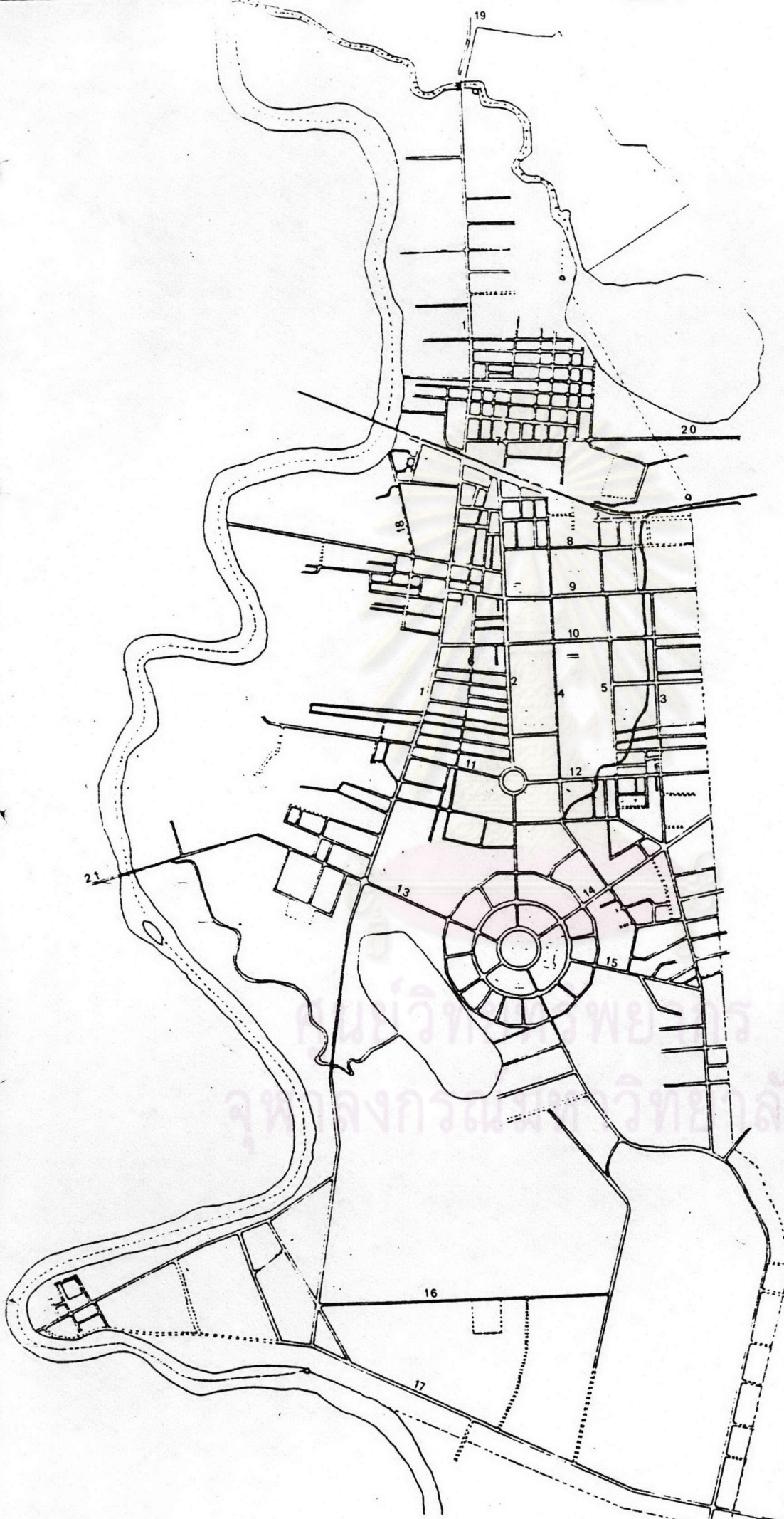
สำหรับพื้นที่ทางตะวันตกของ ถ.สิโรธรล ก็มีลักษณะเป็นถนนข่อยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมียังรูปแบบ cul-de-sac และรูปแบบที่มีถนนเชื่อมข่อย และรูปแบบหลังนี้ปรากฏบริเวณ ระหว่างทางรถไฟกับถนนมหาภาลัย เป็นต้น

3. พื้นที่ไต้วงเวียนศาลพระหลักเมืองลงมาจนจรดเขตด้านใต้เป็นพื้นที่ด้วยที่ลุ่ม ระบบ ถนนยังไม่มีลักษณะกริด เพราะเป็นเขตเกษตรกรรมในเมือง ดังนั้นจึงปรากฏแต่เพียงถนนสาย หลัก 3 สาย คือ

3.1 ถนนสิโรธรล

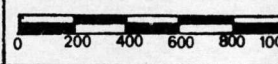
3.2 ถนนเวฬุวัน เป็นถนนแนวนอนโดยเริ่มจาก ถ.สิโรธรล และไปสิ้นสุดที่ ถ.ลู้อย่างค์ บริเวณวัดเมืองยะลา ความยาวเท่ากับ 2.41 กม.

3.3 ถนนสายที่ 15 เป็นถนนจากชุมชนสะเตงขนานกับเส้นแบ่งเขตทางด้านใต้ ไปพบกับ ถ.ลู้อย่างค์ รวมความยาว 3.02 กม.

- 1 ลิโรรส
- 2 พิพิธภัณฑ
- 3 ผังเมือง ๔
- 4 เทศบาล ๓
- 5 ผังเมือง ๓
- 6 รวมมิตร
- 7 วิฑูรอุทิศ ๑
- 8 ธนวิถิ
- 9 เทศบาล ๔
- 10 พิพิธภัณฑ ๑
- 11 สุขยางค์
- 12 อาคารสงเคราะห์
- 13 เทศบาล ๑
- 14 ผังเมือง ๒
- 15 ผังเมือง ๑
- 16 เวฬุวัน
- 17 สายที่ ๑๕
- 18 อุตสาหกรรม
- 19 ทางหลวงหมายเลข ๔๑๐
- 20 ทางหลวงหมายเลข ๔๐๘๒
- 21 ทางหลวงหมายเลข ๔๐๔

โครงข่ายถนน

ที่มา

อย่างไรก็ตาม หากจำเป็นต้องใช้พื้นที่ส่วนนี้รองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตแล้ว การวางผังระบบถนนระบบกริดก็ยังเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะปัจจุบันยังเป็นพื้นที่ที่ไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ เป็นส่วนใหญ่

การวางโครงข่ายถนนระบบกริดนี้ จะมีผลทำให้สภาพการจราจรมีความคล่องตัวมาก ทั้งนี้เพราะระบบถนนเชื่อมอำนวยการให้เกิดการกระจายการจราจรได้ดีที่สุด กล่าวคือ การเดินทางไปยังจุดใด ๆ ของชุมชนอาจใช้เส้นทางใดหลายสาย ไม่จำเป็นต้องถูกบังคับให้เดินทางโดยเส้นทางใดเส้นทางหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความคับคั่งของการจราจรบนเส้นทางนั้น ๆ

สภาพการจราจรภายในเขตเทศบาล โดยทั่วไปยังไม่มีปัญหาที่เกิดการจราจรคับคั่งอย่างรุนแรงแต่อย่างใด ทั้งนี้ จากการสำรวจปริมาณการจราจรในช่วงโมงเร่งด่วน พบว่าส่วนใหญ่แล้วจะมีปริมาณการจราจรน้อย (น้อยกว่า 100 คัน) ยกเว้นแต่ในถนนสายสำคัญ 2 สายที่มีปริมาณการจราจรมากกว่าถนนอื่น ๆ อย่างเด่นชัด คือ ถนนสิโรธรส กับ ถนน พิศิรภักดี ถนนทั้ง 2 สายนี้ มีปริมาณการจราจรตั้งแต่ 300 คัน จนถึงเกินกว่า 900 คัน สาเหตุที่มีการจราจรมากในถนน 2 สายนี้ เกิดขึ้นจากลักษณะหน้าที่พิเศษของถนนแต่ละสาย กล่าวคือ (แผนที่ 29)

1. ถนนสิโรธรส เป็นถนนสายหลักที่มีปริมาณการจราจรสูงสุด ตลอดเส้นทางจะมีปริมาณยานพาหนะไม่ต่ำกว่า 600 คัน โดยมีปริมาณสูงสุดกว่า 900 คัน บริเวณสี่แยกตัดกับถนนพุทธภูมิวิที ลักษณะการจราจรคับคั่งบนถนนสายนี้เกิดขึ้น โดยเหตุผล 5 ประการ คือ

1.1 ถนนสิโรธรสเป็นถนนสายเดี่ยวที่เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดิน 2 สาย คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 และทางหลวงหมายเลข 410 ดังนั้น การจราจรระหว่างชุมชนอื่น ๆ โดยเฉพาะการเดินทางเข้า-ออกปัตตานี และการเดินทางระหว่าง อ.ยะหา กับเทศบาล จะใช้เส้นทางสายนี้เป็นส่วนใหญ่ ปริมาณการจราจรส่วนหนึ่งจึงเกิดจากเหตุผลข้อนี้

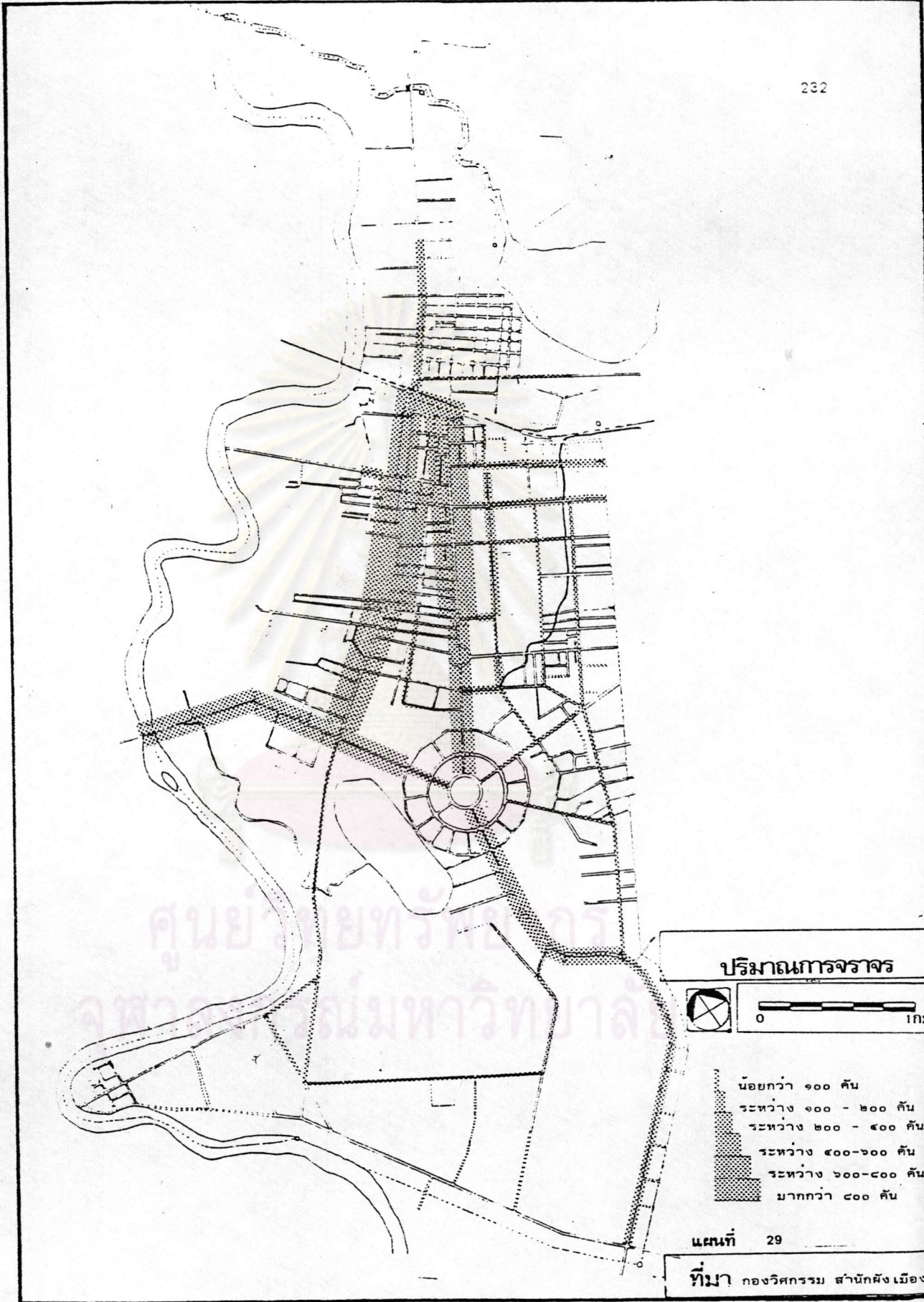
1.2 ถนนสิโรธรสต้องรองรับยานพาหนะจากย่านที่อยู่อาศัยที่เป็นชอยแยกจากตัวถนนเอง โดยอาจกล่าวได้ว่า เป็นถนนที่มีชอยตัน (Cul-de-sac) มากที่สุด ซึ่งถนนชอยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นเขตที่อยู่อาศัย ดังนั้น การเดินทางเข้า-ออกชอย จึงต้องกระทำผ่าน ถนนสิโรธรสทั้งสิ้น

1.3 ถ.สิโรธรล่เชื่อมการติดต่อระหว่างเขตพื้นที่เหนือทางรถไฟ (ชุมชนตลาดเก่า) กับพื้นที่ส่วนใหญ่ของเทศบาล ทั้งนี้ หมายความว่า การเดินทางติดต่อระหว่างพื้นที่มักจะใช้เส้นทางนี้เป็นสายหลัก ทั้ง ๆ ที่โดยข้อเท็จจริงอาจใช้ ถ.ธนวิศ 5 อีกก็ได้ แต่จะมีความอ้อมมากกว่า ประกอบกับต้องลอดสะพานรถไฟและผิวการจราจรแคบ ประชาชนจึงไม่นิยมใช้ ดังนั้น ปริมาณการจราจรส่วนใหญ่ที่เข้า-ออกเขตพื้นที่นี้ จึงเกิดที่ ถ.สิโรธรล่มาก ซึ่งเห็นได้จากปริมาณการจราจรที่ล่ามแยก ถ.รถไฟ ประมาณ 628 คัน

1.4 ถ.สิโรธรล่เป็นถนนสายหนึ่งที่เชื่อมโยงกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์สูง กล่าวคือ เป็นถนนผ่านไปยังเขตอุตสาหกรรม เขตพาณิชย์กรรม เขตที่อยู่อาศัย และการบริการทางสังคมที่เป็นจุดดึงดูดการเดินทาง เช่น โรงพยาบาล เป็นต้น

1.5 ถ.สิโรธรล่เป็นที่ตั้งของคิวรถโดยสารส่วนหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากยังไม่มียุโรปการขนส่งรวม รถโดยสารจึงใช้ถนนเป็นที่รับส่งผู้โดยสาร เช่น คิวรถสายปัตตานี-ยะลา (ซึ่งมีปริมาณรถ/เที่ยวมากที่สุด) คิวรถโดยสารโคกโพธิ์ คิวรถโดยสารยะหา และคิวรถโดยสารรามัน เป็นต้น

2. ถ.พิพิธภัคดี เป็นถนนสายหลักที่มีปริมาณการจราจรมากรองลงมาจาก ถ.สิโรธรล่ โดยมีปริมาณยานพาหนะโดยเฉลี่ยตลอดสายไม่ต่ำกว่า 300 คัน จนถึงสูงสุดประมาณ 600 คัน ทั้งนี้ เกิดขึ้นเพราะลักษณะเด่น ประการสำคัญของถนนสายนี้ในการเชื่อมความสำคัญของกิจกรรม ที่ทำให้เกิดการเดินทางเป็นจำนวนมาก คือ ที่อยู่อาศัย เขตสถาบันการศึกษา เขตสถาบันราชการ และเขตการค้าการบริการ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นตัวดึงดูดการเดินทางทั้งสิ้น ดังนั้น ในช่วงเช้าและเย็นของแต่ละวัน มักจะมีการจราจรคับคั่ง โดยเฉพาะการเดินทางไปโรงเรียนของนักเรียน (เห็นได้ว่า เขตสถาบันการศึกษาจะมีปริมาณการจราจรมากกว่า 600 คันทั้งสิ้น) การเดินทางของผู้ที่ไปติดต่อราชการ (มากกว่า 300 คัน) และการเดินทางเข้า-ออกเขตการค้า (ประมาณ 600 กว่าคัน) เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ถ.พิพิธภัคดียังต้องรองรับการจราจรจากถนนลูขยางค์ ซึ่งเชื่อมกับการจราจรนอกเมืองตามทางหลวงหมายเลข 410 (ปริมาณการจราจรประมาณ 200 คัน) บัลย์ต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลต่อปริมาณการจราจรในถนนพิพิธภัคดีทั้งสิ้น

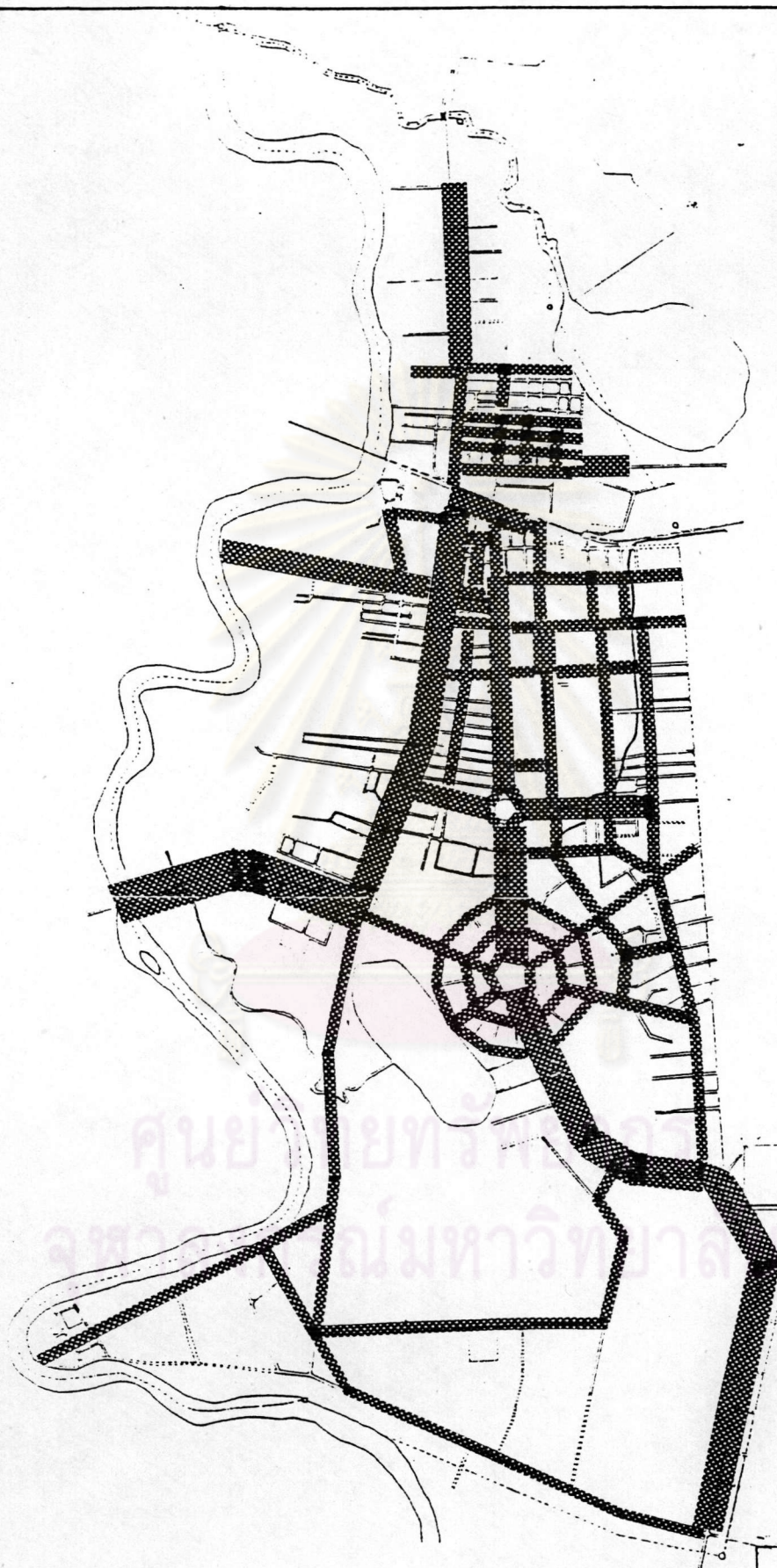
นอกจากถนนสายหลักทั้งสองสายแล้ว ยังมีถนนอื่น ๆ อีกหลายสายที่มีการจราจรสูง ถึงแม้ว่าจะด้อยกว่าถนน 2 สายก็ตาม ถนนต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีปริมาณการจราจรมากกว่า 200 คัน แทบทั้งสิ้น โดยที่แต่ละสายทำหน้าที่ลักษณะพิเศษกว่าสายอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมา เช่น ถ.รถไฟ (ประมาณ 300 กว่าคัน เป็นศูนย์รวมการคมนาคมทางรถไฟ และรองรับการจราจรจาก ถ.สิโรธรส กับ ถ.พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (250) ถ.สุขุมวิท (270) ถ.เทศบาล 1 (380) เป็นถนนที่เป็นจุดถ่ายเทการจราจรระหว่าง ถ.สิโรธรส กับ ถ.พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นต้น

สำหรับถนนอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ได้อธิบายมาแล้ว ส่วนใหญ่จะมีปริมาณการจราจรน้อย เพราะเป็นถนนย่อยที่รับการจราจรที่อยู่อาศัยไปสู่ถนนใหญ่เท่านั้น

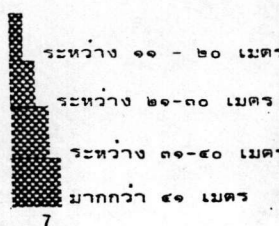
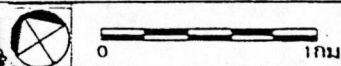
ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการจราจรกับความสามารถรองรับของถนน

สภาพการจราจรที่กล่าวมาดูเหมือนว่า น่าที่จะทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด (traffic jam) ได้ แต่เนื่องจากความสามารถรองรับของถนน (road capacity) ภายในชุมชนมีมากเพียงพอ จึงทำให้สภาพการจราจรส่วนใหญ่มีความคล่องตัว ทั้งนี้ หากใช้ความกว้างของผิวการจราจรเป็นดัชนี พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นถนนที่มีขนาดระหว่าง 6 เมตร จนถึง 30 เมตร โดยเฉพาะถนนสายหลักที่มีการจราจรสูงจะมีผิวการจราจร เท่ากับ 20 เมตร (แผนที่ 30) สามารถแบ่งเป็น 4 ช่องทาง ซึ่งสามารถรองรับการจราจรได้มากกว่าสภาพปัจจุบัน ประกอบกับถนนได้รับการออกแบบที่ดี จึงทำให้ลดสภาพความแออัดลงได้ เช่น ถ.พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นถนนตัวอย่าง มีขนาดกว้างกว่าผิวการจราจร 20 เมตร และสองข้างทางได้ออกแบบให้มีทางเท้าสำหรับคนเดินเท้า ช่องเดินรถจักรยาน (byc-lane) สำหรับการเดินทางของนักเรียน และประกอบกับการปลูกต้นไม้ 2 ฝั่งถนน จึงทำให้มีความร่มรื่น ไม่มีปัญหาหมาแมวเป็นพิษแต่อย่างใด ส่วน ถ.สิโรธรส ถึงแม้จะไม่มีไม้ยืนต้นเช่นเดียวกับ ถ.พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้สร้างเกาะกลางถนน โดยปลูกไม้ดอกไว้แทน จึงทำให้มีความสวยงามไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

สำหรับถนนสายย่อย ส่วนใหญ่จะมีขนาดผิวการจราจร 10 เมตร และมีเขตทางไว้สำหรับการขยายตัวได้ด้วย ดังนั้น ความสามารถในการรองรับการจราจรของถนนจึงมีเพียงพอ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตก็ตาม

ความกว้างของเขตทาง

แผนที่ 30

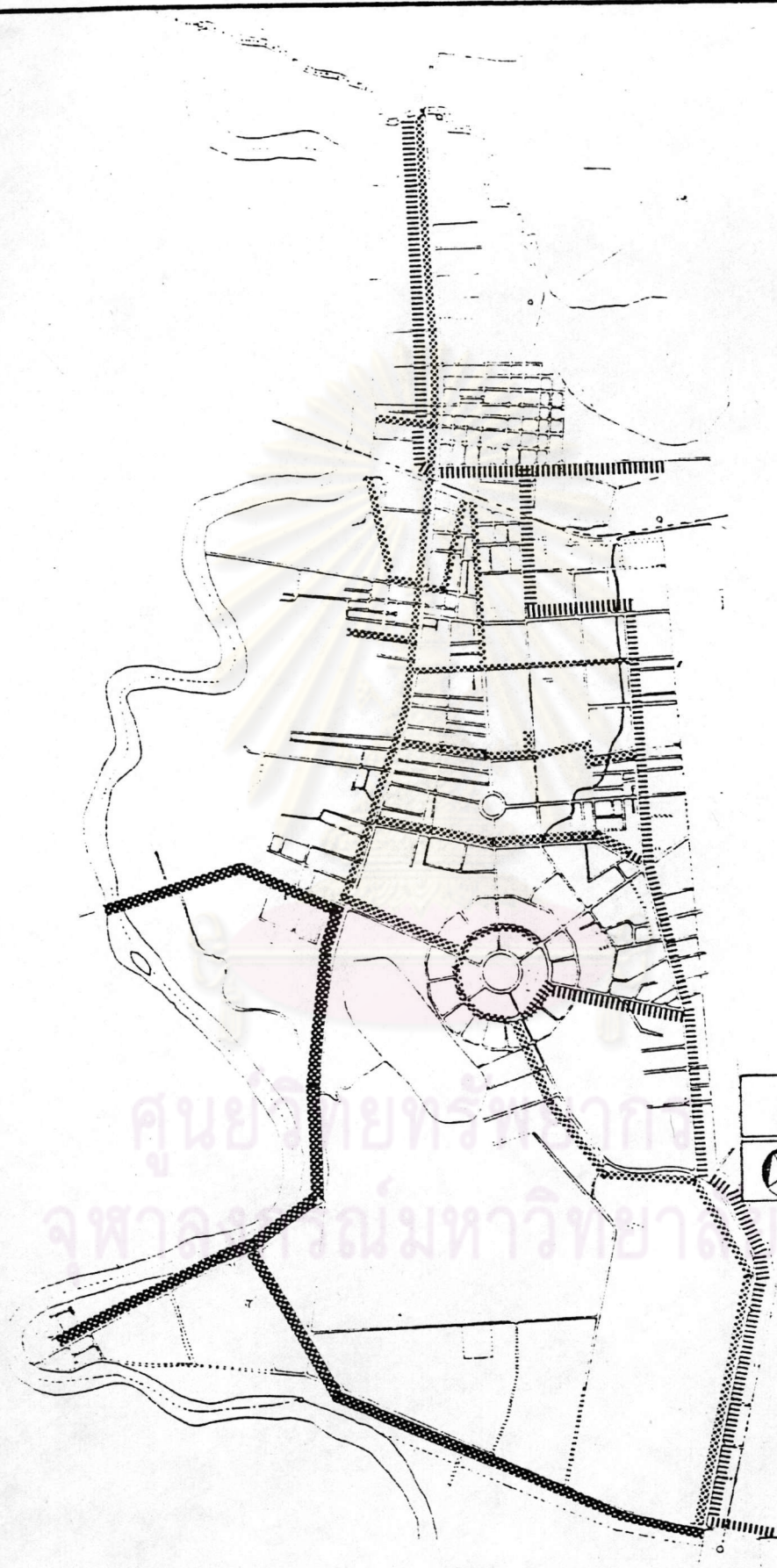
ที่มา กองช่าง เทศบาลเมืองยะลา

โดยสรุปแล้ว สภาพการจราจรจะมีปัญหาที่จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ของเทศบาลน้อยมาก ทั้งนี้ เพราะได้มีการวางแผนผังระบบถนนไว้อย่างดีเพียงพอ ดังนั้น ไม่ว่าโครงข่ายถนน วิศวกรรมจราจร ตลอดจนความสามารถในการรองรับการจราจร (roads capacity) อยู่ในมาตรฐานที่ดีกว่าชุมชนอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน

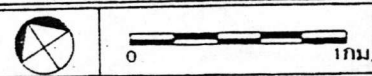
การสาธารณูปโภค

การไฟฟ้า การให้บริการไฟฟ้าแก่ชุมชนอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ โดยซื้อกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ผ่านทางสถานีเปลี่ยนแรงดัน (Sub Station) ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านพงหรือไร สำหรับสาธารณูปโภคดังกล่าวนี้ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญมากที่สุด โดยได้กำหนดแผนพัฒนาไฟฟ้าชนบทขึ้น ซึ่งมีเป้าหมายขยายการบริการไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ผลของนโยบายดังกล่าว ทำให้การให้บริการไฟฟ้าสามารถครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างขวางทั้งภายในเขตเทศบาล และพื้นที่นอกเขตเทศบาล กล่าวคือ ภายในเขตเทศบาล การไฟฟ้าส่งหวัดได้วางระบบจำหน่ายไฟแรงต่ำตลอดพื้นที่ ซึ่งทำให้พื้นที่ตลอดภายในเขตเทศบาล มีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ (แผนที่ 31) ในขณะที่พื้นที่ต่อเมืองเขตเทศบาล อันประกอบด้วย ต.ท่าสาป และ ต.สะเตงนอก การไฟฟ้าได้วางระบบการจำหน่ายไฟฟ้าแรงสูงตลอดพื้นที่ ดังนั้น หมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ติดต่อเขตเทศบาลจะมีไฟฟ้าใช้เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นเพียงบางหมู่บ้านที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการ เช่น บ้านบาโรยปาแต เป็นต้น โดยนับนี้ ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการให้บริการทางด้านไฟฟ้ามีประสิทธิภาพเพียงพอ และทั่วถึงตลอดทั้งพื้นที่ทั้งภายในเขตเทศบาลและพื้นที่ติดต่อ

ปริมาณการใช้ไฟฟ้า สำหรับความต้องการใช้ไฟฟ้าสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน พบว่า เมื่อสิ้นปี 2524 มีจำนวนการใช้ไฟฟ้าถึง 10,978 ราย โดยแยกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้

ระบบจำหน่ายไฟฟ้า

- ฟีดเดอร์ที่ ๑
- ฟีดเดอร์ที่ ๓
- ฟีดเดอร์ที่ ๔

แผนที่ 31

ที่มา กองวิศวกรรม สำนักผังเมือง

ประเภทกิจกรรม	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2524	อัตราการ
	จำนวนราย	จำนวนราย	เพิ่ม %
ไฟถนน	58	62	6.7
ที่อยู่อาศัย	9,418	10,568	12.21
ธุรกิจขนาดเล็ก	295	321	8.81
ธุรกิจขนาดใหญ่	15	17	13.33
อุตสาหกรรมขนาดเล็ก	8	9	12.5
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่	1	1	-
รวม	9,795	10,978	12.08

จากตัวเลขที่ได้นำมาแสดงนี้ เห็นได้ว่า กิจกรรมที่อยู่อาศัยเป็นกิจกรรมหลักที่ใช้ไฟฟ้ามากที่สุด และมีแนวโน้มที่จะเป็นอยู่เช่นนี้ต่อไปในอนาคต

การประปา การให้บริการสดหาน้ำสะอาดเพื่อบริการชุมชนเป็นหน้าที่โดยตรงของฝ่ายการประปา สำนักงานเทศบาลเมืองยะลาซึ่งมีที่ตั้งส่วนอำนวยการภายในอาคารสำนักงานเทศบาล และส่วนดำเนินงานมีที่ตั้งอยู่ที่ถนนสิโรลีและเทศบาลสาย 2 โดยมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่

แหล่งน้ำดิบ แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่นำมาผลิตประปาค่าหน่วยแก่ชุมชน มี 2 แหล่ง คือ

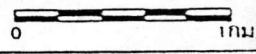
1. แหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำปัตตานี เป็นแหล่งน้ำดิบที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้ เพราะปริมาณน้ำมากเพียงพอทุกฤดูกาล และคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีมาก คือเป็นน้ำบริสุทธิ์ ไม่มีสารละลายในน้ำ น้ำจะมีความขุ่นเฉพาะหน้าฝนเท่านั้น การนำน้ำดิบจากแหล่งนี้ขึ้นมาใช้โดยโรงสูบน้ำแรงต่ำ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่หลังเรือนจำจังหวัด โดยห่างจากที่ตั้งโรงกรองน้ำประมาณ 3 กม.

2. แหล่งน้ำบาดาล นอกจากแหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำปัตตานีแล้ว ยังมีบ่อบาดาลอีก 1 บ่อภายในบริเวณที่ทำการประปา ถ.สิโรลี โดยเจาะลึกประมาณ 87 ฟุต ซึ่งทำให้สามารถสูบน้ำขึ้นมาใช้ได้ 40 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง คุณภาพน้ำบาดาลที่ได้มีสภาพความเป็นกรด 5.0 ดังนั้นจึงต้องผ่านกรรมวิธีใส่น้ำปูนใส ก่อนนำไปจ่ายแก่ชุมชน

โครงการยุทธประภา

- ขนาดท่อ ๑๐๐ ม.ม.
- ขนาดท่อ ๑๕๐ ม.ม.
- ขนาดท่อ ๒๐๐ ม.ม.
- ขนาดท่อ ๒๕๐ ม.ม.
- ขนาดท่อ ๓๐๐ ม.ม.
- ท่อแอสเบสตอส
- ท่อ ซี.วี.ซี.

แผนที่ 32

ที่มา กองวิศวกรรม สำนักผังเมือง

ประสิทธิภาพของระบบการประปาเทศบาล

ประสิทธิภาพในการผลิต ความสามารถในการผลิตน้ำประปา พบว่า มีกำลังผลิตชั่วโมงละ 240 ลบ.ม. คิดเป็นวันละ 5,760 ลบ.ม. และจำหน่ายให้แก่ชุมชนวันละ 4,800 ลบ.ม. ครอบคลุมพื้นที่ภายในเขตเทศบาลรวมทั้งสิ้น 19 ตร.กม.¹⁸ กำลังการผลิตดังกล่าว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับอัตราการใช้น้ำของชุมชน จากตารางที่ 48 เห็นได้ว่า ปริมาณน้ำสามารถให้บริการอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพราะปริมาณการใช้น้ำเฉลี่ยต่อวันนั้นได้สัดส่วนกับกำลังการผลิต กล่าวคือในปี 2524 มีประชากรที่ใช้น้ำ 25,780 คน (50 % ของประชากรรวม) ใช้น้ำโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4,640 ม.³/วัน ในขณะที่มีน้ำให้บริการได้ 4,800 ม.³/วัน คิดเป็นอัตราการใช้น้ำเฉลี่ยต่อหนึ่งคนในหนึ่งวันเท่ากับ 180 ลิตร ซึ่งนับเป็นอัตราการใช้น้ำที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยมาก ทั้งนี้จากผลการศึกษาขององค์การอนามัยโลก ที่ได้สำรวจอัตราการใช้น้ำของประชากรในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยภายในเขตเทศบาลระหว่าง 100 - 120 ลิตร : คน : วัน ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกับของการประปาส่วนภูมิภาคที่ได้เท่ากับ 120 ลิตร : คน : วัน¹⁹ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความต้องการใช้น้ำของชุมชนที่เพิ่มขึ้นแต่ละปี เห็นได้ว่าในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้ ในแต่ละปีจะมีประชากรที่ต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 10.95 ต่อปี ดังนั้นหากกำลังการผลิตยังคงอยู่ในระดับเช่นปัจจุบันแล้ว ในระยะอีก 6 ปีในอนาคต (พ.ศ. 2531) จะประสบปัญหา โดยที่มีน้ำจำหน่ายแก่ชุมชนในอัตราเฉลี่ยที่ต่ำกว่ามาตรฐาน โดยเหตุนี้ฝ่ายการประปาจึงได้วางโครงการขยายกิจการประปา เพื่อให้บริการชุมชนอย่างเพียงพอ ในระยะเวลา 10 ปีในอนาคต (พ.ศ. 2536) โดยได้ประมาณการใช้น้ำในอนาคตขึ้นเป็นช่วง ๆ ละ 5 ปี (ตารางที่ 50) นอกจากนี้ ยังได้กำหนดอัตราการใช้น้ำเฉลี่ยต่อหนึ่งคนไว้สูงเพียงพอ และเมื่อโครงการดังกล่าวเสร็จสิ้น (ปัจจุบันอยู่ในระหว่างดำเนินการ) จะได้กำลังการผลิตตามเป้าหมายเท่ากับ 14,800 ม.³/วัน ซึ่งเป็นกำลังการผลิตที่สูงเพียงพอที่ให้บริการ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าประสิทธิภาพการผลิตประปาบริการชุมชนมีกำลังผลิตเพียงพอที่ให้บริการความต้องการทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

¹⁸ เทศบาลเมืองยะลา, รายงานกิจการเทศบาลเมืองยะลา, (ยะลา : เสริมการพิมพ์, 2525), หน้า 57

¹⁹ พิชิต สุกุลพรหมณี, การลุ่มาภิบาลสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์สามมิตร, 2521), หน้า 31

ตารางที่ 48 แสดงสัดส่วนของการใช้น้ำประปาภายในชุมชน

ประเภทการโย้	อัตราการโย้ (แกลลอน/คน/วัน)	ร้อยละของการผลิต
ที่พักอาศัย	37	31
การค้า - อุตสาหกรรม	44	38
สาธารณะ	13	11
สูญเสีย	25	20
รวม	120	100

ที่มา : โกวคัล คิวบวร และคณะ, การประปาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์อู๋สินไทย, 2514) หน้า

ตารางที่ 49 แสดงจำนวนประชากรที่ใช้น้ำประปาเทศบาลเมืองยะลา

พ.ศ.	ประชากร	ประชากรที่โย้			ปริมาณการโย้	
		จำนวน	ร้อยละ	% การเพิ่ม	เฉลี่ยการโย้ ม. ³ /วัน	อัตราการโย้ ลิตร/ วัน/คน
2520	43,670	15,328	35.1	-	2,566	168
2521	45,635	17,064	37.39	11.33	2,913	171
2522	47,657	19,276	40.45	12.96	3,745	194
2523	49,283	21,242	43.10	10.20	3,801	179
2524	51,608	25,780	49.95	21.36	4,640	180
R=.109582						

ที่มา : ฝ่ายการประปา เทศบาลเมืองยะลา

ตารางที่ 50 แสดงการคาดคะเนความต้องการโย้ประปา

พ.ศ.	ประชากร	ประชากร โย้	ร้อยละ	เฉลี่ย การโย้	จำนวนน้ำ ที่โย้ ม. ³ / วัน	จำนวนน้ำ ที่ต้องผลิต ม. ³ / วัน
2531	68,639	41,183	60	180	7,413	8,895
2536	85,637	59,245	70	200	11,849	14,219

ที่มา : ฝ่ายการประปา เทศบาลเมืองยะลา

หมายเหตุ : Maximum daily demand เป็น 120 % ของ Average Daily Demand

ระบบการจำหน่ายน้ำ ถึงแม้สามารถผลิตน้ำได้เพียงพอก็ตาม แต่หากมีโครงข่ายการจ่ายน้ำไม่ทั่วถึงเพียงพอแล้ว น้ำที่ผลิตได้ก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด ดังนั้น การวางโครงข่ายการประปาจึงเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริการ จากแผนที่ 32 (แสดงโครงข่ายการจ่ายน้ำประปาโดยผ่านทางท่อส่งกำลังตามขนาดต่าง ๆ กล่าวได้ว่า มีโครงข่ายที่ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการอย่างทั่วถึง คือในเขตพื้นที่ที่มีสิ่งก่อสร้าง (Built-up area) ส่วนใหญ่จะมีท่อประปาผ่านแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะการกำหนดขนาดท่อที่มีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะกิจกรรมการใช้ที่ดิน คือกิจกรรมที่มีอัตราการใช้น้ำมาก ก็มีความจำเป็นต้องใช้ขนาดท่อใหญ่ เช่นบริเวณห้องฝัງของถ.ลิโรรส กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย การค้า และการอุตสาหกรรม ซึ่งมีอัตราการใช้น้ำรวมกันเกินกว่าครึ่งหนึ่งของปริมาณการผลิต (ตารางที่ 48) ก็มีท่อจำหน่ายน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ตั้งแต่ 150 มม. จนถึงเส้นผ่าศูนย์กลาง 300 มม. วางโครงข่ายบริการนอกจากนี้เพื่อเตรียมการรองรับการขยายตัวของชุมชน ฝ่ายการประปาจึงได้วางแนวท่อส่งน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 250 มม. ตลอดแนวถนนผังเมือง 4 ซึ่งเป็นทิศทางที่เมืองจะขยายออกไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม โครงข่ายท่อส่งน้ำดังกล่าวก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินงานบ้างเช่นกัน ทั้งนี้ โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นท่อที่วางมานาน (การประปาเปิดดำเนินงาน พ.ศ. 2499) จึงชำรุด และเสื่อมคุณภาพ ประกอบกับการขยายเขตถนนต่าง ๆ ทำให้ท่อประปาเหล่านี้เปลี่ยนตำแหน่งมาอยู่กลางถนนใต้ผิวจราจร ทำให้แตกและชำรุดได้ง่าย การซ่อมแซมจึงกระทำได้ลำบาก นอกจากนี้ลักษณะความสูงพื้นที่ก็เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการให้บริการ ทั้งนี้เพราะต้องไยแรงดันน้ำเพิ่มมากกว่าปกติ พื้นที่เหล่านี้ เช่น เขตพื้นที่ด้านทิศใต้ของเทศบาล ซึ่งเป็นที่ตั้งของส่วนทดลองการยาง เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว ระบบการจำหน่ายประปาในปัจจุบัน สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง ยกเว้นบางพื้นที่ที่ไม่มีประปา เช่นพื้นที่ว่างเปล่าทางทิศตะวันตกของ ถ.ลิโรรส พื้นที่ว่างเปล่าใต้พญาโกยจนจรดเขตเทศบาล เป็นต้น

โทรศัพท์ ชุมสายโทรศัพท์ จ.ยะลา เป็นหน่วยงานสังกัดองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มีหน้าที่ให้บริการเกี่ยวกับกิจการด้านโทรศัพท์ และโทรศัพท์ทางไกล กล่าวคือ

การบริการด้านโทรศัพท์ องค์การโทรศัพท์ได้ทำการติดตั้งโทรศัพท์ระบบอัตโนมัติขนาด 1,000 เลขหมาย โดยมีจำนวนคู่สายเท่ากับ 1,500 คู่ ซึ่งเปิดบริการมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2505 นับเป็นชุมสายแห่งแรกในส่วนภูมิภาคที่ใช้ระบบอัตโนมัติ ในปัจจุบันจำนวนเลขหมายทั้งหมดมีผู้ใช้บริการเต็มทุกเลขหมาย ดังนั้น องค์การโทรศัพท์จึงมีเป้าหมายที่จะดำเนินการเพิ่มขึ้นอีก 600 เลขหมาย และจำนวนคู่สายเพิ่มเป็น 2,100 คู่สาย กำหนดจะดำเนินการตามโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นไป

การบริการโทรศัพท์สาธารณะ องค์การโทรศัพท์ยะลาได้ทำการติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะเพื่อบริการประชาชน จำนวน 8 แห่ง คือ

1. สถานีรถไฟยะลา
2. ในโรงพยาบาลยะลา
3. ชุมสายโทรศัพท์ยะลา
4. หน้าโรงพยาบาลยะลา
5. ธนาคารกรุงไทย
6. โรงแรมศรียะลา
7. โรงแรมฮิวอัน
8. เทศบาลเมืองยะลา

โทรศัพท์ทางไกล การบริการโทรศัพท์ทางไกล ปัจจุบันที่ทำการชุมสายโทรศัพท์ยะลา มีวงจรต่อโทรศัพท์ทางไกล โดยใช้ระบบ U.H.F. (โครงการจะเปลี่ยนเป็นระบบไมโครเวฟ) เพื่อให้บริการชุมสายจำนวนทั้งสิ้น 11 วงจร จำแนกได้เป็น

ยะลา - กทม.	4	วงจร
ยะลา - หาดใหญ่	3	วงจร
ยะลา - บัตตานี	1	วงจร
ยะลา - นราธิวาส	2	วงจร
ยะลา - สุโขทัย	1	วงจร

ในปัจจุบันมีผู้นิยมใช้โทรศัพท์ทางไกลอยู่มาก โดยมีสถิติประมาณ 1,800 ครั้ง ในหนึ่งเดือน ดังนั้นองค์การโทรศัพท์จึงมีโครงการที่ย้ายวงจรโทรศัพท์ทางไกลเพิ่มขึ้น ดังนี้

ยะลา - กทม.	24	วงจร
ยะลา - เบตง	18	วงจร
ยะลา - ปัตตานี	48	วงจร
ยะลา - พุนพิน	16	วงจร
ยะลา - นราธิวาส	46	วงจร
ยะลา - โคกโพธิ์	13	วงจร

ดังนั้น เมื่อเสร็จสิ้นตามแผนการพัฒนาขององค์การโทรศัพท์ดังกล่าว จ.ยะลา จะเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพทางด้านการบริการโทรศัพท์สูงมากในภูมิภาคนี้

การดับเพลิงและการบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน้าที่ของฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยปฏิบัติงานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย รวมตลอดถึงภัยธรรมชาติและสาธารณภัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประสิทธิภาพ²⁰

ที่ตั้งสำนักงาน ตั้งอยู่ที่ ถ.สิโรธรส ในเขตชุมชนหนาแน่นและมีพื้นที่จอดรถได้ 3 คัน คิดเป็นพื้นที่ 160 ตร.ม.

อัตราค่าส่ง ฝ่ายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีเจ้าหน้าที่ดำเนินงานทั้งสิ้น 26 คน โดยแยกเป็นเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 4 คน, พนักงานวิสามัญประจำรถและอยู่เวรยาม 7 คน และลูกจ้างประจำอยู่เวรยามและประจำรถ 15 คน

อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

1. รถยนต์ดับเพลิงชนิดมีถังน้ำในถังขนาดบรรจุ 2,000 ลิตร 5 คัน
2. รถจักรยานยนต์ช่วยลำบลู่หนการดับเพลิง 1 คัน
3. เครื่องหาลม 1 เครื่อง

4. น้ำยาเคมีชนิดแอร์โพน ขนาดบรรจุ 20 ลิตร 21 ถัง
5. น้ำยาเคมีชนิดผงแห้ง โฟมฟองก๊าซและ CO₂ 33 ถัง

การเก็บขยะมูลฝอย เทศบาลเมืองยะลาเป็นหน่วยงานที่ให้บริการเก็บขยะมูลฝอย ภายในชุมชน โดยได้ติดตั้งถังขยะ (ระบบถังเดี่ยว one can system) ทั่วตามจุดต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 684 จุด ซึ่งนับว่ายังไม่เพียงพอที่จะบริการชุมชนขนาดพื้นที่ 19 ตร.กม.

อุปกรณ์ ปัจจุบันเทศบาลมีรถยนต์สำหรับให้บริการ 11 คัน โดยแบ่งออกเป็นรถเก็บขยะ 7 คัน รถเก็บกิ่งไม้ 3 คัน และรถบรรทุกน้ำ 1 คัน รถแต่ละคันมีความสามารถบรรจุได้ประมาณ 9 ม.³

ระยะเวลาบริการ ทางเทศบาลให้บริการจัดเก็บขยะวันละ 3 เวลา คือ 07.00 น. 13.00 น. และ 18.00 น. รวมเก็บขยะวันละ 21 เที่ยว คิดเป็นปริมาณขยะที่เก็บได้ประมาณวันละ 216 ม.³

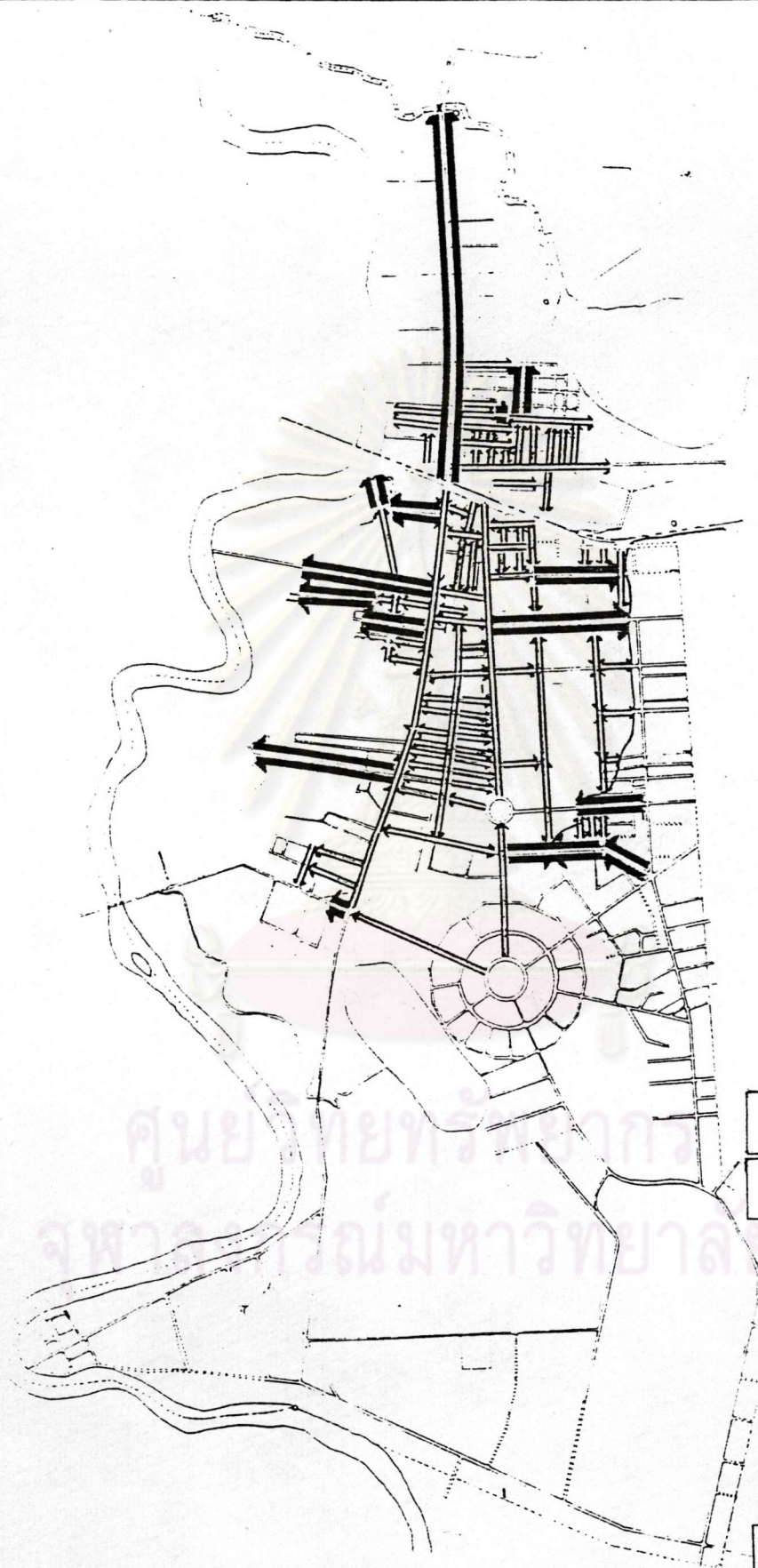
สถานที่กำจัดขยะ ปริมาณขยะที่เก็บได้ในแต่ละวัน จะถูกนำไปตากแห้งและเผาทิ้ง (incineration) ที่สถานที่กำจัดขยะของเทศบาล ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับโรงฆ่าสัตว์ (ห่างจากชุมชนประมาณ 1.5 กม.) มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่

การระบายน้ำ

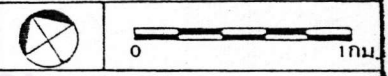
1. โครงข่ายการระบายน้ำ ระบบการระบายน้ำภายในเขตเทศบาล อาจจำแนกวิธีการระบายน้ำได้ 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ

1.1 การระบายน้ำโดยท่อระบายน้ำ ระบบการระบายน้ำโดยวิธีนี้มีความยาวท่อทั้งสิ้น 53.8 กม. ซึ่งเป็นท่อคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ .40 เมตร ไปจนถึงขนาดท่อใหญ่สุด คือมีเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับ 1 เมตร ทั้งนี้ อาจจำแนกความยาวท่อตามขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ คือ

ท่อคอนกรีต ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 เมตร ยาว 5.8 กม.

โครงข่ายการระบายน้ำ

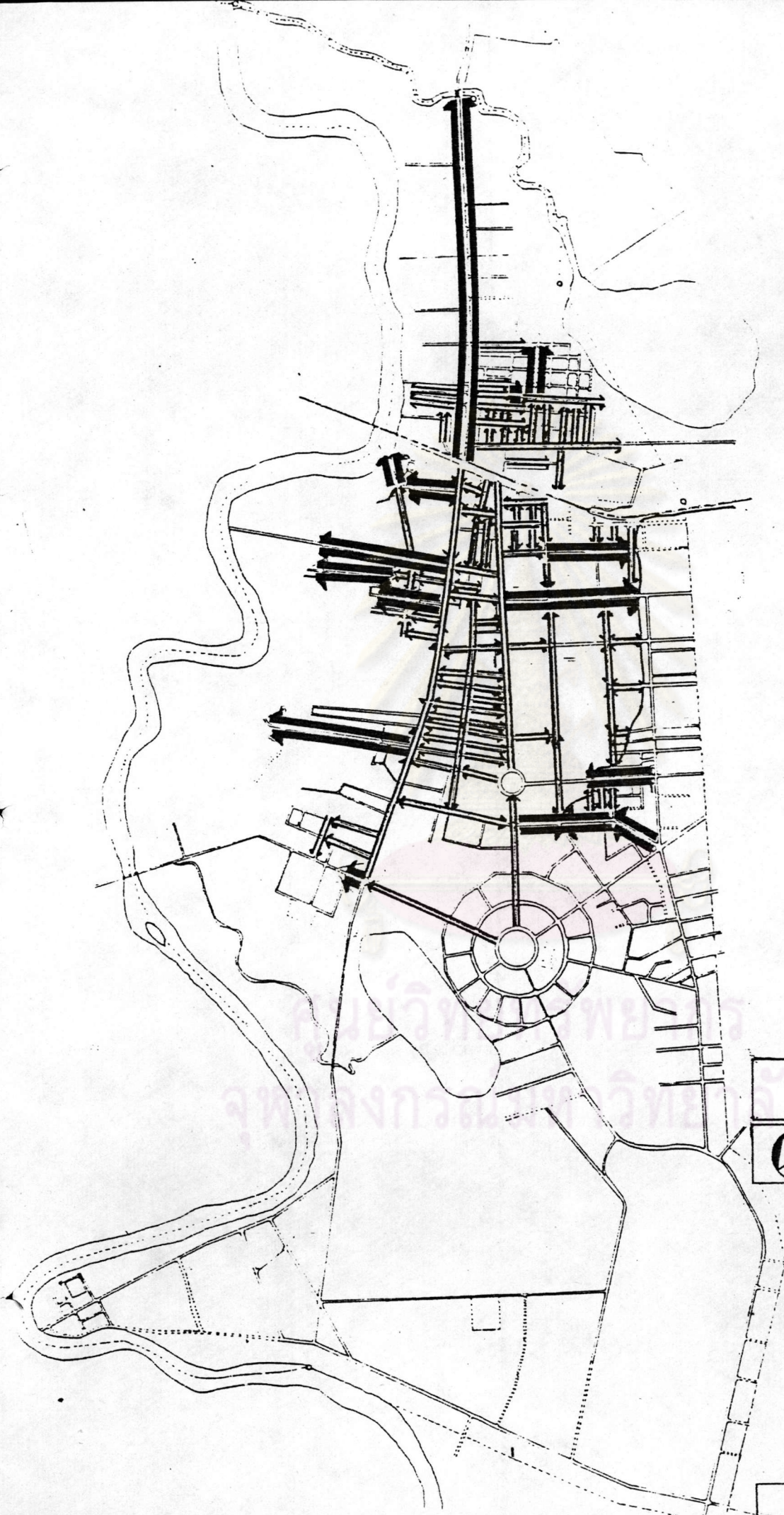

- ขนาดท่อ ๖๐ ซม.
- ขนาดท่อ ๔๐ ซม.
- ← ทิศทางการระบายน้ำ

แผนที่ 33

ที่มา กองวิศวกรรม สำนักผังเมือง

โครงการระบายน้ำ

— ขนาดท่อ ๖๐ ซม.

— ขนาดท่อ ๔๐ ซม.

← ทิศทางการระบายน้ำ

แผนที่ 33

ที่มา กองวิศวกรรม สำนักผังเมือง

2. ประสิทธิภาพการระบายน้ำ ชุมชนเมืองยะลาอาจถือได้ว่า เป็นชุมชนตัวอย่าง ที่มีระบบการระบายน้ำดีมากชุมชนหนึ่ง ทั้งนี้เพราะสำนักงานเทศบาลได้วางโครงการระบายน้ำ โดยยึดถือตามข้อเสนอของกรมโยธาธิการเป็นหลัก การวางท่อระบายน้ำมีลักษณะเป็นเส้นตรง โดยมีขนาดและทิศทางสอดคล้องกับผังที่วางไว้ ดังนั้นจึงสามารถระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว พื้นที่ชุมชนจึงไม่ประสบปัญหาน้ำท่วมขังแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีระบบท่อที่ดีแต่เนื่องจากคู คลอง ที่รับน้ำส่วนใหญ่จะตันเขิน จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำเพียงเล็กน้อย ดังนั้น หากมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว เชื่อได้ว่า เมืองยะลาจะไม่มีปัญหาการระบายน้ำอีกเลย ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ก็ตาม

การคมนาคมและขนส่ง การเดินทางติดต่อระหว่างเมืองยะลากับชุมชนอื่น ๆ กระทำได้สะดวก โดยการคมนาคม 2 รูปแบบ คือ การคมนาคมทางบก และการคมนาคมทางอากาศ

การคมนาคมทางบก เป็นรูปแบบการคมนาคมที่มีบทบาทมากที่สุด ทั้งนี้เพราะมีโครงข่ายการบริการที่ครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างกว่าการคมนาคมรูปแบบอื่น ๆ การคมนาคมทางบกอาจแบ่งเป็น 2 รูปแบบย่อย คือ

1. การคมนาคมโดยทางหลวงแผ่นดิน

1.1 เส้นทางหลวง การเข้าถึงชุมชนเมืองยะลาโดยทางหลวง กระทำได้โดยผ่านทางหลวง 3 เส้นทาง คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409, 410 และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4082 เส้นทางหลวงทั้ง 3 มีบทบาทในการเชื่อม การติดต่อระหว่างชุมชนแตกต่างกัน กล่าวคือ (แผนที่ 34)

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 เป็นเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางระหว่างชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงเหนือของชุมชนเมืองยะลา ชุมชนดังกล่าวนี้ หมายถึง จังหวัดภาคใต้ส่วนใหญ่ ยกเว้น จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส ดังนั้น หากจะเดินทางจากกรุงเทพฯ ฯ หรือจากจังหวัดภาคใต้เข้าสู่ จ.ยะลา จะใช้เส้นทางสายนี้ใกล้ที่สุด นอกจากนี้ แม้แต่การเดินทางจาก อ.ยะหา และชุมชนอื่น ๆ ของ อ.เมือง ที่อยู่ทางทิศตะวันตก ก็จะต้องใช้เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางสายหลักด้วยเช่นกัน อนึ่ง เส้นทางสายนี้ยังมีบทบาทสำคัญ

ต่อ จ.ยะลา ในฐานะเป็นเส้นทางที่รองรับการคมนาคมทางอากาศ ทั้งนี้ หากจะเดินทางไปยะลา โดยทางอากาศ โดยจะใช้บริการที่สนามบินบ่อทอง จ.ปัตตานี ก็ต้องใช้เส้นทางสายนี้เช่นเดียวกัน เพราะเป็นเส้นทางที่ใกล้และสะดวกที่สุดนั่นเอง

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 เป็นทางหลวงแผ่นดินที่สำคัญและมีบทบาทมากที่สุดต่อ จ.ยะลา ทั้งนี้เพราะเป็นเส้นทางที่ผ่านอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดมากที่สุด กล่าวคือ จะมีจุดเริ่มต้นที่ จ.ปัตตานี ผ่านอำเภอต่าง ๆ ของปัตตานี เข้าสู่ อ.เมืองยะลา ทางทิศเหนือของเทศบาลเมือง โดยเชื่อมกับ ถ.ลิโรรี่ และออกจากชุมชนทางด้านทิศใต้เข้าสู่ อ.บันนังสตา ผ่าน อ.ธารโต และสิ้นสุดที่ อ.เบตง โดยบรรจบกับเส้นทางหลวงของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ดังนั้น การติดต่อระหว่างพื้นที่ของ จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส จะใช้เส้นทางสายนี้เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่การเดินทางจากอำเภอต่าง ๆ ภายใน จ.ยะลา ส่วนใหญ่จะใช้เส้นทางนี้เช่นเดียวกัน และแม้แต่การเดินทางเข้าสู่ประเทศมาเลเซียก็ผ่านเส้นทางสายนี้ โดยเข้าสู่พื้นที่ของรัฐเปรัก (Perak) และผ่านเข้าสู่รัฐเคดาห์ (Kedah) ทั้งนี้ สามารถติดต่อกับชุมชนใหญ่ ๆ ทางฝั่งตะวันตกของประเทศ เช่น เมืองสุโขทัยปัตตานี (Sungai Petani) เมืองบัตเตอร์วอร์ท (Butterworth) ตลอดจนถึง ยอร์จ ทาวน์ (George Town) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของเกาะปีนัง * ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางที่มีลักษณะเป็นกระดูกสันหลังของ จ.ยะลา ที่เชื่อมการเดินทางระหว่างชุมชนภายในจังหวัด ระหว่างจังหวัด หรือแม้แต่กับต่างประเทศก็ต้องผ่านเส้นทางสายนี้ทั้งสิ้น

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4082 มีบทบาทน้อยที่สุด เพราะเป็นเส้นทางสายเดียวที่ไม่มีรถโดยสารประจำทางให้บริการ

1.2 รถโดยสารประจำทาง การเดินทางระหว่างเทศบาลกับชุมชนอื่น ๆ โดยรถโดยสารประจำทางนั้น อยู่ในเขตการสัมปทานของบริษัทขนส่ง 3 บริษัท คือ บริษัทประมุขขนส่ง จำกัด บริษัทหะลาขนส่ง จำกัด และบริษัทลมานเจริญมิตรขนส่ง จำกัด โดยมีเส้นทางเดินรถโดยสาร ดังนี้

* ROAD MAP OF MALAYSIA

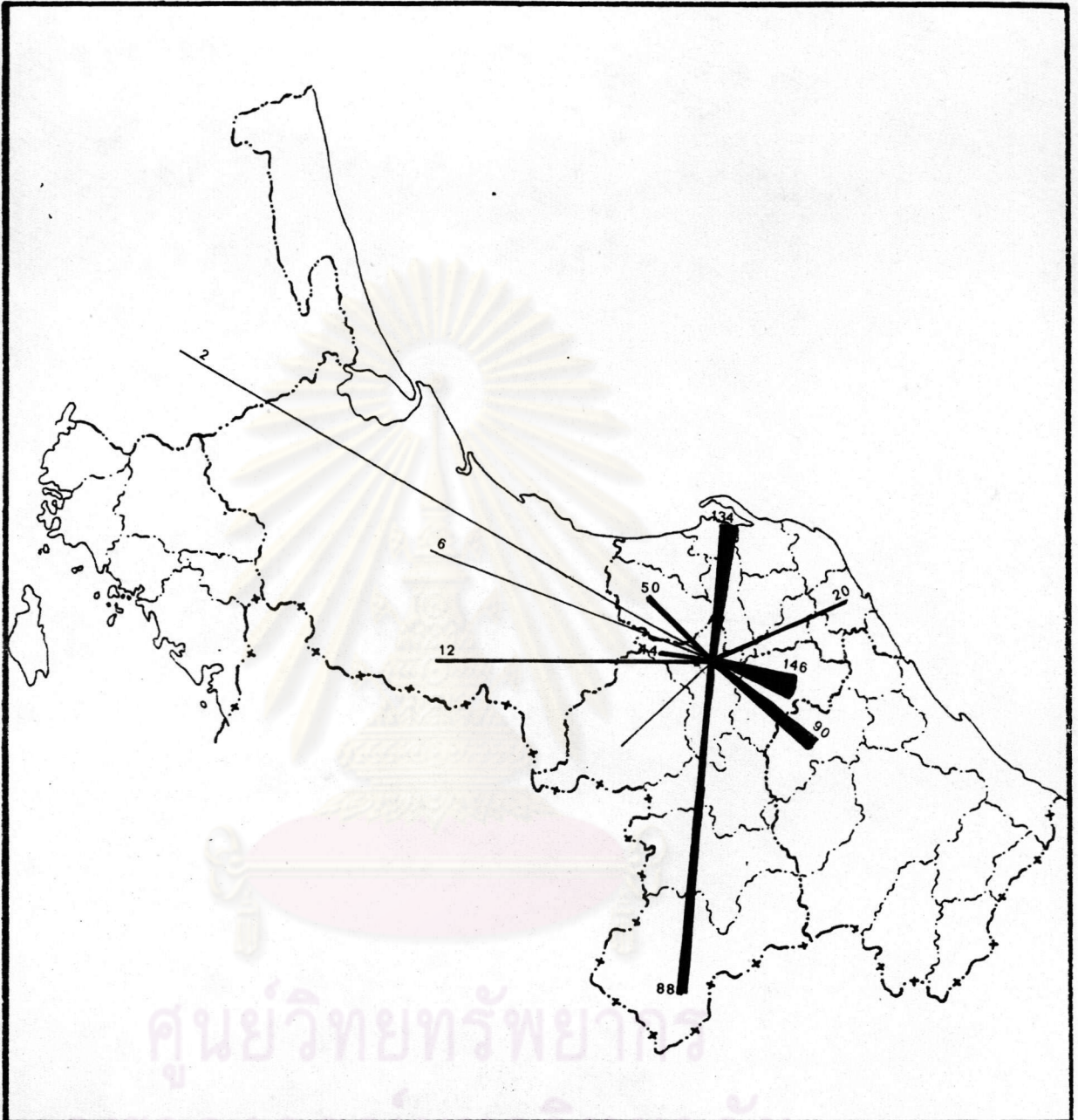
ตารางที่ 51 แสดงเส้นทางรถเมล์ระหว่างยะลากับชุมชนอื่น ๆ

หมวด	เส้นทาง	จำนวนรถ	จำนวนเที่ยว	ระยะทาง
หมวด 2 สายที่ 987	กรุงเทพฯ - ยะลา	3 - 4	2	
หมวด 3 สายที่ 455	หาดใหญ่ - ยะลา	4 - 5	6	174
หมวด 3 สายที่ 458	ปัตตานี - ยะลา	25 - 30	134	37
หมวด 3 สายที่ 460	โคกโพธิ์ - ยะลา	10 - 12	50	42
หมวด 3 สายที่ 468	ปะนาเระ - ยะลา	14	20	
หมวด 3 สายที่ 470	จะนะ - ยะลา	26 - 31	12	
หมวด 3 สายที่ 493	ริอเลาะ - ยะลา	17 - 20	90	
หมวด 4 สายที่ 1911	เบตง - ยะลา	38	88	130
หมวด 4 สายที่ 1912	รามัน - ยะลา	20	146	24
หมวด 4 สายที่ 1914	ลำพญา - ยะลา	202	44	20

ที่มา : สำนักงานขนส่ง จังหวัดยะลา

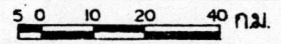
จากจำนวนเส้นทางเดินรถทั้ง 10 สายนั้น เห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางระหว่างชุมชนภายในจังหวัดมากที่สุด โดยมีจำนวนเที่ยวประมาณ 278 เที่ยว รองลงมาได้แก่ การติดต่อกับ จ.ปัตตานี เท่ากับ 204 เที่ยว นอกนั้นเป็นการติดต่อกับ จ.สงขลา 18 เที่ยว และกรุงเทพฯ อีก 2 เที่ยว ปริมาณการเดินทางโดยสารใช้เส้นทางหมายเลข 410 มากที่สุด เท่ากับ 222 เที่ยว และเส้นทางหมายเลข 409 รองลงมาเท่ากับ 70 เที่ยว ส่วนทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4082 ยังไม่มีรถโดยสาร

2. การคมนาคมทางรถไฟ เส้นทางรถไฟสายใต้วิ่งผ่าน จ.ยะลา มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 35 กม. โดยมีสถานี 8 สถานี ซึ่งจำนวนดังกล่าวนี้ สถานียะลา (ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล) เป็นสถานีใหญ่ที่สุด ในแต่ละวันจะมีรถโดยสารผ่าน (ทั้งเที่ยวขึ้นและเที่ยวลง)

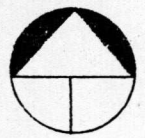

ศูนย์วิทยุโทรพยากรณ์

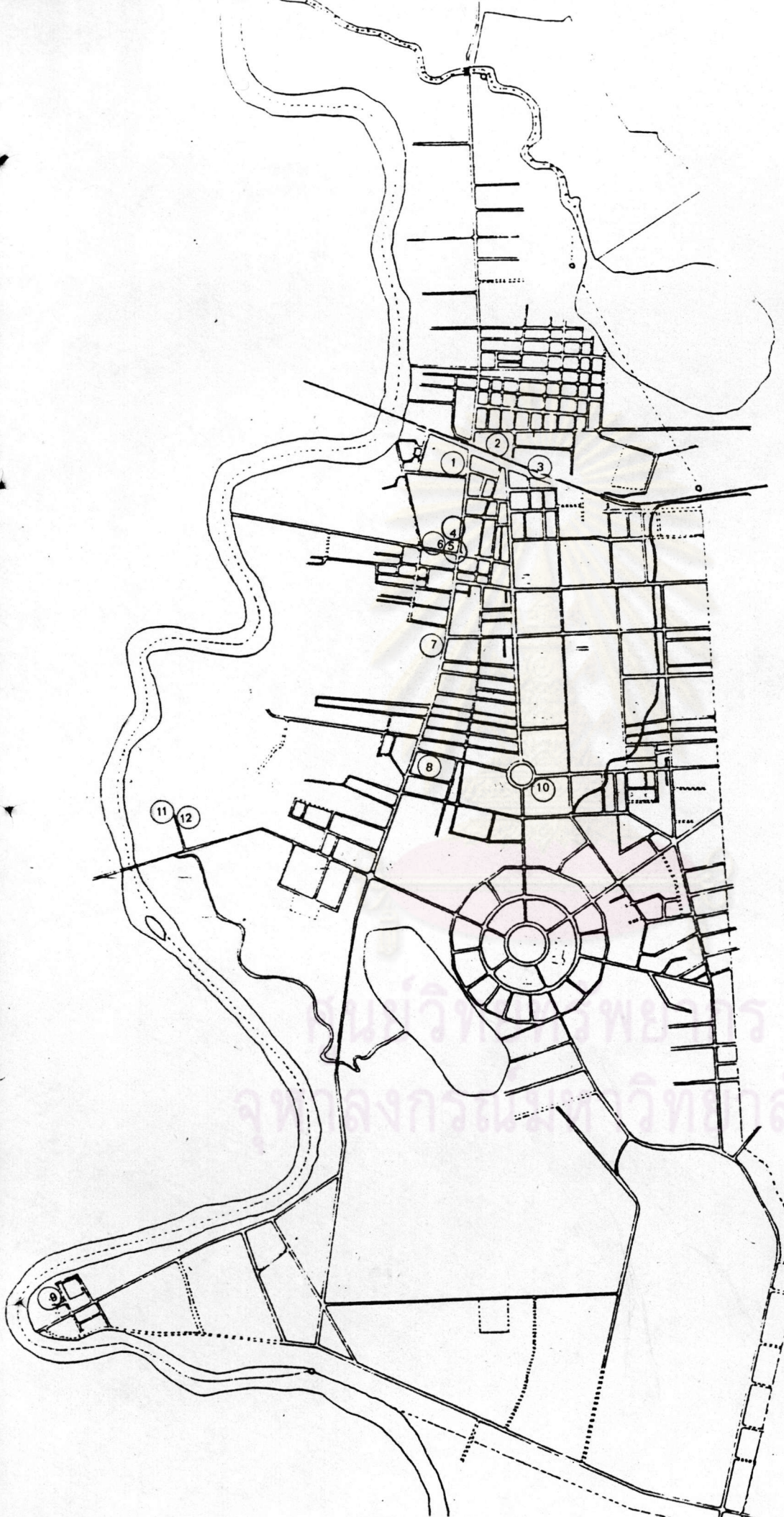
แผนที่แสดง การคมนาคมโดยรถประจำทาง

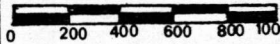
แผนที่ 34

ที่มา: สำนักงานขนส่งจังหวัด

สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

- 1 ตลาดสดเทศบาล
- 2 ตลาดเสรี
- 3 สถานีรถไฟ
- 4 ชุมสายโทรศัพท์
- 5 สถานีดับเพลิง
- 6 สถานอนามัย
- 7 ที่ทำการไปรษณีย์
- 8 ที่ทำการประปา
- 9 โรงสูบน้ำแรงต่ำ
- 10 สำนักงานไฟฟ้า
- 11 โรงฆ่าสัตว์
- 12 สถานที่ทิ้งขยะ

เท่ากับ 21 เที่ยว เป็นรถโดยสารที่เดินทางเข้า-ออกจากกรุงเทพ ฯ 7 เที่ยว และรถโดยสารภายในภาคใต้อีก 14 เที่ยว นอกจากนี้ อาจจำแนกเป็นรถโดยสารที่มีจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดระยะทางที่สถานียะลาอีก 6 เที่ยว โดยแยกเป็นรถโดยสารทางไกลระหว่าง ยะลา - กท. 2 เที่ยว และรถโดยสารภายในภาคใต้ (ยะลา - ชุมชนภาคใต้) 4 เที่ยว ดังนั้น จำนวนเที่ยวรถโดยสารอีก 15 เที่ยว จึงเป็นรถที่วิ่งผ่านสถานียะลาทั้งสิ้น การเดินทางโดยรถไฟนับว่าเป็นเส้นทางที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้นไปกว่าการคมนาคมทางหลวง โดยเฉพาะประสิทธิภาพในการขนถ่ายผู้โดยสาร อาจกล่าวได้ว่า สามารถขนส่งผู้โดยสารมากกว่าการเดินทางรูปแบบอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะจากรายงานของกองพาณิชย์โดยสาร พบว่าในแต่ละปีจะมีจำนวนผู้โดยสารที่ใช้บริการสถานียะลาเพิ่มขึ้นปีละ 12.79 % โดยเฉพาะในปี 2524 พบว่ามีผู้โดยสารที่ใช้สถานียะลาเป็นสถานีบริการทั้งสิ้น 990,061 คน ซึ่งนับเป็นสถานีที่มีผู้ใช้บริการมากเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ โดยสามารถเก็บค่าโดยสารได้เป็นอันดับที่ 8 ของประเทศทีเดียว แต่ถ้าหากเปรียบเทียบเฉพาะภายในแขวงการเดินทางขนาดใหญ่แล้ว พบว่าสถานียะลาเป็นศูนย์กลางอันดับที่ 2 (รองจากสถานีขนาดใหญ่) ในการโดยสารทางรถไฟของเส้นทางสายนี้ โดยเหตุนี้ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการคมนาคมทางรถไฟแสดงถึงบทบาทและความสำคัญของเมืองยะลาในฐานะชุมชนศูนย์กลางของกิจกรรมการคมนาคมขนส่งทั้งของ จ.ยะลา และจังหวัดใกล้เคียง

การคมนาคมทางอากาศ การเดินทางโดยทางอากาศเข้าสู่ จ.ยะลา สามารถทำได้โดยผ่านทางสนามบิน 2 แห่ง คือ

1. สนามบินบ่อทอง ตั้งอยู่ที่ ต.บ่อทอง อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปตามทางหลวงหมายเลข 409 ประมาณ 40 กม.
2. สนามบินหาดใหญ่ ตั้งอยู่ที่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

โครงสร้างทางสังคม

กลุ่มชาติพันธุ์ เทศบาลเมืองยะลาเป็นชุมชนเมืองแห่งหนึ่งของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากข้อสรุปท้ายบทที่ 3 ได้ลักษณะพิเศษขององค์ประกอบกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนเมืองลักษณะพิเศษดังกล่าวคือการมีโครงสร้างสังคม อันประกอบด้วยกลุ่มประชากรที่มีพฤติกรรมในการ

ตำแหน่งชีวิตที่มีเอกลักษณะเป็นของตนเอง อันเกิดมาจากคำสอนแตกต่างกัน คือกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามกับกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ โดยมีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด ดังนั้น สำหรับองค์ประกอบของกลุ่มชาติพันธุ์ของเทศบาลเมืองยะลา จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อลักษณะพิเศษดังกล่าวได้

การวิเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ภายในพื้นที่เทศบาล เป็นการศึกษาเพื่อต้องการทราบถึงลักษณะการตั้งบ้านเรือนของประชากรทั้ง 2 กลุ่ม ว่ามีรูปแบบการตั้งบ้านเรือนอย่างไร โดยจะวิเคราะห์หลังพื้นที่ย่อยระดับเล็กที่สุด เช่น ตรอก ซอย และถนน เป็นต้น ผลที่ได้จะทำให้ทราบว่ากลุ่มประชากรมีลักษณะการอยู่ร่วมกันเช่นไร กล่าวคือ อาจมีรูปแบบการตั้งบ้านเรือนแบบแยกกันอยู่ ซึ่งทำให้เกิดพื้นที่เฉพาะกลุ่มภายในเมืองที่เรียกว่า "ย่าน" หรือมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกัน เป็นต้น เมื่อทราบลักษณะการอยู่อาศัยแต่ละกลุ่มแล้วก็จะเป็นตัวแปรหนึ่งในการพิจารณากำหนดเป้าหมายการวางแผน เพื่อให้สอดคล้องกับทุกกลุ่มได้มากที่สุด หรืออย่างน้อยก็ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อบทบัญญัติศาสนาอิสลาม เป้าหมายการวางแผนที่กล่าวถึงนี้ หมายถึง เป้าหมายของการวางแผนทุกสาขาที่มีผลกระทบต่อประชากรในพื้นที่ โดยเหตุนี้ แผนการใช้ที่ดินจึงอยู่ภายใต้ข้อกำหนดดังกล่าวอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลประชากรโดยจำแนกเป็นกลุ่มตามคำสอนต่อพื้นที่ระดับเล็ก ยังไม่มีหน่วยงานใดเก็บข้อมูลไว้สมบูรณ์เพียงพอ บางหน่วยงานอาจมีข้อมูลประชากรที่สำรวจในพื้นที่ขนาดดังกล่าวแต่ก็ไม่จำแนกคุณสมบัติตามคำสอน เช่น การสำรวจของกองวิจัย สำนักผังเมือง ในขณะที่บางหน่วยงานมีข้อมูลจำแนกตามคำสอนแต่ระดับพื้นที่ต่ำกว่า เช่น การสำรวจประชากรและเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แยกคุณสมบัติประชากรตามคำสอน โดยลงพื้นที่ขนาดเล็ก จึงได้ใช้วิธีการคำนวณประชากรแต่ละคำสอนจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งสรุปการทำงานได้ 6 ขั้นตอน คือ

1. แบ่งพื้นที่เทศบาลออกเป็นเขตย่อย 12 เขต (เขต A-M แผนที่ 23) โดยแต่ละเขตเป็นการรวมเขตสำรวจย่อย ๆ ของกองวิจัย ตามแผนที่ 23 เข้าด้วยกันเป็นเขตใหญ่

ดังนั้น จึงทำให้ทราบในเบื้องต้นว่าแต่ละเขตมีพื้นที่และประชากรรวมเท่าไร โดยยึดถือข้อมูลจากการสำรวจของกองวิจัยเป็นพื้นฐาน

2. สำรวจเขตพื้นที่แต่ละเขต เพื่อตรวจสอบว่าแต่ละเขตมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดที่บ้านเลขที่เท่าไร ถนนใด

3. แลงนับจำนวนครัวเรือนแต่ละเขตย่อย โดยนับจากแผนที่ 1 : 2000 ของกองสำรวจ สำนักผังเมือง นำครัวเรือนที่ได้มาหารค่าเฉลี่ยประชากรต่อบ้านหนึ่งหลังของแต่ละเขตย่อย

4. นับจำนวนครัวเรือน แยกเป็นประชากรที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม โดยใช้บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งล่าสุด โดยมีเงื่อนไขคือ

4.1 จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่ปรากฏในเอกสารบัญชีดังกล่าว ถือว่าเป็นการลุ่มตัวอย่างจากครัวเรือนทั้งชุมชน ซึ่งจากตรวจสอบพบว่า นับครัวเรือนได้ทั้งสิ้น 8,007 ครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนตามทะเบียนปี 2524 เท่ากับ 9,725 ครัวเรือน ดังนั้น จึงถือว่าเป็นการลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเท่ากับ 82.33 % ของครัวเรือนทั้งหมด

4.2 ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม คือ ครัวเรือนที่มีสมาชิกมีชื่อเป็นภาษายาวี เช่น อิสมาแอ ยูโซะ มะลิเป็ง แวอุเซ็ง เป็นต้น ส่วนประชากรที่มีชื่อเป็นภาษาอื่น ๆ ถือว่านับถือศาสนาพุทธ (ดังนั้น ตัวเลขประชากรพุทธจะสูงจากความเป็นจริงเล็กน้อย เพราะรวมประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ด้วย)

4.3 วิธีการตามข้อ 4.2 จะใช้ได้เฉพาะการเก็บข้อมูลภายในพื้นที่ภูมิภาคนี้เท่านั้น หากนำไปใช้ที่อื่น ๆ อาจจะมีคลาดเคลื่อนสูง ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนชื่อและสกุลเป็นภาษาอื่น ๆ ที่ทำให้วิธีการข้อ 4.2 ไม่ได้ผล

5. นำครัวเรือนที่ได้จากข้อ 4 มาจัดลงตามเขตย่อยทั้ง 12 เขต โดยยึดถือบ้านเลขที่และถนนเป็นเกณฑ์พิจารณา

6. นำครัวเรือนที่ลดลงเขตน้อยแล้ว คุณค่าเฉลี่ยที่ได้จากข้อ 3 ผลที่ได้ทำให้ทราบว่าแต่ละเขตน้อยมีประชากรพุทธเท่าไรและมุสลิมเท่าไร

ขนาดและสัดส่วนประชากรมุสลิม

การวิเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ของเทศบาลจะศึกษาจากกลุ่มมุสลิมเป็นสำคัญ เพราะกลุ่มนี้เป็นประชากรกลุ่มน้อย แต่มีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายมาก กล่าวคือแม้ว่าภายในพื้นที่เทศบาลกลุ่มมุสลิมจะเป็นชนกลุ่มน้อย (เฉพาะเทศบาลเมืองยะลา) ก็ตาม แต่พื้นที่รอบนอกตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด ตลอดจนสี่จังหวัดภาคใต้ ประชากรมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่มีความสำคัญต่อปัญหาความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น การให้น้ำหนักความสำคัญแก่มุสลิมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงเป็นเหตุผลที่สมควร

จากการสำรวจของการวิจัย ปรากฏว่า เทศบาลเมืองยะลา มีประชากรทั้งสิ้น 49,242 คน (เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลของแผนกทะเบียนราษฎร พบว่ามีความคลาดเคลื่อน .08 %) โดยกระจายตัวอยู่บนพื้นที่ 19 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นความหนาแน่นเท่ากับ 2,591.68 คน : กม.² (4.12 คน : ไร่) และเมื่อพิจารณาตามเขตน้อย 12 เขต จะเห็นได้ว่า เขต B มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดเท่ากับ 19.44 % รองลงมาได้แก่ เขต E, D, G, H, F, C, A, M, I, K และ L ตามลำดับ (ตารางที่ 52 ประกอบแผ่นที่ 36)

โดยวิธีการจำแนกประชากรที่กล่าวมา ซึ่งนับครัวเรือนได้ 8,007 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนไทยพุทธ 6,694 ครัวเรือน และมุสลิม 1,313 ครัวเรือน คำนวณเป็นจำนวนประชากรไทยพุทธเท่ากับ 40,975 คน (83.21 %) และไทยมุสลิม 8,267 คน (16.79 %) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าประชากรมุสลิมจะมีอัตราส่วนที่น้อยกว่าไทยพุทธมาก (5 : 1) ทั้งนี้ เนื่องจากโครงสร้างการโยกย้ายถิ่นของชุมชนเน้นที่กิจกรรมของสถาบันราชการ และการศึกษามากที่สุด ซึ่งกิจกรรมทั้งสองประการนั้น เกี่ยวพันกับประชากรพุทธมากกว่ามุสลิม โดยเฉพาะประชากรที่เป็นข้าราชการส่วนใหญ่จะเป็นประชากรพุทธ ดังนั้น จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรพุทธมีจำนวนมากกว่าประชากรมุสลิม

เมื่อพิจารณาเฉพาะประชากรมุสลิม จากตารางที่ 52 ปรากฏว่า ทุกเขตพื้นที่จะมีประชากรมุสลิมเป็นองค์ประกอบรวมทั้งสิ้น เพียงแต่มีจำนวนเล็กน้อยแตกต่างกัน ซึ่งจากตารางอาจสรุปลักษณะพื้นที่ออกได้เป็น 2 พื้นที่ใหญ่ ๆ คือ

1. พื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่มาก ประกอบด้วย 5 เขตน้อย คือ เขต A, B, I, K, L ทั้ง 5 เขต มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่รวม 7,453 คน หรือร้อยละ 90.15

ของมูลลิมทั้งหมด ในขณะที่อีก 9.85 % อาศัยอยู่ใน 8 เขตที่เหลือ ดังนี้ ซึ่งกล่าวได้ว่าประชากรมูลลิมมีรูปแบบการตั้งบ้านเรือนที่กระจุกตัวอยู่บนพื้นที่บางส่วนเท่านั้น เมื่อพิจารณาจากแผนผังการแบ่งเขตย่อย (แผนที่ 36) จะเห็นได้ว่าพื้นที่อยู่อาศัยของประชากรมูลลิมนั้น แบ่งเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่ม ใหญ่ ๆ คือ เขต A และเขต B เป็นกลุ่มหนึ่ง เขต I, K, L เป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ทั้ง 2 กลุ่มมีที่ตั้งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยมีเขตพื้นที่อื่น ๆ เป็นเขตศูนย์กลาง ดังนั้น จึงแยกอธิบายรูปแบบการอยู่อาศัยของมูลลิมออกเป็น 2 พื้นที่เช่นกัน

1.1 พื้นที่เหนือทางรถไฟขึ้นไปจนจรดเขตเทศบาลทางทิศเหนือที่เรียกว่าชุมชนตลาดเก่า ซึ่งประกอบด้วย เขตย่อย A และเขต B พื้นที่ส่วนนี้มีเนื้อที่ประมาณ 1,796.9 ไร่ (2.87 ตร.กม.) เป็นพื้นที่ที่มีมูลลิมอาศัยอยู่มากที่สุด เท่ากับ 72.94 % โดยเฉพาะเขต B เพียงเขตเดียว ก็มีประชากรมูลลิมอาศัยอยู่เกินกว่าครึ่งหนึ่ง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การกระจุกตัวของมูลลิมเกิดขึ้นบนพื้นที่ตลาดเก่านี้เอง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงประชากรกลุ่มอื่น ๆ ปรากฏว่า กลุ่มมูลลิมไม่ได้ผูกขาดพื้นที่แต่เพียงกลุ่มเดียว เพราะพื้นที่ส่วนนี้จะมีประชากรพุทธอาศัยอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ พื้นที่ A จะมีสัดส่วนไทยพุทธ : ไทยมูลลิม เท่ากับ 1 : 1.34 ในขณะที่กลุ่ม B จะมีสัดส่วนไทยพุทธ : ไทยมูลลิม เท่ากับ 1 : .77 การมีสัดส่วนดังนี้ จึงจำเป็นต้องพิจารณาพื้นที่ระดับเล็กลงไป เพื่อตรวจสอบว่าสัดส่วนนี้เป็นลักษณะการอยู่อาศัยร่วมกันที่แท้จริงหรือไม่ โดยจะพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละเขตย่อย ถึงแม้ว่า โดยสภาพพื้นที่แล้ว เขต A และ เขต B มีลักษณะที่ต่อเนื่องกัน แต่เพื่อให้ง่ายต่อการจัดแจงอย่างอื่นจึงจะแยกอธิบายแต่ละเขต

เขต A เป็นพื้นที่ฝั่งซ้ายของ ถ.สิโรธรส (บ้านเลขที่ 1) ประกอบด้วย ถนนย่อย 3 สาย คือ ถ.สิโรธรส เลขที่ 1 - 5 และซอยย่อย 6 ซอย เป็นเขตที่มีประชากรมูลลิมมากเป็นอันดับสองของเทศบาล (22.51 %) และมีสัดส่วนของมูลลิมมากกว่าประชากรพุทธ เท่ากับ 1 : .74 (มูลลิม : พุทธ) เมื่อพิจารณาการตั้งบ้านเรือน พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่จะมีประชากรมูลลิมอาศัยอยู่มากกว่าพุทธ โดยเฉพาะซอยต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นซอยตัน (CuI-de-sac) จะเป็นถิ่นอาศัยของมูลลิมทั้งสิ้น เช่น ซ.พัฒนา ซ.มูลลิมบำรุง ซ.จะปะกียาอุทิศ เป็นต้น ส่วนประชากรพุทธส่วนใหญ่อาศัยอยู่ริม ถ.สิโรธรส กับซอยสาขาสองซอยที่อยู่ใกล้เขตทางรถไฟ เช่น ซอยภิระรมย์ ซึ่งมีสัดส่วนของประชากรพุทธมากกว่าประชากรมูลลิม

เขต B เป็นพื้นที่ฝั่งขวาของ ถ.สิโรรส (บ้านเลขที่ คู่) ประกอบด้วย
 ซอยย่อย ๆ 5 ซอย และถนนย่อยของ ถ.สิโรรส (ถ.สิโรรส เลขคู่ 2 - 12) 7 สาย ถ.วิฑูรจุกีศ
 ทั้งหมด (วิฑูรจุกีศ 1 - 13) ถนนรถไฟ และถนนอนุสรณ์หาราช

เขตพื้นที่นี้ มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด ทั้งประชากรทั้งเขตเทศบาล
 และประชากรมุสลิม โดยเฉพาะมุสลิมจะพบว่าครึ่งหนึ่งของมุสลิม (50.43 %) จะอาศัยอยู่เขตนี้
 แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ แล้ว จะมีสัดส่วนน้อยกว่า เมื่อพิจารณาระดับ
 พื้นที่ย่อย ปรากฏว่า ทุกพื้นที่จะมีประชากรทั้ง 2 กลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน เพียงแต่มีสัดส่วนแตกต่างกัน
 โดยแบ่งเขตพื้นที่ออกเป็น 2 พื้นที่ คือ

1) เขตพื้นที่อยู่อาศัยของประชากรพุทธ หมายถึง พื้นที่ที่มีประชากรพุทธ
 อาศัยเป็นสัดส่วนมากกว่ามุสลิม พื้นที่เหล่านี้จะเป็นพื้นที่ถนนวิฑูรจุกีศส่วนใหญ่ (ยกเว้นวิฑูรจุกีศ 6
 ที่มีมุสลิมมากกว่า) โดยเฉพาะวิฑูรจุกีศ 1 พบว่ามีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดเท่ากับ 911 คน
 (11.01 %) โดยเป็นสัดส่วน พุทธ : มุสลิม เท่ากับ 1 : .33 ส่วนวิฑูรจุกีศ 2 - 13 มี
 ประชากรพุทธมากกว่ามุสลิมทั้งสิ้น

2) เขตที่อยู่อาศัยของมุสลิม หมายถึง พื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมอาศัยเป็น
 สัดส่วนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ประกอบด้วยพื้นที่ทั้งหมด นอกเหนือจากที่กล่าวมา ซึ่งประกอบด้วย
 ถนนสิโรรส เลขคู่ (ยกเว้นสิโรรส 4 ที่มีพุทธเป็นสัดส่วนมากกว่ามุสลิมเล็กน้อยเท่ากับ 1 : .89)
 ซอยต่าง ๆ พื้นที่ส่วนนี้จะมีลักษณะที่กล่าวได้ว่าเป็นย่านมุสลิมได้ทีเดียว เพราะจากการสังเกตจาก
 บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะพบลักษณะการเกาะกลุ่มโดยชัดเจน (ทั้งนี้ โดยใช้บ้านเลขที่เป็น
 เกณฑ์พิจารณา) โดยเฉพาะถนนสำคัญบางสายซึ่งมีมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมาก เช่น สิโรรส 6
 มุสลิมอาศัยอยู่ 6.05 % (สัดส่วนมุสลิม : พุทธ เท่ากับ 1 : .30) สิโรรส 8 (5.55 %,
 1 : .17) และสิโรรส 2 (3.98 % , 1 : .94) เป็นต้น

1.2 ชุมชนละเตง และชุมชนมาลาบูบางกอก หมายถึง เขต I, K, L ทั้ง
 3 เขต มีมุสลิมอาศัยรวมกันแล้วมากรองจากชุมชนตลาดเก่าเท่ากับ 17.21 % โดยแบ่งเป็น
 เขต I มากที่สุด 513 คน (6.21 %) รองลงมาได้แก่ เขต L 503 (6.08 %) และเขต K

เท่ากับ 407 คน (4.92 %) เมื่อพิจารณาสัดส่วนประชากรรวมพบว่า เขต I และ เขต K มีประชากรพุทธมากกว่ามุสลิม ในขณะที่เขต L มีมุสลิมเป็นสัดส่วนมากกว่า

เขต I สภาพพื้นที่ของเขตนี้เป็นที่สูง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นที่ตั้งของส่วนราชการ ดังนั้น การตั้งบ้านเรือนของประชาชนทั่วไปจึงกระจายตามแนวถนนลูดยางค์ โดยมีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 180 ครัวเรือน จำแนกเป็นครัวเรือนที่เป็นมุสลิม 52 ครัวเรือน ไทยพุทธ 128 ครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนระหว่างประชากรพุทธ : ประชากรมุสลิม เท่ากับ 1 : .41 สำหรับประชากรมุสลิมแล้ว เขตนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมมากเป็นอันดับที่ 3 ของเทศบาล ซึ่งมีประมาณ 513 คน หรือ 6.21 % เนื่องจากข้อจำกัดในด้านพื้นที่ ลักษณะการตั้งบ้านเรือน จึงไม่สามารถแยกจากกันเหมือนเช่นเขตอื่น ๆ ดังนั้น จึงมีรูปแบบการอยู่ร่วมกันค่อนข้างชัดเจนกว่าทุก ๆ เขต

เขต K เขตพื้นที่นี้ เดิมเป็นที่ตั้งเมืองเก่า ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าชุมชนละเตง ชุมชนละเตงนี้มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 850 คน (1.73 % ของเทศบาล) จำแนกเป็นประชากรพุทธ 443 คน และประชากรมุสลิม 407 คน (4.92 %) การตั้งบ้านเรือนของประชากรมีรูปแบบผลมกันระหว่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยกระจุกตัวอยู่ 2 จุด คือ บริเวณลำแยกช่วงที่ถนนสายที่ 15 ตัดกับ ถ.ลิโรรส จะมีประชากรตั้งบ้านเรือนริม 2 ฝั่งถนนมากที่สุด กับอีกบริเวณหนึ่ง คือ บริเวณเรือนจำจังหวัดและโรงงานกลั่นสุรา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยของข้าราชการและประชากรไทยพุทธมากที่สุด สำหรับไทยมุสลิมจะตั้งบ้านเรือนผลมกับไทยพุทธ

เขต L เขตนี้เนื่องจากพื้นที่ K มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 800 คน จำแนกเป็นพุทธ 297 คน และมุสลิม 503 คน เขตพื้นที่นี้เป็นอีกเขตหนึ่งที่มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่มากกว่าประชากรพุทธ โดยมีสัดส่วนเท่ากับ 1 : .59 (มุสลิม : พุทธ) รูปแบบการตั้งบ้านเรือนของเขตนี้มีลักษณะที่แยกกลุ่มค่อนข้างชัดเจน โดยมีที่ตั้งชุมชน 3 พื้นที่ คือ

1) ลำแยกช่วงถนนเวฬุวัน บรรจบกับถนนสายที่ 15 ที่ตั้งชุมชนมุสลิมประมาณ 32 ครัวเรือน

2) หน้าวัดเวฬุวัน ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของชุมชนพุทธประมาณ 68

ครัวเรือน

3) ถนนสายที่ 15 ทั้งชุมชนพุทธและชุมชนมุสลิม เกาะตัวเป็นกลุ่ม ๆ ตลอดแนวถนนโดยชุมชนมุสลิมใหญ่ที่สุด ประมาณ 148 ครัวเรือน และชุมชนพุทธประมาณ 29 ครัวเรือน

2. พื้นที่ที่มีมุสลิมอาศัยอยู่น้อย พื้นที่เหล่านี้ ได้แก่ เขตพื้นที่นอกเหนือจาก 5 เขต ที่กล่าวมา ประกอบด้วยเขต C, D, E, F, G, H, J และ M พื้นที่ทั้ง 8 เขต มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่รวมแล้วเท่ากับ 9.85 % เท่านั้น ในขณะที่มีประชากรพุทธเท่ากับ 78.56 % คิดเป็นสัดส่วนระหว่างพุทธ : มุสลิม เท่ากับ 1 : .02 จะเห็นได้ว่าเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างมาก จนแทบจะกล่าวได้ว่าพื้นที่ทั้ง 5 เขต จะเป็นย่านของประชากรพุทธที่เดียว แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่ย่อยจะพบว่า ประชากรมุสลิมจำนวนน้อยเหล่านั้น จะตั้งบ้านเรือนเกาะกลุ่มกันเป็นกลุ่ม ๆ ในแต่ละเขต กล่าวคือ

เขต C ประชากรมุสลิมมีประมาณ 176 คน ส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้แหล่งงาน (เขตนี้เป็นที่ตั้งของโรงงานยางพาราของบริษัทเด็กปีห้าง) โดยจะพบบริเวณถนนอุตสาหกรรม (6 ครัวเรือน) ถนนสามหมอ (9 ครัวเรือน) ซอยโรงยางเด็กปีห้าง (2 ครัวเรือน)

เขต D เนื่องจากเป็นเขตการค้า ประชากรมุสลิมในเขตนี้ ส่วนใหญ่จะเปิดร้านค้าซึ่งเป็นตึกแถวตลอดถนนสีโรรสและถนนอื่น ๆ บางสาย เช่น ถ.ระนอง ถ.ยะลา ถ.ปราจีน และ ถ.คยเสด็จ เป็นต้น

เขต E ประชากรมุสลิมจะอาศัยอยู่บริเวณ ถ.ธนวิถี ถ.ธนวิถี 5

เขต F ประชากรมุสลิมอาศัยอยู่น้อยมาก โดยจะอยู่ที่ ถ.รวมมิตร ถ.พิพิธภักดี ถ.จงรักภักดี

เขต G การตั้งบ้านเรือนของมุสลิมอยู่บริเวณ ถ.ถัดบำรุง ซอยจำเกษม

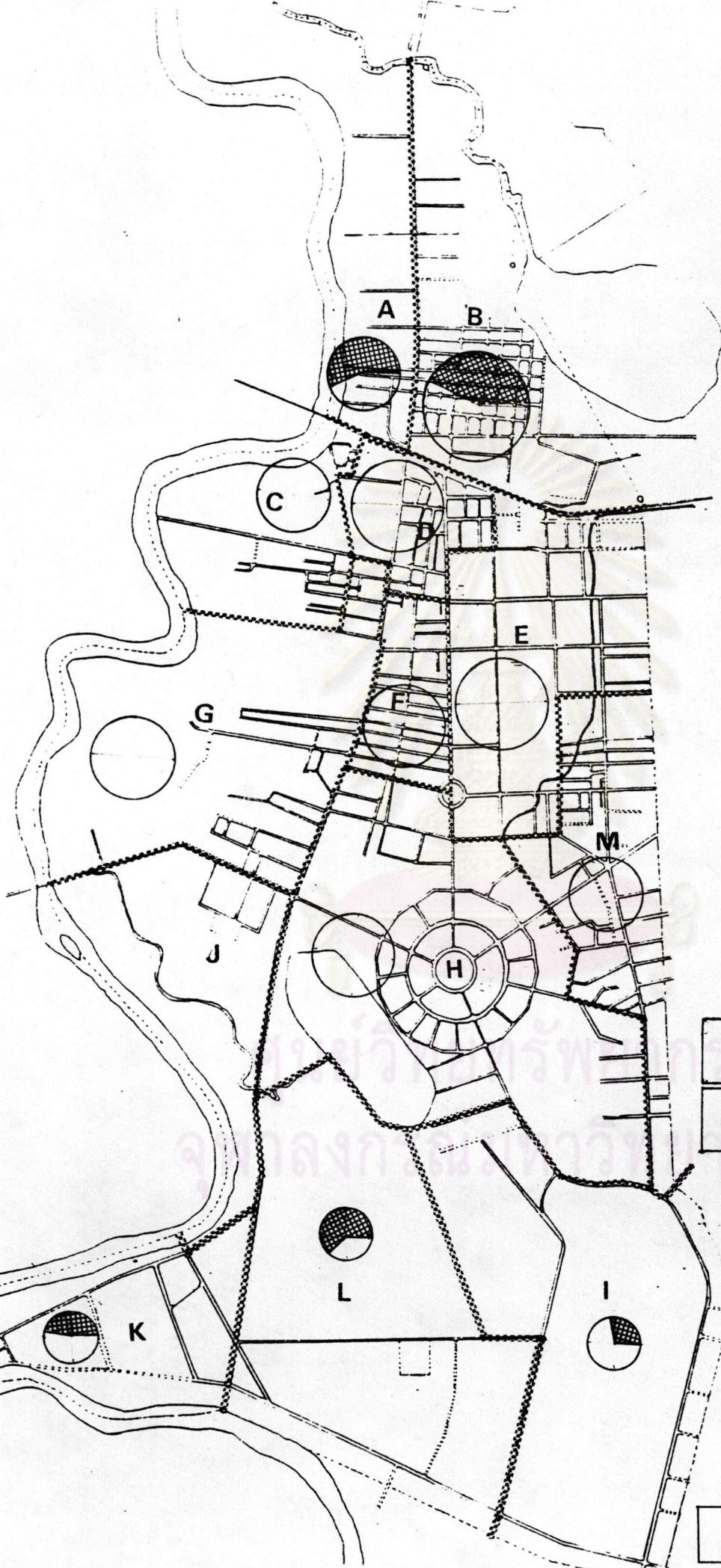
เขต H ถนนสุขยางค์หลังวัดหลักเมือง ซอยนายพิล ถ.เทศบาล 1

ถ.วงเวียน 3

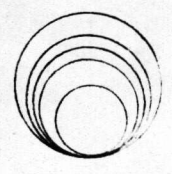
ตารางที่ 52 แสดงค่าแม่ประกายกรตามกลุ่มค่าสำเนาในเขตเทศบาลเมืองยะลา

พื้นที่	1* เนื้อที่ (ไร่)		2* ประกายกร		ความ หนาแน่น	3* จำนวน บ้าน	4* จำนวน/ ประกายกร/ บ้าน	ประกายกรพุทธ			ประกายกรมุสลิม			9* สัดส่วน ไทยมุสลิม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				5* จำนวนบ้าน	6* ประกายกร	ร้อยละ	7* จำนวนบ้าน	8* ประกายกร	ร้อยละ	
A	1,046.89	8.77	3,245	6.59	3.10	523	6.20	223	1,384	3.37	300	1,861	22.51	.5735
B	750.01	6.28	9,571	19.44	12.76	1,398	6.85	789	5,402	13.18	609	4,169	50.43	.4356
C	562.51	4.72	3,489	7.09	6.20	356	9.8	338	3,313	8.10	18	176	2.13	.0504
D	293.77	2.46	5,231	10.62	17.81	1,162	4.5	1,124	5,060	12.35	38	171	2.07	.0327
E	846.89	7.09	5,610	11.39	6.62	818	6.86	796	5,459	13.32	22	151	1.83	.0269
F	265.64	2.22	4,666	9.48	17.57	743	6.28	733	4,603	11.23	10	63	.76	.0135
G	1,471.90	12.33	4,947	10.04	3.36	1,048	4.72	1,046	4,938	12.06	2	9	.10	.0018
H	1,709.4	14.32	4,925	10	2.88	813	6.06	792	4,798	11.70	21	127	1.54	.0258
I	1,484.39	12.43	1,775	3.60	1.20	180	9.86	128	1,262	3.08	52	513	6.21	.2890
J	721.88	6.05	1,357	2.76	1.88	146	9.29	143	1,329	3.24	3	28	.34	.0206
K	746.88	6.26	850	1.73	1.14	115	7.39	60	443	1.08	55	407	4.92	.4788
L	1,456.25	12.20	800	1.62	.55	269	2.97	100	297	.73	169	503	6.08	.6288
M	581.30	4.87	2,776	5.64	4.78	436	6.37	422	2,687	6.56	14	89	1.08	.0321
รวม	11,937.71	100	49,242	100	4.12	8,007	6.15	6,694	40,975	100	1,313	8,267	100	.0321

- ที่มา : 1. 1* 2* กองวิจัย สำนักผังเมือง
 2. 3* 5* 7* แจงฉบับจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พ.ศ. 2526
 3. 4* = 2* ÷ 3*
 4. 6* 8* = 5*, 7* × 4*
 5. 9* = 8* ÷ 2*

สัดส่วนประชากร

- ๖๕๐๐
- ๕๐๐๐-๖๕๐๐
- ๓๕๐๐-๕๐๐๐
- ๑๐๐๐-๓๕๐๐
- น้อยกว่า ๑๐๐๐

มุสลิม

พุทธ

เขต J ถ.สีโรรส

เขต M ประชากรมุสลิมอาศัยอยู่มากใน ถ.ฝั่งเมือง 4 ซอยเป็นฉัตร
ถ.ฝั่งเมือง 4 ซอย 8 ถ.ฝั่งเมือง 5 ซอยป่ารุ้ง

จากการวิเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ของเทศบาลเมืองยะลา ซึ่งอาจสรุปลักษณะการ
อยู่ร่วมกันของประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม และประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งจากการศึกษา
พบว่า ประชากรมุสลิมจะมีรูปแบบการตั้งบ้านเรือนที่เกาะกลุ่มอยู่บนพื้นที่บางส่วนของเมืองค่อนข้าง
ชัดเจน โดยส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตชุมชนตลาดเก่า และอีกบางส่วนจะตั้งบ้านเรือนกระจุกตัว
เป็นชุมชนเล็ก ๆ ทางตอนใต้ของเขตเทศบาล โดยมีชุมชนที่สำคัญ เช่น ชุมชนสะเตง ชุมชนถนน
สายที่ 15 ชุมชนมาลาบูบางกอก

สำหรับพื้นที่ส่วนใหญ่ของเทศบาลจะเป็นที่อาศัยของประชากรพุทธแทบทั้งสิ้น มี
ประชากรมุสลิมอยู่ร่วมกันน้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตเศรษฐกิจ เช่น ใกล้แหล่งงาน
อุตสาหกรรมและแหล่งการค้า เป็นต้น

รูปแบบการตั้งบ้านเรือนดังกล่าว เป็นตัวแปรสำคัญต่อการตัดสินใจในการกำหนด
กิจกรรมการใช้ที่ดิน กล่าวคือ ในเขตชุมชนตลาดเก่า นั้น เนื่องจากมีรูปแบบผลัม การวางกำหนด
นโยบายจึงต้องคำนึงถึงประชากรทั้ง 2 กลุ่ม โดยซึ่งน้ำหนักให้มีผลกระทบต่อมุสลิมน้อยที่สุด หรือ
อาจจะกล่าวได้อีกว่า คำนึงถึงตัวแปรของมุสลิมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยละเว้นกิจกรรมที่ขัดต่อบท
บัญญัติทางศาสนาหรือกิจกรรมที่ทำให้ประชากรมุสลิมลำบากใจในการดำเนินชีวิต แต่สำหรับพื้นที่ที่
มุสลิมอาศัยอยู่มากจนเกือบจะเป็นชุมชนมุสลิม โดยเฉพาะทางด้านใต้ของเทศบาล การกำหนด
แผนให้เชื้ออำนาจแต่กลุ่มมุสลิมแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและความมั่นคงของชาติ
ก็ย่อมกระทำได้ในทำนองเดียวกัน พื้นที่อยู่อาศัยของประชากรพุทธก็อาจกำหนดนโยบายการใช้
ที่ดิน โดยให้น้ำหนักความสำคัญแก่มุสลิมน้อยลงมาก็ได้อีกเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการ
ใช้ที่ดิน ควรจะเชื้ออำนาจต่อการดำรงชีพของประชากรทั้ง 2 กลุ่ม ได้ดีที่สุด เพราะเทศบาล
เมืองยะลา ยังคงอยู่ภายใต้ลักษณะพิเศษของชุมชนเมืองสี่จังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะปรากฏชัดเจนในการ
ศึกษารายละเอียดการใช้ที่ดินในบทต่อไป